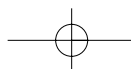
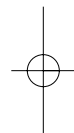
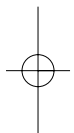
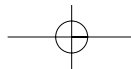

06 | 8

Obraz vědy v českém veřejném mínění

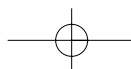
Gabriela Šamanová, Markéta Škodová, Jiří Vinopal

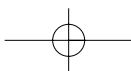
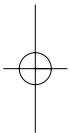
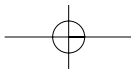
Tuto práci recenzovali:
doc. RNDr. Soňa Štrbářnová, CSc.
doc. PhDr. Nikolaj Demjančuk, CSc.

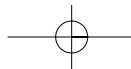
Tato práce byla vydána v rámci výzkumného projektu „Naše společnost“ Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR a byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AV0Z70280505, poskytnutého Akademií věd ČR.

Obsah

Abstrakt	7
Abstract	8
Abstraktum	9
Úvod	11
1. Obecný obraz vědy (Jiří Vinopal)	14
2. Pohled na pravidla vědeckého bádání (Jiří Vinopal)	17
3. Požadavky na zaměření vědy (Jiří Vinopal)	19
4. Cíle vědy podle názorů veřejnosti (Jiří Vinopal)	22
4.1. Stanovení cílů	22
4.2. Naplňování cílů	25
5. Postavení jednotlivých oborů v očích veřejnosti (Jiří Vinopal)	28
5.1 Vědeckost	28
5.2 Užitečnost	31
5.3 Vztah užitečnosti a vědeckosti oborů	34
6. Společenský obraz vědce a vědkyně (Jiří Vinopal)	36
7. Vliv vědy na svět a individuální život (Gabriela Šamanová)	42
8. Zájem o výsledky vědeckého bádání (Gabriela Šamanová)	45
9. Zdroje informací o výsledcích vědecké práce (Gabriela Šamanová)	54
10. Česká republika v Evropském výzkumném a inovačním prostoru (Markéta Škodová)	57
11. Reflexe stavu české vědy českou veřejností (Markéta Škodová)	58
12. Hodnocení konkrétních požadavků na českou vědu (Markéta Škodová)	62
13. Hodnocení financování české vědy veřejností (Markéta Škodová)	65
Závěr	68
Apendix: Právní rámec, základní pojmy a problematika financování české vědy (Markéta Škodová)	70
Literatura	78
Příloha I: Doplnující tabulky k textu	80
Příloha II: Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj	86
Příloha III: Dotazník	92
Příloha IV: Technická zpráva	102
Shrnutí	105
Summary	107
Zusammenfassung	109

Obraz vědy v českém veřejném mínění

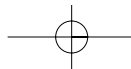
Gabriela Šamanová, Markéta Škodová, Jiří Vinopal

Abstrakt

Problematika vědy a vědeckého bádání je v současné době a v současné společnosti tématem velmi aktuálním. Věda je dnes integrální součástí běžného chodu společnosti a jako taková představuje dimenzi, která se prolíná každodenním životem všech lidí; aktuálnost tohoto tématu je patrná i v souvislosti s neustávajícími debatami o společnosti vědění. Zároveň s tím je v současné době veřejné mínění nezanedbatelným hráčem na poli mnoha společenských procesů, vědu a výzkum nevyjímaje. Veřejné mínění je významným příjemcem sdělení, která vědecké prostředí produkuje, je prostorem evaluace reálných vědeckých výstupů i vytváření očekávání a tlaků směrem zpět do vědecké sféry. Pro topografii umístění vědy ve společnosti je proto jedním z důležitých aspektů obraz, jaký si o ní utvářejí její příslušníci. Stat vypovídá o výsledcích výzkumu Obraz vědy v českém veřejném mínění, který uskutečnilo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR v rámci kontinuálního projektu výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR Naše společnost v únoru roku 2006. Jejím cílem je předvést, jaký obraz o vědě chová současná česká společnost, jak na vědu nazírá, co pro ni vlastně věda a vědecké bádání znamenají a jak je hodnotí.

Klíčová slova

věda, vědci, vědecký výzkum, veřejné mínění, reflexe vědy

The Image of Science in Czech Public Opinion

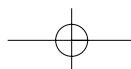
Gabriela Šamanová, Markéta Škodová, Jiří Vinopal

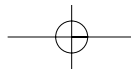
Abstract

Science and scientific research is an important topic in contemporary society today and an integral part of the day-to-day running of society, and as such it affects the everyday lives of everyone. The contemporary relevance of the topic is evident in the ceaseless discussions about the knowledge society. At the same time, public opinion is a crucial element in many social processes, including science and scientific research. Public opinion is an important recipient of the message produced by science and a space in which real scientific output is evaluated and expectations and pressures directed back at the scientific sphere are created. One of the most important elements for determining the position of science in society is the image that members of society form about it. This study reports on the results of the study “The Image of Science in Czech Public Opinion”, which was conducted by the Public Opinion Research Centre at the Institute of Sociology, Academy of Sciences of the Czech Republic in February 2006 as a part of “Our Society”, a continuous public opinion research project. The study aims to show what kind of image contemporary Czech society has of science, how it views science, what science and scientific research represent in the public’s view, and how they evaluate it.

Keywords

Science, scientists, scientific research, public opinion, reflection of science

Das Bild der Wissenschaft in der tschechischen öffentlichen Meinung

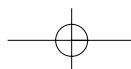
Gabriela Šamanová, Markéta Škodová, Jiří Vinopal

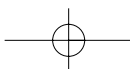
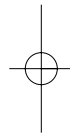
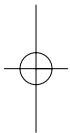
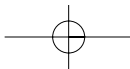
Abstraktum

Die Problematik der Wissenschaft und der wissenschaftlichen Forschung ist in der heutigen Gesellschaft ein sehr aktuelles Thema. Die Wissenschaft ist heutzutage ein integraler Bestandteil des normalen Ablaufs der Gesellschaft und stellt als solche eine Dimension dar, die den Alltag aller Menschen durchdringt; die Aktualität dieses Themas ist auch im Zusammenhang in den unaufhörlichen Debatten über die Wissensgesellschaft spürbar. Gleichzeitig spielt gegenwärtig die öffentliche Meinung eine nicht zu vernachlässigende Rolle bei vielen gesellschaftlichen Prozesse, Wissenschaft und Forschung nicht ausgenommen. Die öffentliche Meinung ist ein wichtiger Empfänger der Mitteilungen, die das wissenschaftliche Umfeld produziert, und bildet einen Raum für die Bewertung realer wissenschaftlicher Erkenntnisse und den Aufbau von Erwartungen und Druck auf die wissenschaftliche Sphäre. Für eine Topographie der Stellung der Wissenschaft in der Gesellschaft ist sie daher einer der wichtigsten Aspekte des Bildes, das sich ihre Angehörige darüber bilden. Dieser Artikel erläutert die Ergebnisse der Studie „Bild der Wissenschaft in der tschechischen öffentlichen Meinung“, die vom öffentlichen Meinungsforschungszentrum des Soziologischen Instituts der tschechischen Akademie der Wissenschaften (CVVM SOÚ AV ČR) im Rahmen des kontinuierlichen Projekts zur Erforschung der öffentlichen Meinung des CVVM SOÚ AV ČR „Unsere Gesellschaft“ im Februar 2006 durchgeführt wurde. Ihr Ziel ist es zu zeigen, welches Bild die heutige tschechische Gesellschaft von der Wissenschaft hat, wie sie die Wissenschaft betrachtet, was für sie Wissenschaft und wissenschaftliche Forschung eigentlich bedeuten und wie sie sie bewerten.

Schlüsselworte

Wissenschaft, Wissenschaftler, wissenschaftliche Forschung, öffentliche Meinung, Reflexionen der Wissenschaft

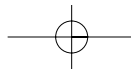
Úvod

K tématu vědy může být přistupováno z mnoha různých úhlů. Z hlediska filozofie vědy lze zkoumat například celkovou roli vědy ve světě a společnosti (Husserl 1996; Fajkus 2005), v postmoderní perspektivě pak zejména v rovině myšlení, nazírání na svět a nastolování určitých interpretací světa (Capra 2002). Metodologie vědy se vedle toho zabývá především vnitřními aspekty vědeckého bádání, když hodnotí metodologickou výbavu jak jednotlivých disciplín, tak vědy jako celku. Na vyšší úrovni je pak s filozofií vědy v úzkém kontaktu, když se společně zaobírají pravidly vědeckého myšlení, procesem získávání poznatků, usuzováním, tvorbou teorií a především jejich ověřováním; jako např. Vídeňský kruh, dále (Popper 1997; Kuhn 1997; Feyerabend 2001). Společným jmenovatelem zde přitom je jazyk, kterým věda hovoří, kterým sděluje poznatky svému okolí a který tak vstupuje do veřejného prostoru jako nástroj interpretace světa.

Další relevantní hledisko může být nepochybně ekonomické, kdy je věda vnímána jako tržní sféra svého druhu. Jako taková reaguje na struktury nabídky a poptávky vznikající v dalších tržních oblastech společnosti, zatímco jiné sama vytváří. Věda a výzkum jsou v této perspektivě neodmyslitelně včleněny do tržních mechanismů současných společností a údaje o výdajích na vědu a výzkum, počtu pracovních míst v těchto oblastech, strukturálním zacílení badatelského úsilí nebo ekonomické hodnoty jejich výstupů poskytují cenné informace o povaze vědeckého bádání i o místě vědy v současných společnostech (viz např. příslušnou kapitolu OECD, www.oecd.org).

Opět v jiných dimenzích o postavení vědy ve společnosti uvažuje komplexní analýza vedená ze sociologických pozic. Zde je nahlížena jako instituce, která v dané společnosti naplňuje jisté funkce, od níž je očekáváno plnění určitých rolí a která je v propojení s dalšími společenskými institucemi. Sociologická srovnávací analýza by nepochybně hodnotila pozice vědy synchronně v odlišných kulturách i diachronně v různých časových okamžicích. Ve druhém jmenovaném momentu se pak nepochybně bude potkávat s přístupy historickými, které by studovaly především vývoj vědy, a to ať už jako společenské instituce, ekonomického prostoru nebo jako myšlenkového pojetí světa.

Varieta možných nazírání na vědu nepochybně nebyla vyčerpána, přesto jich je již v této chvíli pěkná řádka. Aktuální publikace se pokouší přispět do pestrého vějíře dalším barevným lístkem. Jejím cílem je předvést, jaký je obraz vědy v současné české společnosti, jak na vědu nazírá veřejnost, co pro ni vlastně věda a vědecké bádání znamenají a jak je hodnotí. Analýza veřejného mínění si pochopitelně nemůže činit nároky na vysvětlení těch aspektů, které by byly primárním předmětem zájmu výše zmíněných přístupů. A to ani za situace, že se k nim v rovině názorů veřejnosti často vyslovuje (např. ekonomické

Obraz vědy v českém veřejném mínění

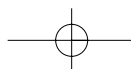
aspekty, role vědy ve společnosti, očekávání atp.). Na druhou stranu věříme, že i tento úhel pohledu má v pluralitě přístupů analyzujících prostředí vědy své místo a že může ostatním hlediskům poskytnout využitelný informační materiál. Jejich společenská reflexe je nepochybně důležitým atributem sociálních institucí přinejmenším od doby „vzniku“ moderního veřejného mínění (Habermas 2000). Veřejné mínění je významným příjemcem sdělení, která vědecké prostředí produkuje, je prostorem evaluace reálných vědeckých výstupů i vytváření očekávání a tlaků směrem zpět do vědecké sféry. Veřejné mínění je v současné době, přinejmenším v okruhu euroatlantické civilizace, nezanedbatelným hráčem na poli mnoha společenských procesů, vědu a výzkum nevyjímaje.

Zařazení námětu vědy do programu kontinuálního zkoumání veřejného mínění české společnosti mělo několik důvodů. V první řadě to byl dlouhodobý deficit informací tohoto druhu, který volal po alespoň rámcovém zmapování struktur názorů veřejnosti v této důležité oblasti. (Poslední průzkum názorů obyvatel ČR na vědu proběhl v rámci omnibusových šetření IVVM v říjnu 2001 a obsahoval cca 15 meritorních proměnných (Červenka 2001; Rezková 2001)). Důležitým předpokladem zájmu o problematiku vnímání vědy a výzkumu samozřejmě bylo prostředí, v němž pracuje tým, který průzkum realizoval, tj. Akademie věd České republiky.

Konkrétním impulsem, který vedl k realizaci šetření právě na jaře roku 2006, pak byla plánovaná transformace českého vědeckého prostředí v souvislosti s přechodem pracovišť na veřejné výzkumné instituce (VVI). Mapa postojů k vědě před touto zásadní změnou bude nepochybně vítaným materiálem k porovnání s dalšími opakovanými průzkumy, které budou prováděny již za nových podmínek (Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR (dále CVVM) zařadilo téma do své dlouhodobé koncepce výzkumných otázek a má proto v plánu se k němu periodicky vracet). Momentem, který pravděpodobně (příznějme, že neúmyslně) umožní další zajímavou časovou komparaci, je fakt realizace zkoumání na konci osmiletého období relativní politické stability a vlády definované sociálnědemokratickým politickým programem. Případná změna vládní politiky bude zajímavým impulsem i pro prostředí vědy a v dlouhodobějším časovém horizontu možná i pro její reflexi ve veřejném mínění.

Výzkumné otázky se v relevanci s přístupem z pozic zkoumání veřejného mínění týkaly obrazu vědy a vědeckého bádání v české společnosti. Cílem bylo mimo jiné odhalit například představu běžných lidí o tom, co je to vlastně věda a vědecké poznání, jaké jsou jejich atributy, společenské funkce i vliv na běžné životy lidí. Kromě toho nás zajímal také způsob vnímání vědců a vědeckých institucí, a konečně také problematika konkrétně vědy české – její znalosti, prestiže a financování nebo otázka jejich vědeckých institucí.

S ohledem na tyto cíle bylo téma vědy ve veřejném mínění v projektu rozpracováno do několika tematických celků: věda jako taková, osoby pracující ve vědě, česká věda, vědecké instituce. Každý z tematických okruhů obsahoval různé množství dalších dílčích subtémat a jednotlivých proměnných, přičemž šlo o strukturu rámcovou, informace z různých bloků se mohly částečně překrývat a vzájemně doplňovat. Současně je pochopitelné, že v konečné fázi muselo dojít k redukci předmětu zkoumání, a to pod tlakem prozaických okolností vlastních každému výzkumu – omezené prostředky a prostor v dotazníku. Konečná tematická struktura tedy vypadala následovně:

1. Věda jako taková
 - 1.1 Obecné představy o vědě a vědeckém výzkumu
 - Intuitivní představa vědy
 - Konkrétní představa vědy
 - Kritéria vědeckého poznání
 - 1.2 Funkce vědy ve společnosti
 - Cíle vědy
 - Naplňování cílů
 - Užitečnost oborů
 - Vliv vědy na svět
 - 1.3 Věda a soukromý život
 - 1.4 Informace o vědě
 - Individuální zájem o informace
 - Prezentace vědy
2. Osoby pracující ve vědě
3. Česká věda
 - Hodnocení stavu
 - Potřebnost české vědy
 - Znalost
 - Financování
4. Vědecké instituce

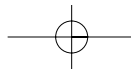
Kromě manifestních témat sledoval výzkum také několik skrytých linií, které se projevují napříč jednotlivými okruhy. V první řadě je to problematika odlišností ve vnímání přírodovědných a sociálních/humanitních oborů a z toho plynoucí předpokládaný převažující obraz vědy jakožto bádání v přírodovědné sféře. Očekávali jsme, že věda a vědecké bádání budou definovány z pozice přírodovědných oborů (a dosti pravděpodobně i jejich terminologií v případě otevřených otázek) a že se toto zaměření projeví i v souvisejících uzavřených dotazech.

Další průběžně sledovanou linií byla tematika komercializace vědeckého bádání, tj. odklon od tradiční představy čistého obohacování poznání a možná i od klasické představy vědy sloužící pokroku lidstva ve prospěch chápání vědy jako praktického nástroje zvyšování životní úrovně. Předpokládali jsme, že tato skutečnost bude mít vliv na mnoho konkrétních otázek vztahujících se k podobě vědy, vědeckých institucí, financování vědy, užitečnosti i jejích společenských funkcí.

Výzkum provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. Téma vědy bylo zařazeno do omnibusového dotazníku únorového šetření projektu Naše společnost – kontinuálního programu zkoumání českého veřejného mínění, které toto pracoviště provádí již od počátku 90. let. Předmět zájmu byl v dotazníku zastoupen 117 proměnnými, což znamená, že šlo o poměrně rozsáhlé zpracování daného tématu (dotazník viz v příloze III).

Schématem pro konstrukci souboru dotázaných byl kvótní výběr, opírající se o kvóty regionu (oblasti klasifikace NUTS 2),¹ velikosti místa bydliště, pohlaví, věku a vzdělání. V termínu od 13. do 20. února 2006 bylo dotázáno celkem 1 078 respondentů (technickou zprávu z výzkumu viz v příloze IV).

1 Oblasti (NUTS 2) jsou utvořeny sdružením krajů (NUTS 3). Počet obyvatel v každé jednotce NUTS 2 v ČR má být vyšší než 1 000 000. Blíže viz stránky Českého statistického úřadu: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_\(cz_nuts\)](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_(cz_nuts)).

1. Obecný obraz vědy

Jiří Vinopal

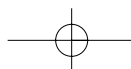
Pro místo vědy ve společnosti je jedním z důležitých aspektů obraz, jaký si o ní utvářejí její příslušníci. Představy, které má společnost o vědě, se přitom historicky vyvíjejí a v dlouhodobém měřítku lze nepochybně říci, že dosti dramaticky. Počínaje vznešeným pokládáním základů teoretického i empirického vědeckého poznání v antice, přes středověkou nedůvěru a odpor k jiné než teologické interpretaci světa, znovuoobjevení vědeckého přístupu ke světu v novověku a téměř nekritickou adoraci v posledních stolecích druhého milénia až po jeho současnou totální integraci do běžného provozu společnosti. V každém z těchto období bylo společenské postavení vědy značně odlišné a v souvislosti s tím se různilo také její vnímání. A to nezapomínejme, že se pohybujeme pouze v kontextu euroatlantické civilizace a že celý vývoj vědy, jakož i nazírání na ni mohou být zcela odlišné v jiných kulturních podmínkách.

Předmětem výzkumu pochopitelně nemohlo být mapování obrazu vědy v jednotlivých historických etapách a stejně tak i historická analýza nebo detailní teoretická studie by byly námětem pro samostatné obsáhlé publikace. Cílem výzkumu a zpracování jeho výsledků do podoby sociologických studií je představení aktuálního pohledu české veřejnosti na téma vědy a vědeckého bádání. Kromě vlastního sdělení může být přitom tento krok nepochybně chápán také jako možné východisko pro další zkoumání v nejrůznějších směrech, ať už synchronních či diachronních.

Nejjednodušším způsobem analýzy obrazu vědy ve společnosti prostředky kvantitativního sociologického výzkumu je položení otevřené otázky na to, co si lidé pod pojmem věda představují.² Ačkoli v souladu s předběžnými očekáváními nebyla objevena nějaká překvapivá dimenze, která by na tuto problematiku vrhla zásadně nové světlo, jsou výsledky zajímavým způsobem diferencované a přitom dobře čitelné. Oproti původním očekáváním však vyjádření zůstávala na velmi obecné úrovni a většinou nese-
stupovala na úroveň jednotlivých disciplín nebo druhů vědeckého bádání. Očekávání, že lidé budou mít představu vědy zásadnějším způsobem spojenou s konkrétní vědeckou disciplínou nebo jejich úzkým souborem (přičemž byl vysloven předpoklad o identifikaci představy vědy s přírodovědeckými disciplínami), se na globální úrovni nepotvrdil. Základní představy o vědě a vědeckém bádání jsou skutečně velmi obecné a jsou-li asociovány s jednotlivými (přírodovědnými) obory, pak spíše v latentní rovině, nikoli primárním ztotožněním.

Věda je vnímána především v rovině procesu jakožto „bádání“, „zkoumání“ a v rovině výsledků tohoto procesu jakožto „objevy“, „nové poznatky“, „souvislosti“ atp. Dalším definičním znakem obrazu vědy

2 OR.142 „Co je podle Vás věda? Popište prosím vlastními slovy, co pro Vás znamená věda jako taková.“

1. Obecný obraz vědy

je aspekt aplikace, tedy představa využitelnosti výsledků jejího bádání pro „ulehčení života“, „řešení problémů“ atp. Posledním významnějším obecným rysem představ je pak jisté filozofické či ideologické pozadí vědy jako společenské instituce, která má přinášet „pokrok“, „vývoj“, „posun“ atp.

Tabulka 1.1a. Obraz vědy v otevřené otázce, vybrané položky (v %, N = 1078)

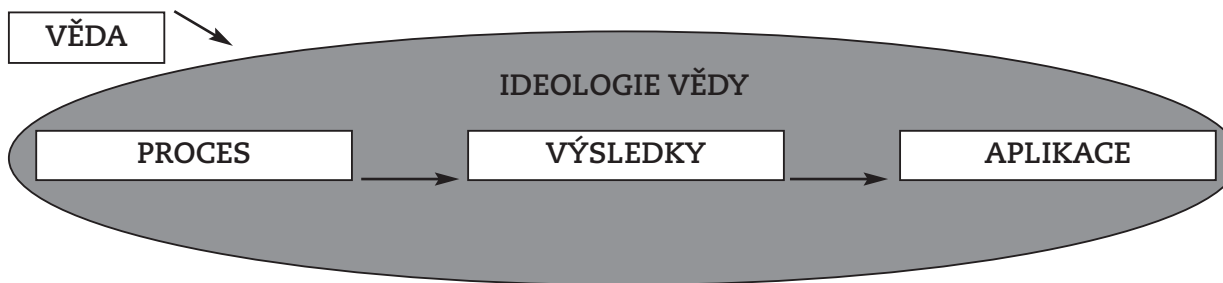
Typ odpovědi	Podíl*
Proces (výzkum, bádání, zkoumání atp.)	47,6
Výsledky (objevy, nové poznatky, souvislosti atp.)	47,4
Aplikace (zlepšení, ulehčení života, řešení problémů atp.)	22,9
Ideologie vědy (pokrok, vývoj, posun atp.)	18,8
Medicína	11,3
Zásobárna znalostí, informací, vzdělání	4,1

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

* Podíl osob z celého souboru, které uvedly daný typ odpovědi mezi 3 možnými.

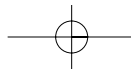
V tomto momentu lze tedy shrnout, že mezi nejdůležitějšími atributy vnímání vědy ve veřejném mínění lze najít většinu dimenzí, připisovaných jí filozofií vědy, tj. aspekt ideologie, procesu, výstupů i aplikace. Schéma takového obrazu pak může být pomocí diagramu znázorněno jako jednoduchý proces vědeckého zkoumání v kontextu určité ideologie vědy³ (schéma 1.1.).

Schéma 1.1. Obraz vědy ve veřejném mínění⁴

³ Pro účely této stati rozumíme filozofií vědy metateoretickou rovinu uvažování o vědě, jak je provozována v rámci stejnojmenné disciplíny nebo v rámci metodologie vědy, tedy jakožto prostředek, kterým věda reflektuje samu sebe (viz např. (Fajkus 2005)). Pod pojmem ideologie vědy pak rozumíme takové meta-aspekty vědy, jaké jí připisuje (laická) veřejnost. Oba pohledy se pochopitelně mohou v mnoha znacích shodovat, odlišují se v první řadě tím, kdo je nositelem dané perspektivy: v případě filozofie vědy je jím samo vědecké prostředí, v případě ideologie vědy je to společnost (extrémně zajímavé, avšak značně komplexní, úvahy o tom, že je to zčásti pochopitelně sama věda, která vytváří svou vlastní ideologii, kterou předkládá veřejnosti, není zcela relevantní rozvíjet v souvislostech této stati...).

⁴ Nejde o statistický model reprezentující strukturu empiricky nalezenou v datech (to s ohledem na dimenzi měření ani nelze), nýbrž o schéma mentální reprezentace pojmu věda v myslích lidí, jak se prezentuje v agregované rovině veřejného mínění.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Ačkoli se předpoklady o úzké konjunkci obrazu vědy a přírodovědných disciplín na globální úrovni nepotvrdily, v náznacích jsou přece jen i v matérii odpovědí na otevřenou otázku zřetelné. Pokud již lidé totiž představu vědy primárně asociují s ideou konkrétní disciplíny (což samo o sobě není často), je to vždy téměř výhradně právě disciplína spadající do ranku přírodovědných oborů. Mezi jmenovanými tak lze najít medicínu (která je jakožto samostatná disciplína s představou vědy asociována nejčastěji), fyziku, genetiku, astronomii, techniku, ekologii nebo zemědělství.

Tabulka 1.1b. Obraz vědy v otevřené otázce, vybrané položky (v %, N = 1078)

Typ odpovědi	Podíl*
Medicína	11,3
Ekologie	4,9
Technika	2,7
Astronomie	2,5
Další přírodovědné obory	1,6
Přírodovědné obory celkem	16,7 ⁵

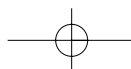
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

* Podíl osob z celého souboru, které uvedly daný typ odpovědi mezi 3 možnými.

Ačkoli sedmnáctiprocentní podíl lidí, kteří nějakou přírodovědnou disciplínu uvedli, se může zdát poměrně zásadní, pro nepřeceňování tohoto údaje svědčí pořadí jednotlivých odpovědí. Asociace s konkrétním oborem totiž byly většinou uváděny až ve druhé nebo třetí možnosti odpovědi poté, co respondent vyčerpал primární obecnější konotace.⁶ Prozatím lze tedy v této souvislosti shrnout, že obecný obraz vědy s představou přírodovědně zaměřených oborů propojen je, nicméně kognitivní síla tohoto vztahu není tak velká, aby překonala obecnější dimenze, jako jsou představy o procesu, výsledcích nebo aplikaci vědeckého bádání.

⁵ Hodnota zohledňuje skutečnost, že někteří respondenti uvedli mezi svými třemi odpověďmi více přírodovědných oborů současně. Proto není rovna součtu podílů pro jednotlivé přírodovědné obory.

⁶ U první možnosti tvoří přírodovědné obory 5 % odpovědí, mezi druhými možnostmi je to 16 % a mezi třetími tvoří 21 % odpovědí.

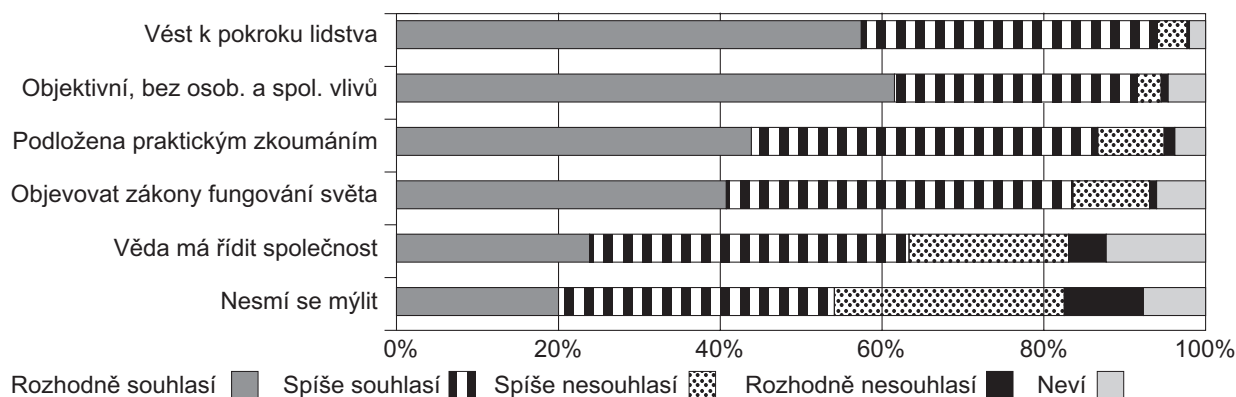
2. Pohled na pravidla vědeckého bádání

Jiří Vinopal

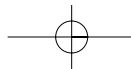
Trochu jiný pohled na společenské vnímání vědy přináší analýza uzavřených otázek, které testují některé klasické koncepty a nároky, které mohou být kladeny na vědecké poznání. Zde se ukazuje, že klasická kritéria jsou společností stále vnímána a v jistém smyslu také vyžadována. Veřejnost tak v naprosté většině očekává, že vědecké poznání bude objektivní, nezátížené žádnými osobními ani společenskými vlivy, své poznatky bude získávat praktickým zkoumáním, bude objevovat zákony fungování světa, a povede tak k pokroku lidstva. Ačkoli z hlediska filozofie vědy nebo teorie poznání jsou samozřejmě některá kritéria dosti sporná, zejména ona odpoutanost od osobních a společenských vlivů (srovnej např. teorii vědění K. Mannheima (Mannheim 1991), nebo koncepci vědeckých revolucí T. Kuhna (Kuhn 1997)), není jejich společenské zdůrazňování nepochopitelné. Veřejnost vědu takovou mít chce ať už proto, že se věda sama takto snaží prezentovat, nebo proto, že je to lidem prospěšné.

Jejich souhlas již ovšem není tak silný v případě nároku na vědecké řízení společnosti, ačkoli i v tomto případě dost přesahuje hranici poloviny dotázaných. Ačkoli se tedy lidé prakticky shodují v přisouzení kritérií kladených na vědecké bádání, podpora instalování vědy do pozice instituce určující vývoj společnosti tak silnou podporu nemá. Nejmenší podporu mezi nabízenými výroky pak má kritérium neomylnosti. Rozhodné přesvědčení o tom, že se věda nesmí mýlit, sdílí jen pětina obyvatel, což možná nasvědčuje schopnosti realistického vnímání složitosti procesu vědeckého bádání.

Graf 2.1. Kritéria vědeckého poznání, (ne)souhlas s výroky (N = 1078, procentuální údaj viz v příloze tabulku P.2.1)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Možná poněkud překvapivě se názory jen výjimečně a jen velice málo liší s ohledem na vzdělání respondentů. Obecně lze sice říci, že lidé s vysokoškolským vzděláním mají o něco realističtější očekávání a nejsou v nárocích na vědecké poznání tak přísní, ovšem rozdíly nejsou nijak zásadní a dosahují úrovně jednotek procentních bodů na hranici statistické významnosti. Konkrétně řečeno, vysokoškolsky vzdělaní častěji nesouhlasí s tím, že vědecké poznání musí vést k pokroku lidstva, jsou benevolentnější k omylům a častěji si uvědomují, že vědeckého poznání nemusí být dosahováno pouze pomocí praktických výzkumných prostředků. Na druhé straně ovšem lidé s nejvyšším vzděláním také důrazněji požadují objektivitu vědy.

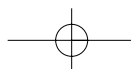
Pouze podobně slabý vztah lze nalézt mezi názory na kritéria vědeckého poznání a zájmem o jeho výsledky. Lidé, kteří se podle svých slov o výsledky vědeckého bádání zajímají, častěji souhlasí s tím, že věda musí být objektivní, objevovat zákony fungování světa a musí vést k pokroku lidstva. Krom toho se také častěji domnívají, že by věda měla řídit společnost. Na druhé straně jsou tito lidé podstatně benevolentnější k vědeckým omylům, nejspíše z důvodu lepší obeznamenosti s realitou procesu vědeckého zkoumání.

Ačkoli je zřejmé, že některé vazby z uvedených případů jsou multiplikovány vzájemnou pozitivní korelací vzdělání a zájmu o vědu, například vztah zájmu a kritéria omylnosti se ukazuje být signifikantní i v situaci statistické kontroly faktoru vzdělání.⁷ Jinými slovy skutečnost, zda se člověk o vědu zajímá, sama o sobě souvisí s postojem k možnosti vědeckých omylů.⁸ Nezáleží na vzdělání – ať má výuční list nebo vysokoškolský diplom, pokud se již o vědu zajímá, pak je také shovívavější k jejím omylům.

V souvislosti s kritérii vědeckého bádání konečně stojí za zmínku ještě požadavek podložení vědeckých poznatků praktickým zkoumáním. I tento moment naznačuje přetrvávající rys obrazu vědy, který se vztahuje spíše k přírodovědným oborům. Ačkoli kupříkladu i většina sociálních věd je v současné době pevně postavena na empirických základech a praktickém zkoumání svého objektu zájmu, přece jen je tento rys vlastní především oborům zabývajícím se přírodou. Na druhé straně se však i zde ukazuje, že v žebříčku kritérií není tento aspekt tím nejdůležitějším, což koresponduje s obrazem vědy vyplývajícím z výroků v otevřené otázce. Oba zdroje poznatků přitom směřují do konkrétnějších aplikací, které budou pojednány v dalších částech.

7 Parciální korelace zájmu o výsledky vědeckého bádání a hodnocení výroku „věda se nesmí mýlit“ za současné kontroly faktoru vzdělání: $r = -0,18$ (na hladině 0,01).

8 Nelze pochopitelně vyloučit vliv možných dalších intervenujících faktorů, pro něž nebyla nebo nemohla být provedena statistická kontrola.

3. Požadavky na zaměření vědy

Jiří Vinopal

Doplňující črtu k obrazu vědy u české veřejnosti poskytuje analýza postojů k dichotomii:

- 1) věda jako rozšiřování poznatků o světě,
- 2) věda jako producent prakticky využitelných výsledků.

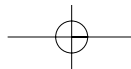
Tato označení měla za cíl (v podobě srozumitelné respondentům výzkumu) reprezentovat dvě principiální linie vědeckého bádání – základní a aplikovaný výzkum. Je nepochybné, že veřejnost se setkává s výsledky obou oblastí, aniž by si možná příliš jasně uvědomovala jejich odlišnost a současnou provázanost. Formulace do podoby „rozšiřování poznání“ a „využitelné výsledky“ měla být srozumitelným vyjádřením tohoto problému, ačkoli je pravděpodobné, že v dikci metodologie vědy by podobné zjednodušení nemuselo být akceptováno. Příklon respondentů k některé z takto definovaných pozic by měl mimo jiné přispět k vykreslení obrazu vědy v současné společnosti a odhalit část očekávání, která od ní lidé mají. Výsledky takto zaměřeného dotazu na první pohled nejsou zcela jednoznačné, neboť většina dotázaných se přiklonila ke střední variantě, kde jsou obě modalities propojeny.⁹

Tabulka 3.1. Názory na zaměření vědy (v %, N = 1078)

	%
Spíše má rozšiřovat poznání o světě.	12
Stejnou měrou má rozšiřovat poznání o světě i produkovat výsledky využitelné v běžném životě.	57
Spíše má produkovat výsledky využitelné v běžném životě.	28
Neví	3
Celkem	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

⁹ OR.151 „Má podle Vás věda spíše rozšiřovat poznání o světě bez ohledu na to, zda je prakticky využitelné, nebo se soustředit hlavně na to, aby byly její výsledky využitelné v běžném životě? Spíše má rozšiřovat poznání o světě; stejnou měrou má rozšiřovat poznání o světě i produkovat výsledky využitelné v běžném životě; spíše má produkovat výsledky využitelné v běžném životě?“

Obráz vědy v českém veřejném mínění

Mohlo by se zdát, že byla podceňena tendence lidí k zaujímání středových pozic, nebo v tomto okamžiku možná spíše snaha o maximalizaci zisku. Největší podíl odpovědí tak vyjadřuje názor, že současná věda by se měla soustředit na obojí, tj. na rozšiřování poznatků o světě i produkci výsledků využitelných v běžném životě. Přesto je však v souboru zbývajících odpovědí patrná převaha druhé možnosti nad první, když zaměření na praktickou využitelnost vědě připisuje dvakrát více respondentů než zaměření na rozšiřování poznatků.

I přes ne úplně ideální distribuci odpovědí se však hluboká interpretační využitelnost této otázky prokáže v případě vnesení další roviny. Velice zajímavým způsobem totiž v této souvislosti probíhá vztah faktů očekávání od vědy a vzdělání respondentů (viz tabulku 3.2).¹⁰ Uchopíme-li střední kategorii (poznání o světě a současně praktická využitelnost) jako výchozí bod našich úvah a budeme-li sledovat změny názorů v závislosti na vzdělanostním stupni, ukáže se, že vzdělání působí statisticky významně pouze v jedné linii, a to směrem k alternativě produkce využitelných výsledků. Závislost je přitom úměrná nepřímo, takže čím nižší je vzdělání, tím spíše člověk od vědy očekává praktickou využitelnost jejích výsledků – u lidí s maturitním vysvědčením je oproti lidem s vysokoškolským diplomem zhruba dva a půlkrát větší šance, že od vědy očekávají především využitelné výsledky, u lidí s výučním listem už je tato šance vyšší šestkrát (současně lze pozorovat, že mezi středoškoláky bez maturity a lidmi se základním vzděláním již prakticky žádné rozdíly v tomto ohledu nejsou). Podobný vztah ovšem neplatí opačným směrem od středové kategorie, kde změny v šancích na požadavek rozšiřování poznatků o světě v závislosti na vzdělání nejsou statisticky významné. Nelze tudíž říci, že by zvyšující se vzdělání mělo za následek příklon k pólu rozšiřování poznatků o světě.

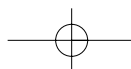
Tabulka 3.2. Odhady parametrů modelu nominální regrese faktoru vzdělání na závislou proměnnou „poslání vědy“¹¹ (N = 1078)

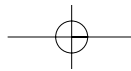
„Požadavek“	Vzdělání	B	Exp.(B)	Sig.
Věda má produkovat využitelné výsledky	VŠ	0,00	.	.
	SŠ s maturitou	0,98	2,67	0,00
	SŠ bez maturity	1,82	6,17	0,00
	ZŠ	1,89	6,61	0,00
Věda má rozšiřovat poznání o světě	VŠ	0,00	.	.
	SŠ s maturitou	0,47	1,60	0,17
	SŠ bez maturity	0,43	1,53	0,21
	ZŠ	0,38	1,47	0,30

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

¹⁰ Multinomická nominální regrese faktoru vzdělání (rekategorizováno do 4 kategorií: ZŠ, SŠ bez maturity, SŠ s maturitou, VOŠ + Bc + VŠ) na závislou proměnnou „poslání vědy“ (OR.151).

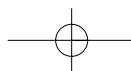
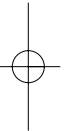
¹¹ Referenční kategorie: „Věda má stejnou měrou rozšiřovat poznání o světě i produkovat výsledky využitelné v běžném životě.“; Fit modelu: Likelihood ratio test: signifikance = 0,000; Pseudo R-Square: Cox and Snell = 0,057.

3. Požadavky na zaměření vědy

Není tedy pravdou, že by vzdělanější lidé po vědě častěji vyžadovali soustředění hlavně na rozšiřování poznatků o světě; pouze jí ve větší míře předepisují zájem o obě oblasti současně. Imperativ praktické využitelnosti vědeckého bádání je tak, co se týče vzdělanostních skupin obyvatelstva, prakticky univerzální. Lidé s vyšším vzděláním si sice navíc o něco častěji uvědomují současnou důležitost roviny základního výzkumu, na požadavek praktické využitelnosti ovšem nerezignují.

4. Cíle vědy podle názorů veřejnosti

Jiří Vinopal

4.1 Stanovení cílů

Kromě obecného směřování do sféry základního nebo aplikovaného výzkumu jsou na vědu kladeny také některé konkrétnější nároky. V těch, které byly vybrány jako testované položky do dotazníku, se odráží jednak historicky hodnotově podmíněné cíle („přispívat k pokroku společnosti“, „kultivovat lidskou přirozenost“), jednak některé podrobněji konkretizované aspekty aplikovaného výzkumu.

Mezi několika nabízenými¹² je nejdůležitějším cílem vědy v očích veřejnosti zvyšování kvality života lidí, na druhém místě je to řešení praktických problémů lidstva/společnosti. Zcela mimo zájem respondentů stojí v porovnání s ostatními cíli kontroverzní položka odstraňování nedostatků přírody a také idealistický požadavek kultivace lidské přirozenosti. Na druhou stranu se ovšem z hlediska požadavků společnosti jako okrajový jeví také přímý důsledek pro ekonomický růst.

Tabulka 4.1.1. Cíle vědy – výběr nejdůležitějšího (v %, N = 1073)

	%
Zvyšovat kvalitu života lidí.	37
Řešit praktické problémy lidstva/společnosti.	18
Přispívat k pokroku společnosti např. prostřednictvím inovací ve výrobě, vzdělávání, správě atp.	16
Přispívat k ochraně životního prostředí na Zemi.	16
Přispívat k ekonomickému růstu.	5
Kultivovat lidskou přirozenost, povahu.	3
Odstraňovat nedostatky přírody.	1
Neví	4
Celkem	100

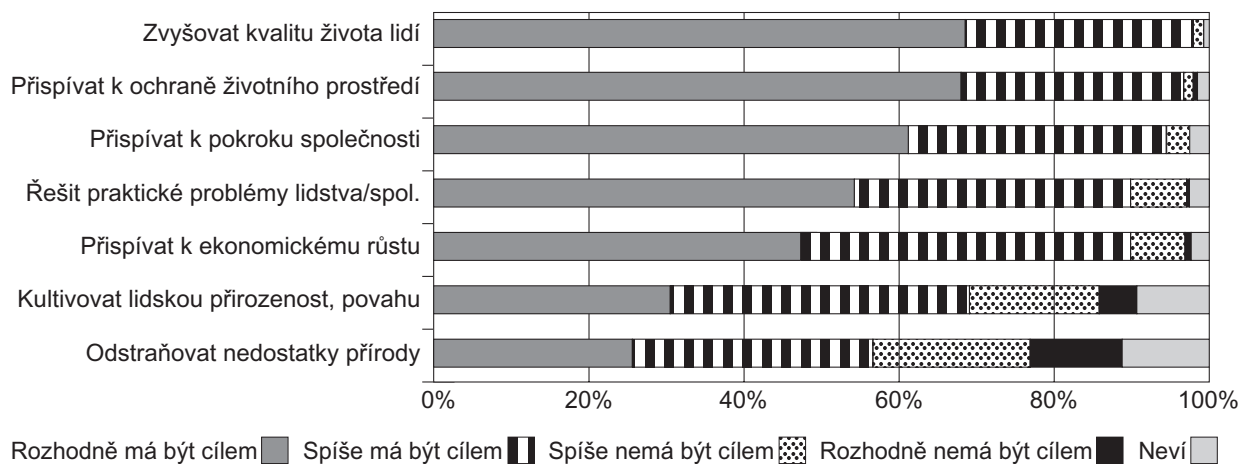
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

¹² OR.154 „A pokud byste měl vybrat cíl nejdůležitější, co by to bylo?“

4. Cíle vědy podle názorů veřejnosti

Uvedené pořadí cílů ovšem spíše než o konkrétních nárocích hovoří o jejich pořadí a vzájemném srovnání. Pokud se totiž lidé mají vyslovit ke každému zvlášť, tedy zda daná položka má či nemá být cílem vědy, jsou nároky na vědu opět mnohem zásadnější.¹³

Graf 4.1.1. Cíle vědy podle mínění veřejnosti (N = 1078, procentuální údaj viz v příloze tabulku P.4.1.1)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Prakticky všechny položky, které byly jako potenciální cíle vědy respondentům představeny, jsou z jejich perspektivy relevantními. Kladné stanovisko ve většině z nich dosahuje či dokonce přesahuje 90 %, většinou nejméně polovina respondentů je o relevanci daného cíle pro vědu přesvědčena rozhodně. Pouze dva již výše zmíněné, nejméně důležité, mají rozhodnou podporu nižší; i v jejich případě však celkové kladné postoje (rozhodně + spíše) vyjadřuje více než polovina dotázaných.

Výsledky srovnávací otázky se tak v této souvislosti dostávají do poněkud jiného světla. Ačkoli tím nejdůležitějším cílem vědy je podle české veřejnosti zvyšování kvality života, z jiného hlediska jsou prakticky stejně často žádané také příspěvky k pokroku společnosti a k ochraně životního prostředí. Ostatně právě na položce ochrany životního prostředí se projevuje vliv dvou odlišných optik sledování tohoto tématu. Ponechají-li se dotázaní vyslovit k různým aspektům, připadají jim relevantní téměř všechny; jejich priority se projeví až v situaci nutného výběru. Z toho důvodu se ochrana životního prostředí ocitá na relativně stejné pozici jako zvyšování kvality života, pokud lidé posuzují každou zvlášť, nicméně když je srovnáme z hlediska nejdůležitějšího cíle, dostává se ochrana životního prostředí do pozadí. Podobným způsobem je možno nahlížet na cíle, jako je kultivace lidské přirozenosti nebo odstraňování nedostatků přírody, které mají být cílem vědy podle více než poloviny dotázaných, za cíl nejdůležitější je však označuje jen mizivý podíl z nich.

13 OR.153 „Co by podle Vás mělo být cílem vědy?“ Respondent se ke každé položce (viz graf 4.1.1) vyslovuje pomocí posuzovací škály: „Rozhodně má být cílem – spíše má být cílem – spíše nemá být cílem – rozhodně nemá být cílem“.

Obráz vědy v českém veřejném mínění

Bez ohledu na zmíněné nesrovnalosti však lze shrnout, že cíle, vztahující se k aplikované rovině zkoumání, mají u veřejnosti silnou podporu a patří mezi ty vůbec nejdůležitější, které společnost před vědu klade. Na druhé straně cíle, které zasahují do „přirozeného řádu věcí“, jako je manipulace s lidskou přirozeností, povahou, nebo nedostatky přírody, mají podporu slabší a mezi priority vědeckého bádání podle veřejnosti ani nepatří.

Názornější pohled na tyto skutečnosti může přinést postup, kdy se snažíme identifikovat skryté dimenze ovlivňující odpovědi na sadu otázek. Nástroje faktorové analýzy pak odhalují, že dvě nejméně žádané položky jsou také skutečně ovlivňovány jinou skrytou dimenzí, nežli ty zbývající. Přesněji řečeno, všechny předložené cíle v prvním plánu skutečně spadají do stejného ranku, za jejich variabilitou stojí jeden generální faktor (viz tabulku 4.1.2). Pokud je však hodnota eigenvalue snížena na úroveň 0,94 (dvoufaktorové řešení) nebo na 0,9 (třífaktorové řešení), latentní faktor přistupující navíc k položkám odstraňování nedostatku přírody a kultivace lidské přirozenosti se vynoří.¹⁴

Tabulka 4.1.2. Cíle vědy podle mínění veřejnosti, faktorová analýza, 1-faktorové a 3-faktorové řešení (N = 1078)

	1-faktorové řešení ¹⁵	3-faktorové řešení ¹⁶		
	Faktor 1	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Přispívat k ochraně životního prostředí na Zemi.	0,62	0,81	0,10	0,09
Přispívat k pokroku společnosti.	0,69	0,74	0,32	0,07
Řešit praktické problémy lidstva/společnosti.	0,70	0,58	0,19	0,42
Přispívat k ekonomickému růstu.	0,68	0,19	0,81	0,20
Zvyšovat kvalitu života lidí.	0,63	0,22	0,80	0,08
Odstraňovat nedostatky přírody.	0,58	-0,04	0,33	0,80
Kultivovat lidskou přirozenost, povahu.	0,61	0,34	-0,02	0,77

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Poznámka: Tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty faktorových skóre, kurzívou zátěže položek mimo dominantní faktory, zvýšené nad hladinu 0,3.

Dimenzi „zásahů do přirozeného řádu věcí“ nelze považovat za příliš silnou, protože v první fázi je zcela zastíněna obecným faktorem „vývoje, pokroku a zlepšování podmínek“. Nicméně v rámci podrobnější analýzy poskytuje dobře interpretovatelný pohled na strukturu latentních dimenzí, působících za sadou předložených cílů vědy, a pro účely základní explorační je proto přínosem.

14 Nastavení eigenvalue pod standardní hranici je ospravedlnitelné jednak poměrně vysokými podíly variance, kterou další dva faktory vyčerpávají (13,4 %, resp. 12,9 %), jednak možností srozumitelné interpretace takového řešení.

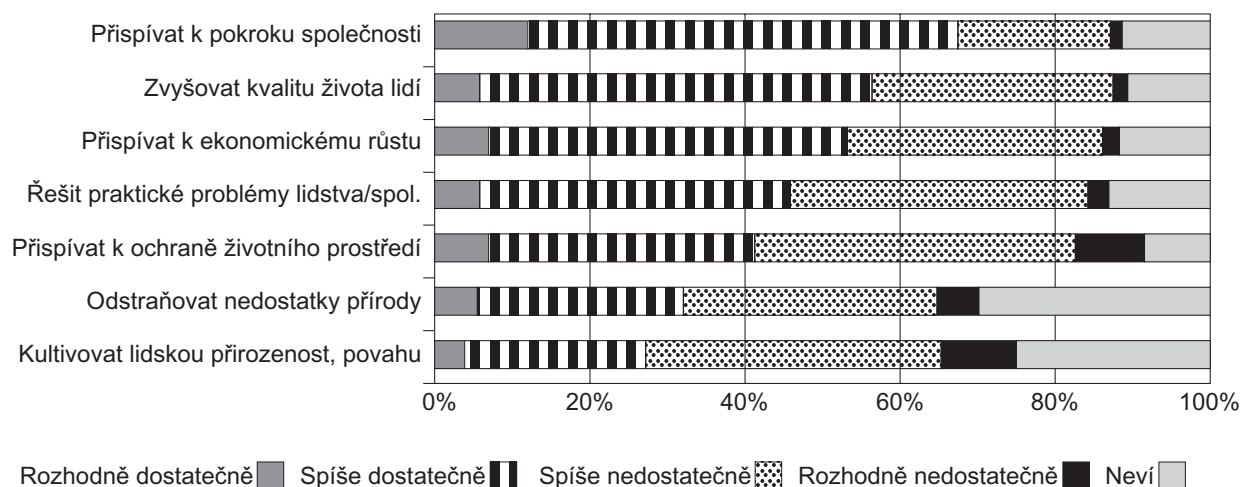
15 Metoda hlavních komponent, eigenvalue = 1,0; 41,3 % vyčerpané variance.

16 Metoda hlavních komponent, eigenvalue = 0,9; rotace varimax, 67,8 % vyčerpané variance.

4.2. Naplňování cílů

Opět poněkud odlišný pohled na postavení vědy podává analýza názorů na to, zda výše zmíněné cíle naplňuje či nikoli. Lze říci, že přesvědčení o naplňování cílů není zdaleka tak silné jako přesvědčení o tom, že by dané položky cílem být měly. Současná věda podle české veřejnosti naplňuje nejlépe cíl pokroku, zvyšování kvality života a ekonomického růstu. Na opačné straně kontinua se pak opět nacházejí nejméně žádoucí cíle, jako je odstraňování nedostatků přírody a kultivace lidské přirozenosti.

Graf 4.2.1. Naplňování cílů vědou¹⁷ (N = 1078, procentuální údaj viz v příloze tabulku P.4.2.1)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

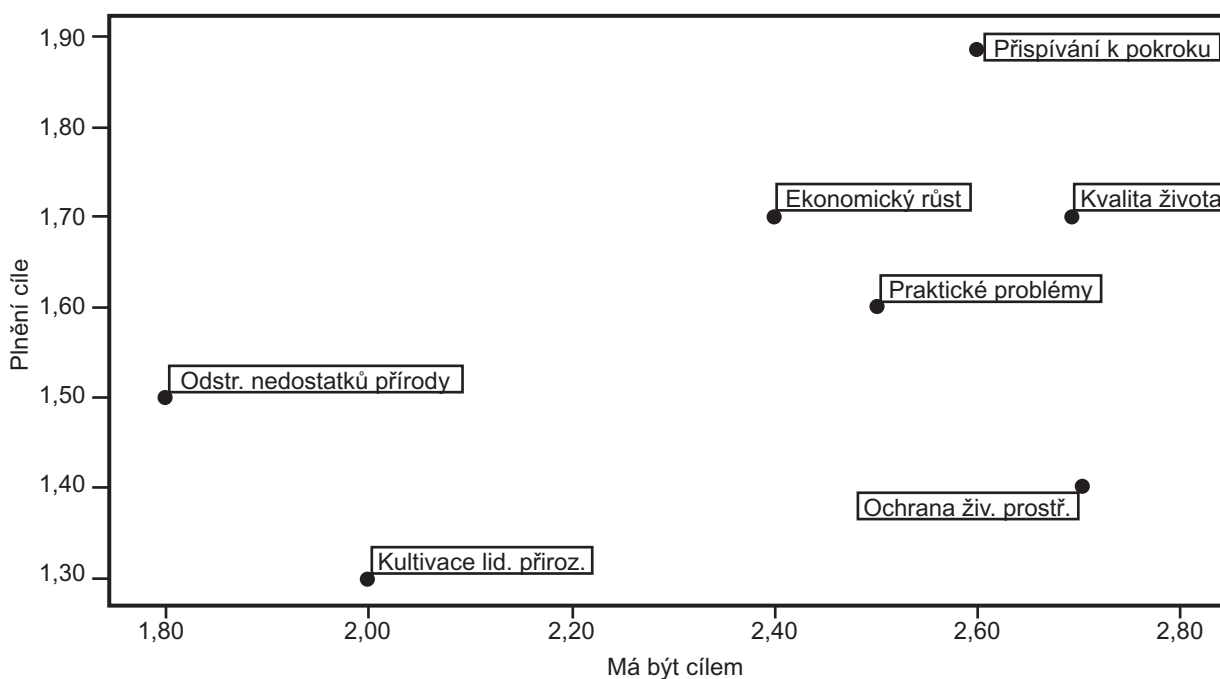
Za pozornost ovšem v této souvislosti stojí rozdílná množství lidí, kteří se nedokázali k daným položkám vyjádřit. Je patrné, že kontroverzní tvrzení o odstraňování nedostatků přírody a kultivace lidské přirozenosti jsou pro zvýšený podíl dotázaných těžko rozlousknutelným oříškem a více než čtvrtina z nich se k nim nedokáže vyslovit. (Zvýšené podíly odpovědí „nevím“ se ostatně u těchto dvou položek vyskytují už v otázce, co cílem vědy má být. Zde dosahují hranice cca 10 %, což je přibližně 5krát více, než u položek zbývajících.) V případě kultivace lidské přirozenosti lze i na základě výše uvedených výsledků faktorové analýzy žádoucích cílů usuzovat, že tento idealistický aspekt programu vědy se v průběhu jejího vývoje do značné míry vytratil a nesouvisí tedy nutně se současným dominantním pojetím vědy jako praktického nástroje běžného života. Irelevance tohoto aspektu pak zabraňuje jeho snadnému umístění na kontinuum vedle položek, které do současného pojetí vědy zapadají podstatně lépe. V případě odstraňování nedostatků přírody kromě téhož momentu možná ještě navíc přistupuje nejistota ohledně nejnovějšího vývoje na poli genetického inženýrství apod.

¹⁷ OR.155 „A myslíte si, že současná věda plní tyto cíle dostatečně nebo nedostatečně?“

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Pro současnou vědu možná může být potěšující zprávou, že v očích respondentů nejlépe naplňuje cíle, které po ní veřejnost také sama vyžaduje, těmi hůře naplňovanými jsou naopak zároveň ty nejméně žádoucí. Ukázkou poskytuje graf 4.2.2. Je z něj dobře patrná například zmiňovaná skutečnost, že kultivace lidské přirozenosti a odstraňování nedostatků přírody jsou jednak nejméně vyžadovány jako cíle vědy, zároveň jsou také podle veřejnosti vědou naplňovány nejméně. Blíže k protilehlému rohu jsou naopak situovány cíle, které jsou po vědě vyžadovány a které jsou jí také podle veřejnosti naplňovány. Nejlépe si z tohoto hlediska vede cíl pokroku, o něco hůře jsou na tom ekonomický růst, kvalita života a řešení praktických problémů.¹⁸

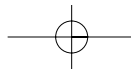
Graf 4.2.2. Vztah vyžadování cílů po současné vědě a míry jejich naplňování¹⁹ (N = 1078)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

¹⁸ Korelace proměnných, které jsou tvořeny průměrnými hodnotami položek, bohužel není z důvodů malého počtu sledovaných případů (N = počet položek v baterii, tj. 7) statisticky významná. S ohledem na rozložení dat v grafu i vyšší nesignifikančního koeficientu se nicméně lze domnívat, že zmíněná asociace existuje, i když ji nelze dostupnými prostředky empiricky prokázat.

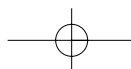
¹⁹ Osy grafu tvoří průměrné hodnoty „žádoucnosti“ a „úspěšnosti plnění“ pro každou položku. Průměrné hodnoty byly oproti původním směrům škal v dotazníku matematicky převráceny za účelem snazší srozumitelnosti grafu: čím vyšší je hodnota na ose x, tím silnější přesvědčení panuje o tom, že daná položka má být cílem vědy. Čím vyšší je hodnota na ose y, tím lépe věda daný cíl podle veřejnosti naplňuje.

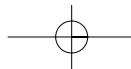

4. Cíle vědy podle názorů veřejnosti

Zajímavé postavení má bezesporu opět cíl ochrany životního prostředí. Ten je sice podle odpovědí v této otázce velmi žádoucí (pokud dotázaní posuzují každý cíl zvlášť, je dokonce na druhém místě), nicméně současně je podle veřejnosti naplňován velmi slabě (v úspěšnosti naplňování cílů je opět druhý, tentokrát však od konce). Mohlo by se zdát, že v tomto momentu cítí veřejnost jakýsi dluh, který by měla věda napravit, tzn. více se zaměřit na problematiku životního prostředí a přispívat tak více k jeho ochraně. Celá věc ovšem zdaleka není tak jednoznačná, přibereme-li k interpretaci otázku na žádoucí cíle vědy, kdy si lidé musí vybrat ze seznamu pouze jediný a důsledněji je tedy vzájemně porovnávat. Jak je uvedeno výše, je v tomto formátu uvažování cíl ochrany životního prostředí až za kvalitou života, praktickými problémy a pokrokem (viz tabulku 4.1.1), a je proto pravděpodobné, že onen „dluh“ nemusí být vnímán až tak dramaticky. Spíše se lze domnívat, že věda do jisté míry kopíruje stav společnosti a reflektuje nároky, které na ni společnost klade. Vzhledem k tomu, že ochrana životního prostředí prozatím není prioritním nárokem veřejnosti vůči vědě (pokud si musí vybrat, volí raději dimenzi pokroku nebo zlepšení života), věda sama nemusí tak velké úsilí ke splnění tohoto požadavku vyvíjet. Ovšem vzhledem k tomu, že z mnoha důvodů je otázka životního prostředí současně veřejně značně citlivá, spatřuje veřejnost v hodnocení vědeckého počínání v této oblasti jisté nedostatky.²⁰

20 Současně lze navrhnout další relevantní hypotézu, tentokrát směřující na úroveň empirického měření. Je možné, že cíl přispívání k ochraně životního prostředí je skutečně společensky druhým nejdůležitějším, aplikovanými nástroji to ovšem nemuselo být možné odhalit. Výběrová otázka umožňovala označit pouze nejdůležitější cíl, nikoli již druhý v pořadí. Je možné, že velký podíl lidí má za svými různými 1. cíli na druhém místě právě vyžadování ochrany životního prostředí. Jinými slovy, zásadní prioritou je příspěvek vědy k ochraně životního prostředí jen pro menší podíl lidí (většina preferuje pokrok nebo zlepšování života atp.), na druhém místě jej však má podíl podstatně zásadnější. Baterie výroků tuto hypotézu podporuje, k jejímu ověření však bude potřeba provést další šetření s pozměněnými výzkumnými nástroji (např. seřazení všech cílů do stupnice podle důležitosti atp.).

5. Postavení jednotlivých oborů v očích veřejnosti

Jiří Vinopal

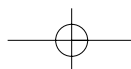
5.1 Vědeckost

Dalším tématem, které může být v souvislosti se společenským pojetím vědy sledováno, je postavení jednotlivých oborů bádání. Jednak se tímto způsobem můžeme dozvědět zajímavé informace o vědních disciplínách samotných a jejich vzájemném porovnání, jednak taková informace několika tahy přispěje k celkovému obrazu vědy ve veřejném mínění.

V dotazníku byl tento směr konkrétně zastoupen baterií položek – oborů bádání, u nichž měli dotázaní určit, do jaké míry jde či nejde o vědu.²¹ Úmyslně byly vybrány takové disciplíny, které pokrývají šíři „vědeckosti“ od plně etablovaných přírodovědných oborů, jako je matematika nebo fyzika, přes společenské vědy v podobě sociologie nebo psychologie až k oborům stojícím na okraji či za okrajem konvenčně definované vědy, jako například homeopatie nebo astrologie.

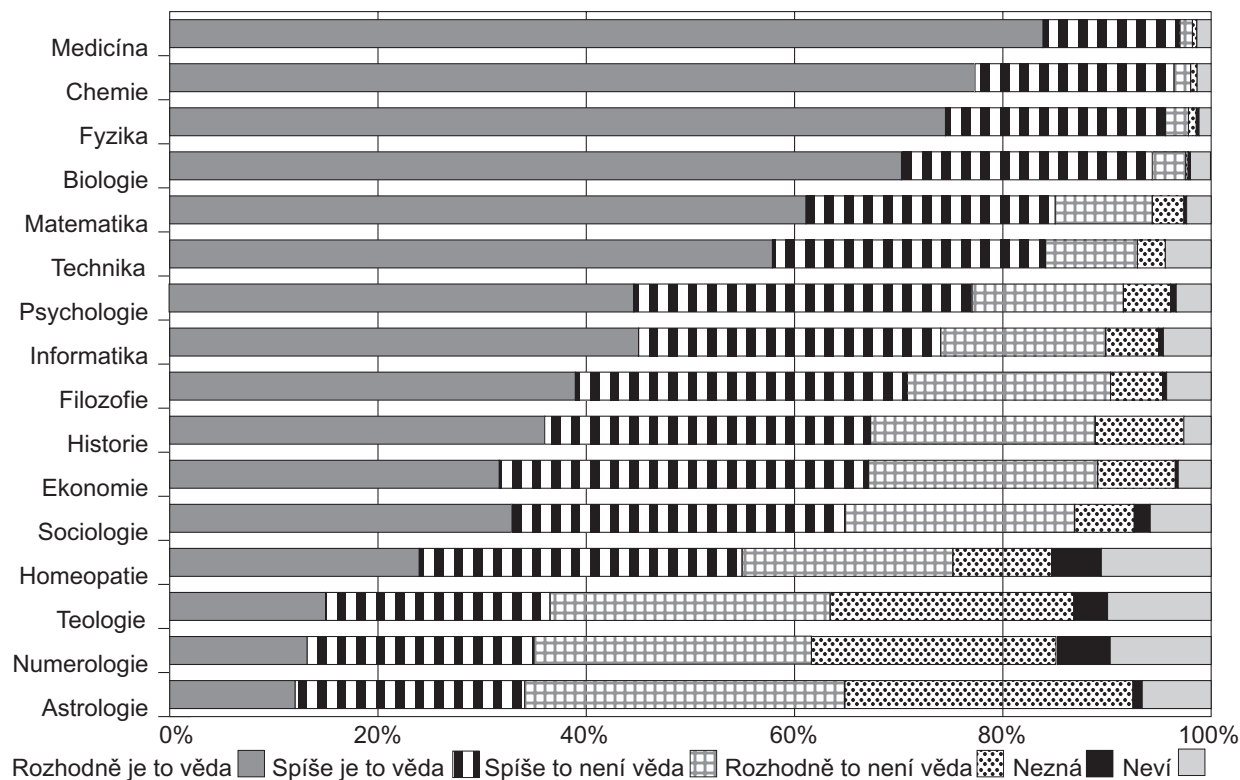
Z grafu 5.1 je dobře patrné seřazení oborů podle jejich vnímané vědeckosti. Za vědu je nejvíce považována medicína, těsně následována chemií a fyzikou. Nikterak v rozporu s očekávanými pak veřejnost za obory, které mají nejméně co do činění s vědeckým bádáním, považuje astrologii a numerologii. Příznačné je také postavení oborů z hlediska předmětu jejich zájmu, kdy přední místa zaujímají tradiční přírodovědné disciplíny, se zřetelným odstupem následovány disciplínami společenskovědními a humanitními a s tzv. pseudovědami na samém konci žebříčku.

21 OR.150 „Do jaké míry jsou podle Vás následující oblasti poznání vědou?“ „Rozhodně je to věda, spíše to je věda, spíše to není věda, rozhodně to není věda.“

5. Postavení jednotlivých oborů v očích veřejnosti

Graf 5.1.1. Hodnocení, do jaké míry je či není obor bádání vědou (N = 1078, procentuální údaje viz v příloze tabulku P.5.1.1)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Z konkrétnějších výsledků stojí za zmínku postavení teologie, která v představách lidí spadá až na samou hranici vědeckosti (za vědu ji považuje 36 % dotázaných), a současně homeopatie, která teologii v tomto smyslu předstihla. Se svým podílem odpovědí řadících ji mezi vědu se navíc zřetelně odlišuje od takových oborů, jako je astrologie nebo numerologie, což vypovídá o jejím poměrně slušném společenském uznání. Přes to všechno se však homeopatie stále ocitá na opačné straně žebříčku, než její největší konkurent, klasická medicína. V případě homeopatie, ale více méně i dalších disciplín stojících na či za okrajem vědy, stojí navíc za povšimnutí také vyšší podíl lidí, kteří tyto obory neznají, nebo nedokáží posoudit jejich postavení z hlediska vědeckosti.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Postavení na žebříčku vědeckosti je v podstatě totožně reprodukováno i dalšími typy analýz, kupříkladu prostřednictvím hledání obecných latentních dimenzí, které ovlivňují odpovědi na jednotlivé položky v baterii. I zde dochází k podobnému seskupení oborů, v případě některých konkrétních disciplín se nám však obraz zajímavým způsobem rozšiřuje a komplikuje.²²

Rozložení faktorových zátěží jednotlivých položek v podstatě reprodukuje seskupení, které bylo možné odhalit již při sledování pořadí oborů z hlediska vědeckosti, jaká je jim veřejností přisuzována. Nyní nalezené dimenze ovšem lze identifikovat přesněji a také je lze orientačně pojmenovat; například podle předmětu, kterým se dané disciplíny zabývají. Vidíme tak nepříliš překvapivé seskupení věd zabývajících se společností nebo přírodou a oborů, které mají co do činění s duchovní rovinou nebo s technikou a výpočty.²³

Tabulka 5.1.1. Dimenze ovlivňující posuzování vědeckosti oborů, faktorová analýza, 4-faktorové řešení²⁴ (N = 1078)

	Společnost	Příroda	Duchovno	Technika
Sociologie	0,81	0,13	0,14	0,23
Filozofie	0,80	0,18	0,08	0,11
Historie	0,78	0,14	0,04	0,17
Psychologie	0,76	0,19	0,12	0,14
Teologie	0,63	-0,07	0,43	0,02
Ekonomie	0,61	0,18	0,00	0,39
Chemie	0,07	0,82	0,02	0,23
Biologie	0,26	0,77	0,03	-0,01
Fyzika	0,17	0,76	0,01	0,22
Medicína	0,08	0,51	0,06	0,33
Astrologie	0,08	-0,01	0,81	0,02
Numerologie	0,20	-0,07	0,81	0,12
Homeopatie	0,06	0,18	0,73	0,07
Technika	0,07	0,26	0,14	0,75
Informatika	0,34	0,12	0,13	0,73
Matematika	0,34	0,28	-0,03	0,69

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Poznámka: Tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty faktorových skóre, kurzívou zátěže položek mimo dominantní faktory, zvýšené nad hladinu 0,3.

22 Smysl mají i v tomto případě přinejmenším dvě varianty řešení faktorové analýzy: se třemi a se čtyřmi faktory. V textu uvádíme variantu se čtyřmi latentními dimenzemi, neboť poskytuje detailnější pohled na zkoumanou látku.

23 V případě varianty 3-faktorového řešení se položky reprezentující dimenze přírody a techniky spojí do jediného, nejsilnějšího faktoru. Tabulku faktorových zátěží takového řešení viz v tabulce P.5.1.2 v příloze.

24 Metoda hlavních komponent, eigenvalue = 0,9; rotace varimax, 64,3 % vysvětlené variance.

5. Postavení jednotlivých oborů v očích veřejnosti

Kromě základních dimenzí, znázorněných položkami s tučně označenými faktorovými zátěžemi, lze v tabulce hodnot nalézt také přesahy, které signalizují, že pohled na jednotlivé disciplíny často není determinován jediným faktorem (a s ohledem na podíl vyčerpané variance lze s jistotou říci nikoli ani pouze nalezenými 4). Kupříkladu teologie je ve veřejném mínění vnímána nejen jako disciplína studující náboženské aspekty světa, nýbrž také (a zde dokonce ještě silněji) jako obor úzce spjatý se zkoumáním společnosti. Podobně ekonomie neskóruje pouze u faktoru reprezentujícího zkoumání společnosti, nýbrž je také vnímána jako technická disciplína, která se hluboce zabývá výpočty po vzoru matematiky nebo informatiky. Pro tyto dva obory naopak platí, že nejsou vnímány jako čistě technické disciplíny, nýbrž také jako obory zasahující do společenského dění. (V případě informatiky je to s největší pravděpodobností v důsledku velkého vlivu informačních technologií na společnost, v případě matematiky hraje roli možná poněkud banálnější věc: všeobecná výuka matematiky ve školách. V důsledku významu, jaký je této vědě přisuzován v učebních osnovách a jejímu klíčovému postavení na formuláři vysvědčení prakticky každého člověka, se možná z jinak abstraktní vědy může ve veřejném mínění stát „sociální“ záležitost).

5.2 Užitečnost

Vedle vědeckosti oborů může být relevantní dimenzí hodnocení (a z hlediska společenského vnímání a oceňování možná podstatně důležitější) jejich užitečnost. Totožný seznam disciplín jako ve výše analyzovaném případě byl proto ve výzkumu respondentům předložen ještě jednou, tentokrát aby posoudili, jak jsou užitečné pro lidstvo.²⁵

Dříve, než se pustím do reprodukce výstupů této otázky, je však zapotřebí učinit důležitou metodologickou poznámku. Užitečnost jednotlivých oborů lze analyzovat stejnými nástroji jako jejich vědeckost a výsledky v prvním plánu přinášejí velice zajímavé informace. Je ovšem velmi pravděpodobné, že se na jejich podobě v tomto případě podstatným způsobem podílí problém, vlastní prakticky každému dotazníkovému šetření: efekt kontextu a interakce mezi jednotlivými otázkami.

Oblast efektů kontextu je v metodologii průzkumů již velmi hluboko prozkoumána a bohatě dokumentována empirickými příklady (Schwarz a Sudman 1996; Sudman, Schwarz, Bradburn 1996; Sirken et al. 1999; Tourangeau, Rips, Rasinski 2000). Princip efektu kontextu (který je sám o sobě rozsáhlou kategorií, zahrnující velké množství prostředků a okolností, za nichž může k nežádoucímu ovlivnění výsledků docházet) se v tomto momentu vztahuje k poměrně banální věci: referenční rámec, nastavený celkovým tématem výzkumu nebo předcházející otázkou, je respondenty automaticky aplikován i na následující dotazy. Tím dochází k ovlivnění kognitivních procesů účastníků se zodpovídání dotazů a předložené podněty jsou posuzovány z hlediska referenčního rámce nastaveného výzkumníkem, nikoli nezávisle, na základě konotací vlastních dotázaným. Je zřejmé, že v některých případech dochází k interakcím silnějším, jindy zase slabším nebo téměř nulovým.

V případě posuzování užitečnosti oborů to konkrétně znamená, že dotázaní dosti pravděpodobně posuzovali jejich užitečnost optikou vědeckosti. O vědě si již s tazatelem povídali několik minut, desítky předchozích otázek se týkaly vědy, vědeckého bádání, jeho cílů, kritérií atp., takže by bylo zcela pochopitelné, kdyby i užitečnost oborů posuzovali z tohoto hlediska. Velice snadno pak může docházet k silným mentálním interakcím typu věda – užitečné, „nevěda“ – neužitečné.

25 OR.160 „Jak užitečné jsou podle Vás následující obory pro lidstvo?“ „Rozhodně užitečné, spíše užitečné, spíše neužitečné, rozhodně neužitečné.“

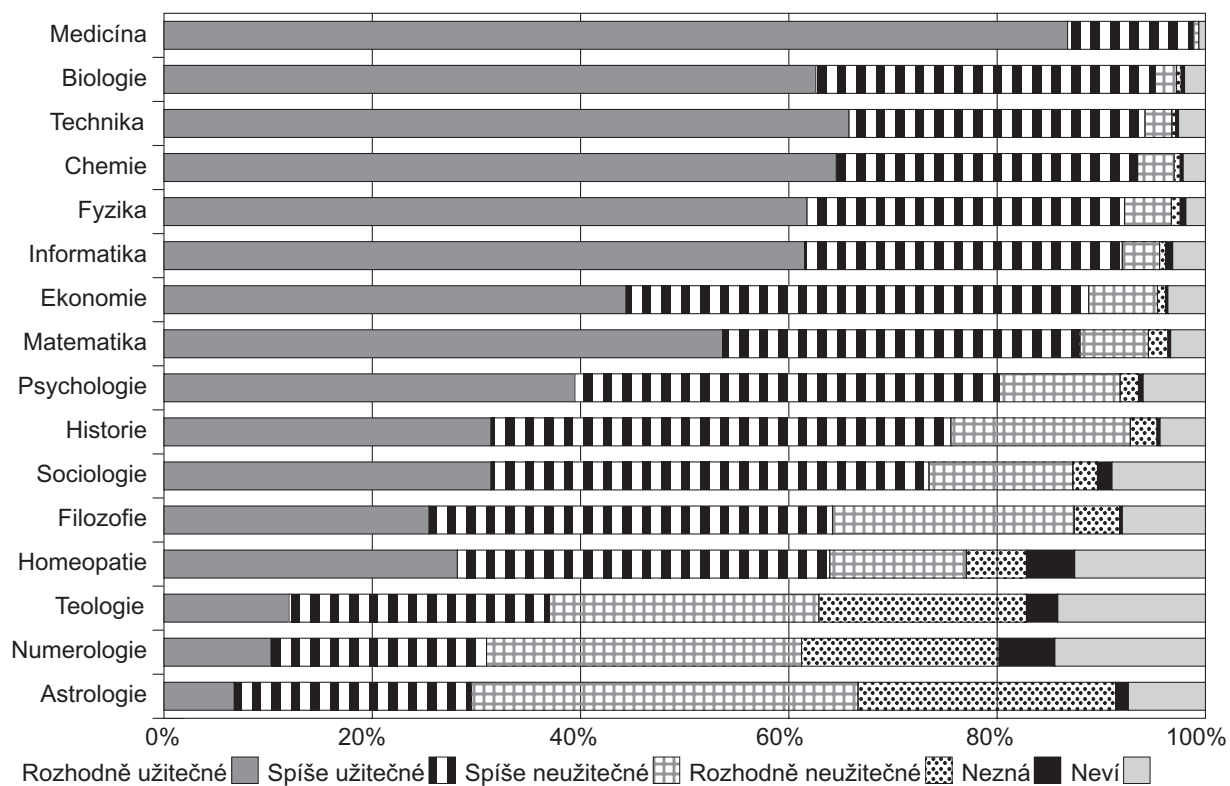
Obráz vědy v českém veřejném mínění

Tento fakt ovšem není možné považovat za fatální chybu či omyl (ostatně i kdyby tomu tak bylo, jde nepochybně o cennou zkušenost), neboť efektům kontextu se v dotazníkovém šetření prakticky nelze vyhnout. Každá otázka je ovlivněna celkovým tématem, umístěním v dotazníku, předchozími otázkami a odpověďmi na ně, dokonce také emocemi, které přemýšlení o předchozích dotazech u respondentů vyvolalo. Jedinou obranou proti falešným závěrům je studium těchto efektů a snaha o jejich vědomou reflexi nejen ve fázi interpretace výsledků, nýbrž již při sestavování dotazníku.

Vzhledem k tomu, že podle našeho názoru byla interakce kontextu vědy a otázky na užitečnost jednotlivých oborů v tomto případě nebývale silná, měl by čtenář následující část brát s rezervou. Věříme, že k ověření velikosti efektu kontextu na tomto příkladu dojde v některém z příštích výzkumů na podobné téma.

Graf užitečnosti jednotlivých oborů v podstatě kopíruje znázornění jejich vědeckosti, kdy na prvním místě je s velkým náskokem medicína, následována biologií, technikou a chemií. Ve středu tabulky se opět ocitají společenské vědy a obory stojící na okraji konvenčně definované vědy zaujímají z hlediska své užitečnosti v hodnoceních veřejnosti poslední místa. Oproti umístění ve vědeckosti si mírně polepsily technika a ekonomie.

Graf 5.2.1. Hodnocení užitečnosti oborů (N = 1078, procentuální údaje viz v příloze tabulku P.5.2.1)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

5. Postavení jednotlivých oborů v očích veřejnosti

Analýza latentních struktur stojících za posuzováním užitečnosti jednotlivých oborů vykazuje trochu jednodušší strukturu než struktura ovlivňující vnímání jejich vědeckosti.²⁶ Zatímco v onom případě mělo analytický smysl odlišit vědeckost čistě přírodovědných oborů a oborů technických, v rovině užitečnosti tyto obory reprezentují v myslích lidí spíše jedinou dimenzi. Nalezené faktory proto lze zjednodušeně označit podobně, a to jako dimenze věd studujících přírodu, společnost a disciplín zabývajících se duchovnem.

Tabulka 5.2.1. Dimenze ovlivňující posuzování užitečnosti oborů, faktorová analýza²⁷ (N = 1078)

	Příroda	Společnost	Duchovno
Chemie	0,77	0,19	0,13
Medicína	0,74	-0,04	-0,01
Technika	0,73	0,27	0,03
Informatika	0,73	0,14	0,07
Fyzika	0,69	0,33	0,07
Biologie	0,68	0,22	0,05
Matematika	0,62	0,40	0,12
Ekonomie	0,59	0,39	0,05
Sociologie	0,30	0,79	0,18
Filozofie	0,23	0,77	0,24
Psychologie	0,31	0,75	0,17
Historie	0,30	0,73	0,15
Teologie	-0,03	0,56	0,53
Numerologie	0,02	0,24	0,81
Astrologie	-0,02	0,16	0,81
Homeopatie	0,25	0,09	0,71

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Poznámka: Tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty faktorových skóre, kurzívou zátěže položek mimo dominantní faktory, zvýšené nad hladinu 0,3.

Oproti vědeckosti lze v konkrétní náležitosti k jednotlivým faktorům odhalit některé změny. Pravděpodobně nejvýraznější se týká ekonomie, která je z hlediska vědeckosti vnímána především jako věda společenská, tedy řekněme „méně vědecká“, zatímco z hlediska užitečnosti přináší spíše ke skupině věd přírodních a technických, tj. té nejvíce vědecké a užitečné (přesto si poměrně vysoký skóre uchovává

26 Ovšem pokud bychom v případě vědeckosti striktně dodrželi pravidlo, že množství variance vysvětlené faktorem má být vyšší než množství variance vysvětlené jednou položkou (eigenvalue > 1.0), získali bychom taktéž řešení 3-faktorové, povahou i strukturou dimenzí velice podobné řešení v případě užitečnosti.

27 Metoda hlavních komponent, eigenvalue = 1,0; rotace varimax, 61,8 % vysvětlené variance.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

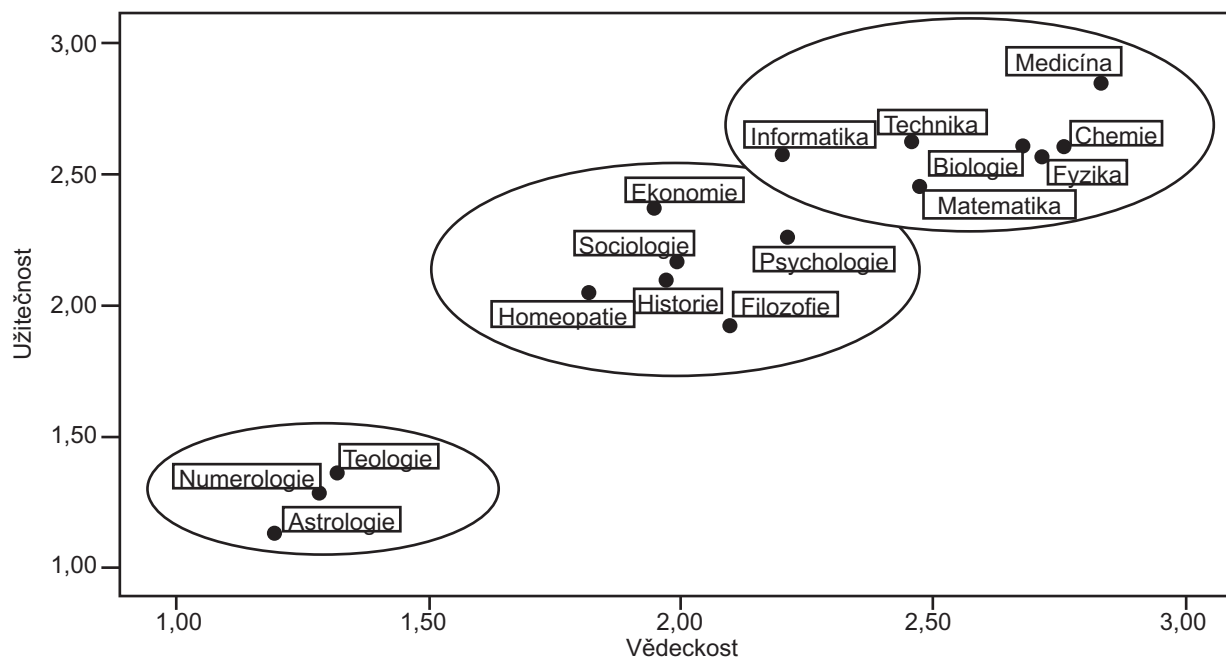
i v dimenzi oborů společenskovědních, podobně, jako například matematika, o níž už byla v podobné souvislosti řeč). Za povšimnutí stojí také opakovaná dvojaká pozice teologie, která je i z hlediska své užitečnosti vnímána jak optikou společenskou, tak také duchovní.

Mírné změny v celkové podobě faktorového řešení i v chování jednotlivých položek nasvědčují, že rozdíly mezi vědními obory v tom, do jaké míry jsou považovány za vědecké, a tím, jak je vnímána jejich užitečnost, existují. Při kombinaci těchto úhlů pohledu se však relevance obav ze zkreslení výsledků otázky na užitečnost disciplín v důsledku efektu kontextu prokáže.

5.3 Vztah užitečnosti a vědeckosti oborů

Velmi názorně je vztah mezi vědeckostí a užitečností oborů, jak je vnímá veřejnost, zobrazen v jednoduchém grafu, do něhož vstupují proměnné průměrných hodnot vědeckosti a užitečnosti pro jednotlivé položky.

Graf 5.3.1. Vztah vědeckosti a užitečnosti oborů, jak je vnímá veřejnost²⁸ (N = 1078)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

²⁸ Osy grafu tvoří průměrné hodnoty vědeckosti a užitečnosti pro každou položku. Průměrné hodnoty byly oproti původním směrům škál v dotazníku matematicky převráceny za účelem snazší srozumitelnosti grafu: čím vyšší je hodnota na ose x, tím více je daný obor považován za vědu. Čím vyšší je hodnota na ose y, tím více je podle mínění veřejnosti daný obor užitečný pro lidstvo.

5. Postavení jednotlivých oborů v očích veřejnosti

Seskupení oborů názorně reprodukuje výsledky analýz obou otázek. Disciplíny se poměrně věrně graficky spojují do skupin odhalených faktorovými analýzami, tj. oborů zabývajících se přírodou, společností a duchovnem. Jejich vzájemné pozice odpovídají úrovním vědeckosti i užitečnosti, jaké jim respondenti připsali v jednotlivých otázkách. Současně jsou patrná i individuální specifika některých oborů: homeopatie, jejíž společenský obraz se v rámci zvolených dimenzí blíží obrazu vědy (ačkoli prozatím spíše vědy společenské); teologie, která z hlediska své vědeckosti i užitečnosti patří do skupiny nejhůře hodnocených oborů a objevuje se tak ve společnosti numerologie a astrologie; ekonomie, která se blíží přírodovědným a technickým oborům z hlediska své užitečnosti; psychologie, která se jim přibližuje díky své vědeckosti. Pozoruhodná je také extrémní blízkost tří souvisejících disciplín: biologie, fyziky a chemie, přičemž je třeba si uvědomit, že blízkost není v této chvíli definována na základě nějakých objektivních kritérií, nýbrž že reprezentuje povědomí obyčejných lidí o jim často naprosto neznámých oborech vědeckého bádání.

Z velmi precizního seřazení oborů na úhlopříčce grafu je patrný také velmi silný vztah mezi oběma hledisky ($r = 0,94$, na hladině významnosti 0,01). Je však otázkou, zda tak vysoká korelace reprezentuje pouze přirozený vztah obou dimenzí v myslích lidí (že užitečnost a vědeckost skutečně znamenají v jejich představách prakticky totéž), nebo je uměle zvýšena zmíněným efektem kontextu. Zdravá opatrnost při práci s daty sociálněvědních průzkumů v této situaci jednoznačně velí zachovat odstup vůči tak jednoznačným výsledkům. Na druhé straně je však velmi pravděpodobné, že nějaký vztah mezi oběma dimenzemi je (a s ohledem na běžné síly závislostí sociálních jevů dosti možná také poměrně silný), a že zobrazená struktura do jisté míry věrně reprezentuje skutečný stav věcí. Skepsi je třeba udržovat především vůči síle evidence a vůči jednoznačnosti seskupení oborů do konzistentních skupin.

6. Společenský obraz vědce a vědkyně

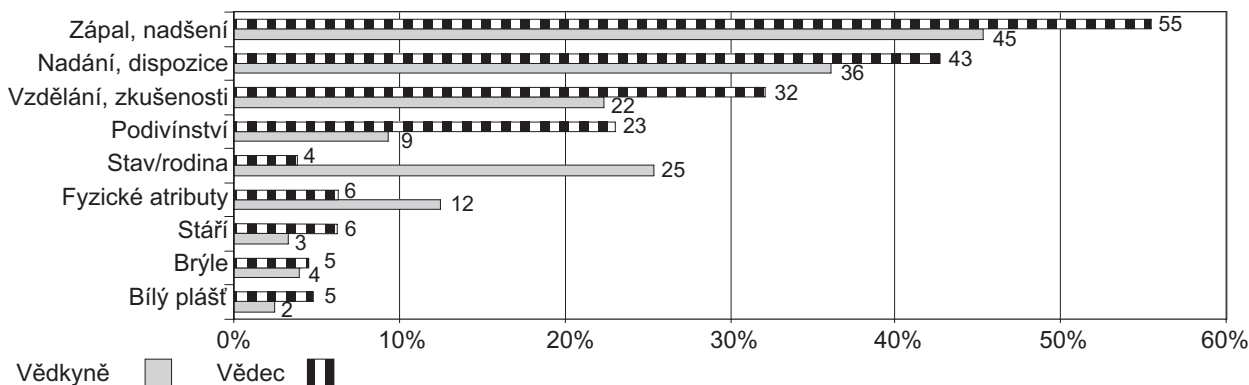
Jiří Vinopal

Společenský obraz vědy nepochybně obsahuje také představy o lidech, kteří se jí věnují. Do jaké míry platí stereotypní vnímání vědců jako nepraktických podivínů v bílých pláštích, ověřují otevřené otázky na atributy osoby vědce a vědkyně.²⁹

Jak výsledky naznačují, uvedené stereotypy sice ve společnosti stále přežívají, pokud se však lidé nad věcí zamýšlejí (věřme, že při zodpovídání otázek v rozhovoru trochu přemýšlejí...), dominují charakteristiky jiného druhu. Opět však v této souvislosti nemůžeme pomíjet fakt, že otázky byly součástí poměrně rozsáhlého bloku o vědě, a myšlení respondentů tak mohlo být ovlivněno tímto referenčním rámcem. Je možné, že při nenadálém dotazu mimo kontext uvažování o vědě by struktura odpovědí doznala změny a že prvoplánové stereotypní asociace by nabyly na síle.

Hodnoceno v kontextu vědy samotné jsou obrazy vědců i vědkyň převážně příznivé. Graf 6.1 přináší shrnuté základní kategorie, které se ve vyjádřeních respondentů vyskytovaly. Skutečná variabilita originálních vyjádření však byla pochopitelně podstatně větší.

Graf 6.1. Atributy vědce a vědkyně v představách veřejnosti (v %, N = 1078)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

29 OR.144 „Jak si Vy sám představujete muže a ženy, kteří se věnují vědě? Pokuste se prosím vědce i vědkyni výstižně charakterizovat. Nejprve mi řekněte, jak byste třemi charakteristikami co nejméně výstižně popsal osobu vědce-muže?“
OR.145 „A nyní mi prosím řekněte, jak byste třemi charakteristikami co nejméně výstižně popsal osobu vědkyně-ženy?“

6. Společenský obraz vědce a vědkyně

Skupinou charakteristik, které si s osobou člověka pracujícího ve vědě lidé spojují nejčastěji, je obecně řečeno zápal a nadšení pro jejich práci, pro věc, kterou se profesně zabývají. Vědec i vědkyně jsou tedy v očích veřejnosti v první řadě lidé, kteří jsou zapálení pro svou práci. Konkrétní vyjádření, která tento aspekt reprezentují, jsou taková, že „se něčemu věnuje“, „je pro něco zapálený/á“, „cílevědomý/á“, „pracovitý/á“, „nehledí na čas“ atp. U vědců mužů je tento aspekt sice o něco silnější než u vědkyň žen, nicméně pro obě pohlaví je zápal nejdůležitější charakteristikou (mezi třemi možnostmi odpovědí jej uvedlo 55 % respondentů pro vědce a 45 % respondentů pro vědkyně).

Druhou nesilnější skupinou vlastností připisovaných osobám pracujícím ve vědě je ta, která obsahuje odkazy na vrozené nadání a dispozice, jako například „intelligence“, „moudrost“, „přemýšlivost“, „touha po poznání“, „genialita“, „představivost“ nebo „schopnost analyzovat“. Na třetím místě se pak u vědců objevuje vzdělání a zkušenosti („vzdělání“, „vysokoškolské vzdělání“, „bohaté zkušenosti“, „odborník v oboru“ atp.), u žen je na místě čtvrtém.

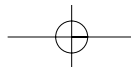
Za dominantními charakteristikami, společnými mužům i ženám ve vědě, lze najít další, které je již v očích veřejnosti odlišují. Základní rozdíl se přitom objevují na podkladu genderového vnímání rolí mužů a žen, když ženám jsou výrazně častěji připisovány atributy vztahující se k rodinným rolím („práce na úkor rodiny“, „svobodná“, „sama“ atp.) a ve větší míře jsou s nimi spojovány také charakteristiky fyzického vzhledu. Naopak mužům vědcům podstatně častěji přináležejí klasické stereotypy v podobě jejich podivínství, jako např. „výstřednost“, „bytí mimo realitu“, „uzavřenost“, „nepraktičnost“, „neupravenost“, „roztržitost“ atp.

V případě mužů i žen ve vědě se také objevují asociace s jejich věkem. Pokud je totiž už nějaká věková charakteristika těmto lidem připisována, je to prakticky výhradně věk vyšší. Klasické stereotypní atributy vědců v podobě brýlí a bílého pláště se mezi odpověďmi objevují také, jejich frekvence jsou však velmi nízké a v aktuálním výzkumu byly zcela upozaděny charakteristikami intelektovými.

Souhrnem lze říci, že obraz vědce a vědkyně má v očích veřejnosti společné základní rysy, odlišují jej spíše všeobecné genderové předsudky u žen a stereotyp badatele-podivína u mužů. Celkově jsou lidé pracující ve vědě vnímáni jako nadaní, vzdělaní a zkušení odborníci, kteří jsou zapálení pro svou práci. Mohou být vyššího věku a nosit brýle nebo bílý plášť, to nicméně není v kontextu uvažování o vědě tím podstatným. Jakousi daň za jistou výjimečnost pak vědci v očích veřejnosti splácejí v podobě své podivínské, výstřednosti a nepraktičnosti, vědkyně zase nenaplňováním společensky očekávaných rodinných rolí.

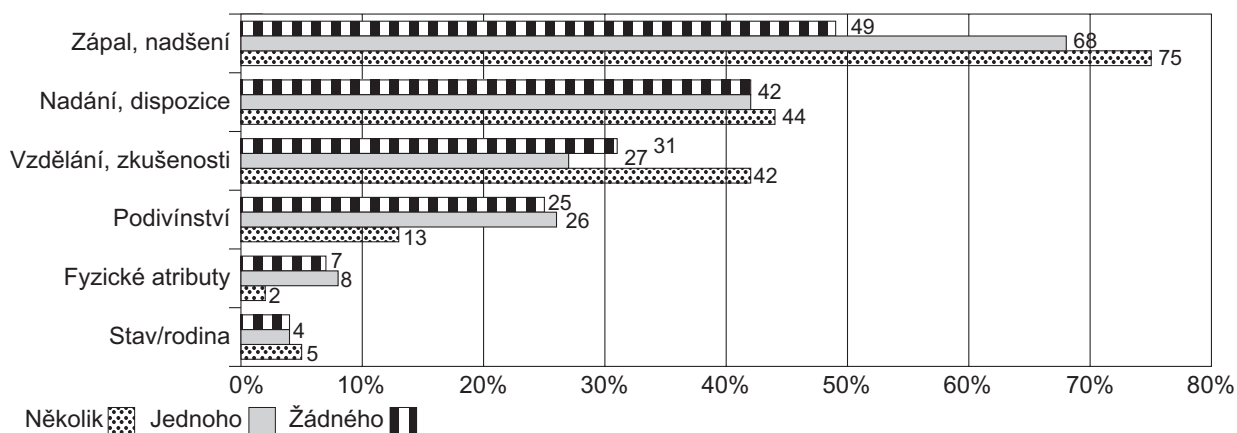
Poměrně zajímavým způsobem se pohled na lidi pracující ve vědě liší podle toho, zda respondent někoho takového zná či nikoli.³⁰ Vzhledem k tomu, že jde o analýzu vícečetných odpovědí otevřených otázek, nelze závěry považovat za definitivní, velice obtížně se posuzuje také jejich statistická významnost. Jisté smysluplné interpretace však vyslovit bezesporu lze. V první řadě je patrné, že se příliš neliší obrazy, jaké mají o vědcích a vědkyních lidé, kteří neznají nikoho pracujícího ve vědě, a lidé, kteří znají pouze jediného takového člověka. Obraz respondentů, kteří znají více vědců nebo vědkyň, se od obou dalších skupin odlišuje viditelně více.

30 OR.146 „Znáte osobně někoho, koho byste označil za vědce/vědkyni, tedy člověka, který se zabývá vědou?“ „Ano, jednoho; ano, několik; ne, nikoho.“

Obráz vědy v českém veřejném mínění

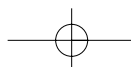
Graf 6.2. Atributy vědce u skupin lidí s různou osobní znalostí někoho pracujícího ve vědě (v %, N = 1078)

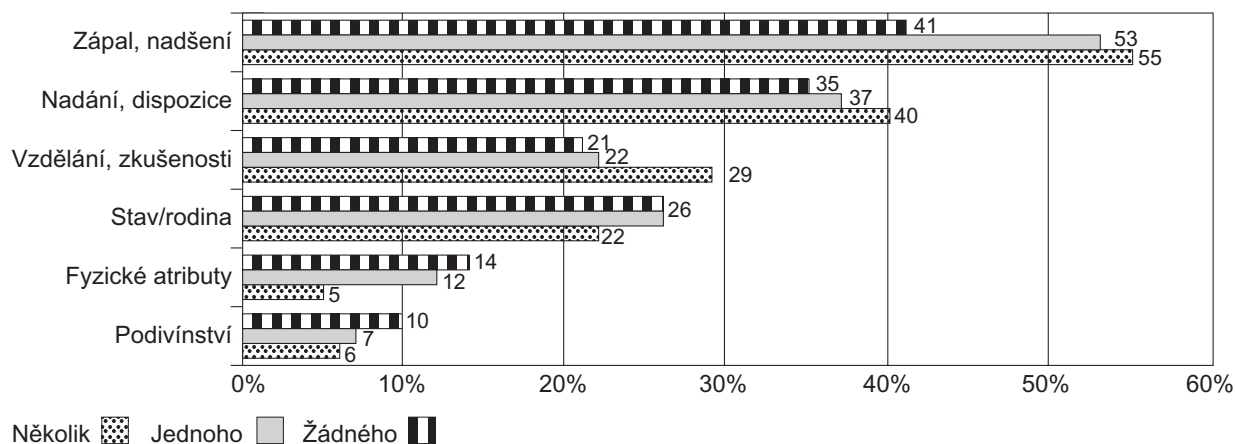
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Lidé, kteří znají několik osob pracujících ve vědě, například nejvíce vnímají jejich zápal a nadšení pro danou věc, častěji jsou si také vědomi jejich vzdělání a zkušeností; méně častěji si osobu vědce naopak spojují s atributy podivínství a fyzického vzhledu.

Ačkoli rozdíly nejsou již tak výrazné, lze podobné vzorce hledat i v případě vnímání vědkyň-žen. Jak je patrné z grafu 6.3, i zde si lidé, kteří znají několik osob pracujících ve vědě, častěji než ostatní uvádějí jejich vzdělání a zkušenosti a méně často zmiňují dimenzi rodinných rolí a fyzického vzhledu.

Graf 6.3. Atributy vědkyně u skupin lidí s různou osobní znalostí někoho pracujícího ve vědě (v %, N = 1078)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Lze proto usuzovat, že seznámení s jediným člověkem pracujícím ve vědě ještě nemusí znamenat změnu pohledu, jaký člověk na vědce obecně má. Teprve znalost širšího okruhu takových lidí mění pohled na celou skupinu a vede k příznivějším, klasickými stereotypy méně ovlivněným hodnocením.

Obraz, jaký vědci ve společnosti vytvářejí, nepochybně souvisí s hodnocením toho, jaké je jejich společenské uznání.³¹ Lze shrnout, že veřejnost je v tomto ohledu k vědcům poměrně velkorysá a hodnotí vztah současné společnosti k nim jako ne zcela odpovídající. Polovina respondentů se domnívá, že jsou vědci v současné době společensky uznávaní méně, než si zaslouží, čtvrtina pak, že jsou oceňováni tak akorát, jak si zaslouží. Zajímavým faktem je, že téměř čtvrtina lidí se v této otázce nedokáže rozhodnout a volí odpověď neví. Lze proto usuzovat, že respondenti těmito postoji deklarují jistý dluh současné společnosti vůči lidem, zaměstnaným ve vědě.

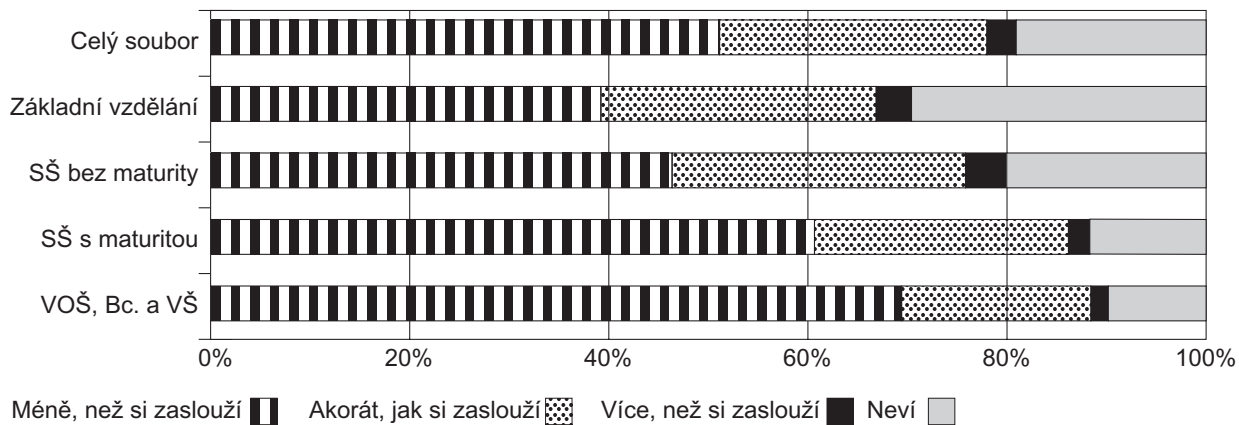
Takovéto hodnocení zdánlivě nekoresponduje s výsledky jiných relevantních výzkumů, neboť povolání vědce je veřejností současně hodnoceno jako jedno z nejprestižnějších vůbec (Červenka 2005). Světlo do této záležitosti však vnese pohled na další profese, které se v žebříčku prestiže umísťují na předních příčkách: jsou to lékaři a učitelé, jejichž oceňování v současné době taktéž není zcela odpovídající, a dokonce se o tom v jejich případech v opakujících se intervalech vedou veřejné debaty. Je více než pravděpodobné, že onen společenský dluh, který dotázaní deklarovali v odpovědích na otázku po společenském uznání vědců, se týká především jejich finančního ocenění. Veřejnost si tak dosti pravděpodobně uvědomuje jakýsi rozpor mezi vysokou prestiží daných profesí a jejich nízkým společenským uznáním.

31 OR.143 „Jak myslíte, že jsou lidé, kteří se věnují vědě, v současné době ve společnosti uznávaní?“ „Jsou uznávaní méně, než si zaslouží; jsou uznávaní tak akorát, jak si zaslouží; jsou uznávaní až příliš, více, než si zaslouží?“

Obráz vědy v českém veřejném mínění

ním, které je reprezentováno neodpovídajícím finančním ohodnocením. Hodnocení společenského uznání má přitom přímou návaznost na vzdělání posuzovatelů: čím vyšší vzdělání, tím více je člověk přesvědčen o nedostatečném uznání lidí pracujících ve vědě.³²

Graf 6.4. Hodnocení společenského uznání vědců podle vzdělání (N = 1078, procentuální údaje viz v příloze tabulku P.6.4)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Podobně jako v případě kritérií vědeckého bádání se i v tomto okamžiku projevuje vliv zájmu o vědecké výsledky, který není závislý na vzdělání (kteréžto samo je důležitým determinantem zájmu o vědu jako takovou).³³ Pokud je vztah zájmu o vědu a hodnocení uznání vědců kontrolován faktorem vzdělání, stále empiricky sledujeme poměrně vysokou korelaci,³⁴ což značí, že samotný zájem o výsledky vědeckého bádání mění pohled na stav společenského uznání vědců. Čím více se člověk o vědu zajímá, tím spíše se mu uznání jejích pracovníků zdá být nedostatečné.

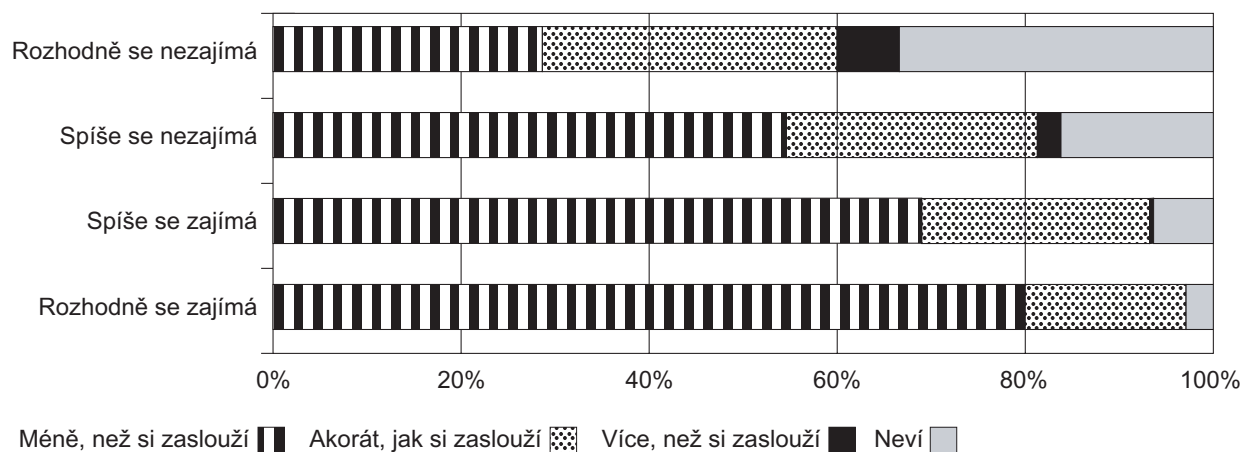
32 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,22 (na hladině 0,01).

33 Více k míře zájmu o vědu viz kapitolu 8. Zájem o výsledky vědeckého bádání.

34 Parciální korelace zájmu o výsledky vědeckého bádání a hodnocení uznání za současné kontroly faktoru vzdělání: $r = 0,27$ (na hladině 0,01).

6. Společenský obraz vědce a vědkyně

Graf 6.5. Hodnocení společenského uznání vědců podle zájmu o výsledky vědeckého bádání (N = 1078, procentuální údaje viz v příloze tabulku P.6.5)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Je ovšem třeba také doplnit, že ani v případě vzdělání, ani v případě zájmu o výsledky bádání neplatí opak. Lidé, kteří se méně zajímají o vědu, nejsou nějak výrazně častěji přesvědčeni o tom, že by byli vědci uznáváni odpovídajícím způsobem, nebo snad až příliš. Se snižujícím se vzděláním a zájmem v podstatě pouze narůstá podíl lidí, kteří se k otázce jejich společenského uznání nedokáží nebo nechtějí vyslovit.

Analogicky se výše zmíněný vztah objevuje i mezi hodnocením uznání a znalostí někoho, kdo se vědou zabývá. I zde platí, že osobní znalost vědce či vědkyně zvyšuje přesvědčení o jejich nedostatečném společenském uznání, přičemž to se dále stupňuje v případě znalosti několika osob, pracujících ve vědě (tabulku P.6.6 viz v příloze).

7. Vliv vědy na svět a individuální život

Gabriela Šamanová

Vliv vědy, resp. jejích výsledků na lidský život je ve všech zkoumaných souvislostech hodnocen pozitivně. Míra kladného hodnocení se však liší podle toho, zda dotázaní hodnotí ovlivňování vlastního života,³⁵ nebo života lidí obecně.³⁶

Tabulka 7.1. Jak výsledky vědy ovlivňují život lidí a osobní život? (v %, N = 1078)

	Rozhodně k lepšímu	Spíše k lepšímu	Spíše k horšímu	Rozhodně k horšímu	Neví	Celkem
Život všech lidí	20	65	5	0	10	100
Osobní život	13	54	3	1	29	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Vliv výsledků vědy na životy lidí obecně je hodnocen o něco lépe než vliv na osobní život, a to jak v součtu odpovědí rozhodně a spíše, tak i v případě, kdy porovnáváme pouze krajní jednoznačně pozitivní variantu. Zmiňovaný rozdíl se však v případě hodnocení vlivu vědy na individuální život nepřelévá ve prospěch negativních odpovědí, ale ve prospěch odpovědí nerozhodných. Vyšší podíl odpovědí „nevím“ v případě hodnocení vlivu vědy na vlastní život, může znamenat, že v osobním životě se dotázaní zatím s konkrétním ovlivněním nesetkali (např. nebyli těžce nemocní, vykonávají nekvalifikovanou práci apod.), ale celkově jsou o prospěšném působení vědy na život lidí přesvědčeni, o čemž svědčí i téměř zanedbatelně nízká skóre reprezentující názor, že věda ovlivňuje osobní život i životy lidí k horšímu. To, že část lidí nepřichází do kontaktu s výsledky vědecké práce, potvrzuje i rozložení odpovědí na další otázku.³⁷ Téměř čtvrtina dotázaných podle vlastních slov totiž nevyužívá ve svém životě nových výsledků vědeckého bádání. Nabízí se otázka, jak dotázaní vnímali termín „nové výsledky vědeckého bádání“. V podstatě se totiž s výsledky vědy setkává ve svém denním životě každý z nás, nezanedbatelná část účastníků výzkumu to však nereflektuje. Věci, které máme denně v rukou (jako jsou např. mobil-

35 OR.159 „Jakým způsobem výsledky vědeckého bádání ovlivňují Váš vlastní život?“

36 OR.156 „Jakým způsobem podle Vás výsledky vědeckého bádání ovlivňují život lidí?“

37 OR.158 „Vyžíváte nových výsledků vědeckého bádání ve Vašem vlastním životě?“

7. Vliv vědy na svět a individuální život

ní telefony) a které nás běžně obklopují (např. LCD obrazovky televizí či monitorů, nové stavební materiály atd.), nejsou zřejmě všeobecně považovány za ty „pravé“ výstupy vědeckého bádání. Jsou příliš běžné, samozřejmé a současně se málo prezentují jako nové objevy. Část veřejnosti tak za nové výsledky vědeckého bádání považuje pouze věci, se kterými běžně nepřichází do kontaktu a o kterých se dočítá či doslýchá jako o nových vynálezech.

Tabulka 7.2. Využívání nových výsledků vědy ve vlastním životě (v %, N = 1078)

Ano, neustále	Ano, docela často	Ano, ale jen ojedinele	Ne	Neví	Celkem
7	23	24	23	13	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Zásadní roli vzdělání ve vztahu k otázkám týkajícím se výsledků vědecké práce potvrzuje analýza druhého stupně také u výše zmiňovaných proměnných vliv vědy na osobní život³⁸ a využívání nových výsledků vědy ve vlastním životě.³⁹ V obou případech uváděli lidé se základním vzděláním významně častěji než lidé z ostatních vzdělanostních kategorií odpověď „nevím“ a v případě využívání výsledků vědy také odpověď „nevyužívám“. Pozitivní vliv vědy na svůj život a časté využívání nových výsledků vědy pak častěji deklarovali lidé vysokoškolsky vzdělaní. Při pohledu na třídění podle pozice v zaměstnání⁴⁰ zjistíme, že výsledky vědy využívají především vedoucí a odborní pracovníci. Tento údaj není překvapivý, protože právě tyto pracovníci jsou většinou vysokoškolsky vzdělaní. Můžeme však dovodit, že podmínky pro využívání nových výsledků vědeckého bádání jsou z velké části vytvářeny v zaměstnání na vysoce kvalifikovaných pozicích.

Pozitivní hodnocení vlivu vědy je univerzální,⁴¹ což dokládají i výsledky poslední otázky tohoto bloku, kdy dotázaní posuzovali míru vlivu vědy na současný svět. Téměř padesátiprocentní většina posoudila tento vliv jako adekvátní, další třetina dotázaných pak dokonce soudí, že vliv vědy by měl být větší. Menší vliv vědy na svět by přivítal pouze zhruba každý desátý respondent.

Tabulka 7.3. Názory na míru vlivu vědy na současný svět (v %, N = 1078)

Příliš mnoho	Tak akorát	Příliš málo	Neví	Celkem
9	46	34	11	100

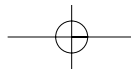
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

38 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01.

39 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,24 (na hladině 0,01).

40 Podle OKEČ (odvětvová klasifikace ekonomických činností).

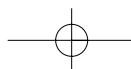
41 Určitou výjimku tvoří hodnocení české vědy, bliže v kapitole 12. Hodnocení konkrétních požadavků na českou vědu.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Optimistická víra v dobro vědy pro člověka, lidstvo, společnost i svět se prolíná výsledky celého výzkumu a odráží se i ve většinově sdíleném názoru, že společnost by měla být řízena na základě vědeckých poznatků.⁴² Je zajímavé, že věda vzbuzuje v respondentech převážně pozitivní konotace a její výzkum ve službách např. vojenského průmyslu tak zřejmě příliš nevstupuje do přemýšlení o vědě a jejích výsledcích bez toho, aby se na možnost zneužití vědy či další negativní souvislosti výzkumníci explicitně zeptali.

42 Viz kapitolu 2. Pohled na pravidla vědeckého bádání.

8. Zájem o výsledky vědeckého bádání

Gabriela Šamanová

Téma vědy ve výzkumu veřejného mínění nabízí prostor také pro zmapování zájmu české veřejnosti o vědu a vědecké bádání. Cílem zařazení tohoto subtématu bylo (vedle zjištění obecných zaměření zájmu) rozpoznat, zda existují skupiny lidí, pro které je zájem o výsledky vědy charakteristický, popřípadě čím jsou tyto skupiny specifické. Dále pak identifikovat souvislosti zájmu případně nezájmu o výsledky vědecké práce s dalšími proměnnými, jako jsou názory na srozumitelnost či dostupnost informací o vědě a vědeckých výstupech nebo vnímání užitečnosti vědeckých oborů pro lidstvo a individuální život.

Úvodní otázka tohoto bloku mapuje zájem o výsledky vědeckého bádání v nejobecnější rovině.⁴³ Při vědomí toho, že pod pojmem věda si každý oslovený respondent může představovat něco jiného,⁴⁴ byla zjišťována subjektivní míra zájmu o výsledky vědeckého bádání na symetrické čtyřbodové škále rozhodně se zajímám – spíše se zajímám – spíše se nezajímám – rozhodně se nezajímám. Zájem o výsledky vědeckého bádání deklarovala třetina dotázaných, a to v součtu položek rozhodně a spíše se zajímám. Negativní odpověď, opět v součtu položek rozhodně a spíše, pak vyslovily téměř dvě třetiny dotázaných.

Tabulka 8.1. Zájem o výsledky vědeckého bádání (v %, N = 1078)

Rozhodně se zajímá	Spíše se zajímá	Spíše se nezajímá	Rozhodně se nezajímá	Neví	Celkem
6	27	31	34	2	100

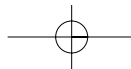
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Dotázaní, kteří kategoricky nevyloučili zájem o výsledky vědecké práce, dále uváděli konkrétní oblasti vědy, kterých se jejich zájem týká. Zájem o vědecké disciplíny byl zkoumán formou otevřené otázky, vznikl tak prostor pro zjištění nejen okruhů zájmu, ale latentně také pro zjištění, které disciplíny jsou považovány za vědecké.⁴⁵ Spektrum odpovědí bylo poměrně široké. Dotázaní uváděli jak obecné či souhrnné vědecké oblasti, tak konkrétní, specializovaná odvětví. Mezi oblastmi zájmu byly jmenovány také discip-

43 OR.139 „Zajímáte se Vy osobně o výsledky vědeckého bádání?“

44 Představy respondentů o tom, co je to věda, jsou prezentovány v jiné části této publikace v kapitole 1. Obecný obraz vědy.

45 OR.140 „Řekněte mi prosím, které oblasti vědy Vás zajímají?“

Obraz vědy v českém veřejném mínění

liny, které nejsou vědeckou komunitou buď vůbec či alespoň většinově za vědecké uznávány – např. astrologie a homeopatie. Žádný z těchto sporných pseudovědeckých či nevědeckých oborů však ve výsledcích nezískal zásadní podíl. Podrobný přehled jmenovaných oblastí seřazených podle dvou kritérií – příbuznosti oborů a dosaženého skóre – nabízí tabulka 8.2.

Mezi obecnými vědeckými zaměřeními byla nejčastěji zmiňována medicína (příp. lékařství, zdravotnictví). Tento obor uvedla téměř polovina lidí projevujících zájem o výsledky vědecké práce, v součtu s příbuznými či konkrétně specifikovanými okruhy pak téměř 60 % dotázaných. Přes polovinu dotázaných zajímají (v součtu obecných i konkrétních odpovědí) také různé technické (55 %) a přírodní (53 %) vědecké disciplíny. Výrazně nejméně respondentů deklarovalo zájem o obory společensky zaměřené, a to necelá třetina mezi lidmi zajímajícími se o výsledky vědeckého bádání. Přestože se společenské vědy umístily na posledním místě zájmu, jejich skóre je dostatečně vysoké, abychom mohli konstatovat, že i společenské obory jsou ve veřejnosti běžně vnímány jako součást vědy.⁴⁶ Za samostatnou zmínku stojí historie, která budí ve srovnání s ostatními společenskými vědami zdaleka největší zájem veřejnosti a při sestavení „žebříčku zájmu“ podle konkrétních oborů se umístila na pátém místě za medicínou, výpočetní technikou, astronomií a biologií.

Zájem o některé oblasti vědeckého bádání není v populaci rozložen rovnoměrně podle věku a podle pohlaví.⁴⁷ Medicína zajímá častěji ženy a příslušníky věkové skupiny nad šedesát let. Technické obory pak naopak muže a mladé lidi do třiceti let.⁴⁸

„Popularita“ oblastí vědeckého bádání zřejmě souvisí s vnímáním prospěšnosti výsledků vědecké práce pro společnost a s dopadem na individuální život respondenta. Tuto domněnku potvrzuje fakt, že medicínské, technické a přírodní vědecké disciplíny považuje za užitečné pro lidstvo v naprosté většině případů (s výjimkou matematiky) více než 90 % dotázaných. V případě medicíny pak dosahuje hodnocení společenské prospěšnosti téměř sta procent. Obory sociálních věd hodnotí jako užitečné významně méně respondentů a výsledky u těchto oborů vykazují větší variabilitu hodnot. Například filozofie je užitečná pro lidstvo podle 64 % účastníků výzkumu, sociologie a historie podle tří čtvrtin dotázaných. Hodnoty blížíci se přírodním a technickým oborům dosahuje pouze ekonomie s 88 % dotázaných.⁴⁹ Výsledky naznačují, že v hodnocení užitečnosti vědeckých disciplín a potažmo v projevování zájmu o výsledky vědeckého bádání hraje roli vlastní praktická zkušenost s přímým dopadem na život člověka např. v případě medicíny či alespoň možnost či schopnost konkrétnější představy o dopadech bádání v případě technických a přírodních oborů. Výsledky činnosti většiny společenských vědců jsou zřejmě pro širší veřejnost příliš abstraktní a neevokují jasnou představu konkrétního využití.⁵⁰ Tím, že tyto obory nefungují (ze své podstaty samozřejmě ani fungovat nemohou) v přímé návaznosti na průmysl a výrobu, výsledky tedy nejsou běžně chápaným způsobem „uváděny v život“, mohou spíše vyvolávat pochybnosti o tom, jakým způsobem jsou pro lidstvo přínosné. V souladu s výše popsány předpoklady můžeme vnímanou užitečností disciplíny pro společnost-lidstvo a uchopitelností, hmatatelností výsledků identifikovat jako jedny z determinantů toho, proč „produkty“ sociálních věd budí méně častý zájem veřejnosti.⁵¹

46 Blíže k názoru na „vědeckost“ oborů v kapitole 5.1 Vědeckost.

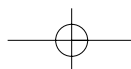
47 U všech popsáných závislostí je chí-kvadrát test statisticky významný na hladině 0,01.

48 Podle třídění do čtyř věkových skupin 15 – 29, 30 – 44, 45 – 59, 60+.

49 Podrobněji k užitečnosti oborů pro lidstvo v kapitole 5.2 Užitečnost.

50 Zde může tvořit výjimku právě historie.

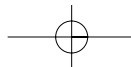
51 Další konotace obrazu vědy jako producenta výsledků využitelných v běžném životě v kapitole 3. Požadavky na zaměření vědy.

8. Zájem o výsledky vědeckého bádání

Tabulka 8.2. Zájem o vědecké oblasti (v %, N = 723)

Obor	Podíl*
Medicína, lékařství, zdravotnictví	47,3
Farmacie, léky	5,9
Genetika, klonování	4
Homeopatie	1,5
Medicína veterinární	0,4
Medicína celkem	59,1
Technika	16,6
Výp. technika, inf. technologie, internet, komunikace	15,9
Elektrotechnika, elektronika	5
Motorismus, automobilový průmysl	4,8
Energie, alternativní zdroje	4
Astronautika, kosmonautika	3,7
Doprava, železnice, letectví	1,9
Strojírenství	1,5
Stavebnictví	1,2
Technika celkem	54,6
Přírodní vědy	4,4
Astronomie, vesmír	14,1
Biologie, přírodověda	11,3
Ekologie, životní prostředí	7,2
Fyzika	5,8
Chemie	4,3
Zoologie, zvířata, fauna	1,4
Matematika	1,4
Zeměpis, geografie	1,2
Botanika, flora	0,7
Geofyzika	0,6
Oceánografie, oceánologie	0,6
Přírodní vědy celkem	53
Společenské, humanitní vědy	0,6
Historie	10,9
Archeologie, vykopávky, egyptologie	4,1
Psychologie	4,1
Ekonomie	3,9
Sociologie	1,7
Filozofie	1,4

Obraz vědy v českém veřejném mínění

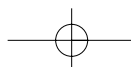
Pedagogika, školství	1,4
Dějiny umění	0,6
Teologie	0,6
Vojenství, války	0,4
Společenské vědy celkem	29,7
Zemědělství, pěstitelství, potravinářství, chovatelství	3,2
Astrologie, horoskopy	3,9
Jiné (např. sport, móda)	11,5
Všechno, náhodně, nové objevy	3
Bez odpovědi	81,9
Celkem	300

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

* Podíl osob z celého souboru, které uvedly daný typ odpovědi mezi 3 možnými.

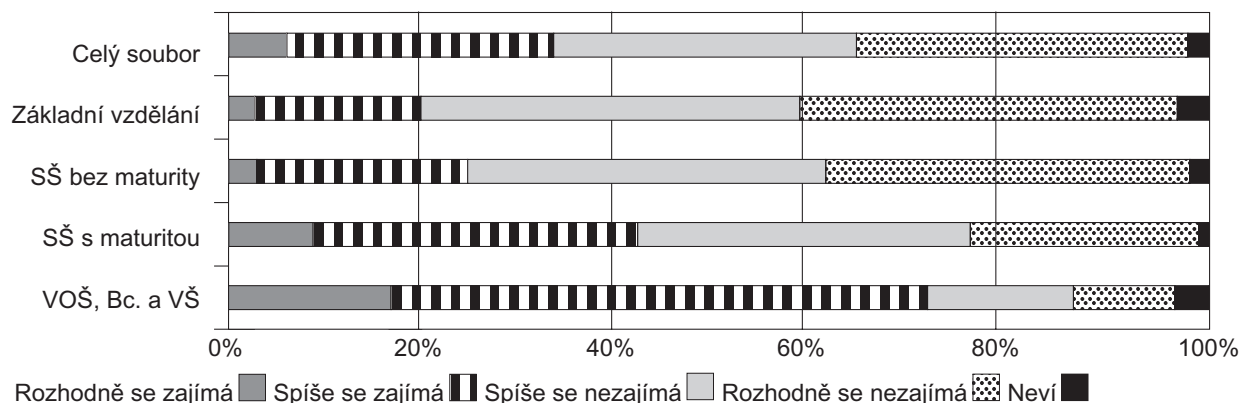
Obecný zájem o výsledky vědeckého bádání velmi významně souvisí s výší dosaženého vzdělání respondenta.⁵² Zásadním dělicím kritériem je v této souvislosti maturitní vysvědčení. Absolventi minimálně středoškolského studia s maturitou statisticky významně častěji deklarovali alespoň částečný zájem o výsledky vědecké práce než lidé bez maturity. Současně platí ve vztahu vzdělání a zájmu o vědu, že čím vyššího vzdělání respondent dosáhl, tím spíše se zajímá o výsledky vědecké práce. Mezi lidmi se základním vzděláním se o výsledky vědy zajímá pětina z nich, mezi vyučenými či se středním vzděláním bez maturity dosahuje podíl lidí deklarujících zájem o vědu čtvrtinu a u středoškoláků s maturitou pak bezmála polovinu. Mezi vysokoškolsky vzdělanými lidmi (včetně VOŠ a bakalářského stupně) projevují zájem o výsledky vědeckého bádání téměř tři čtvrtiny lidí s tímto vzděláním.

52 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,3 (na hladině 0,01).

8. Zájem o výsledky vědeckého bádání

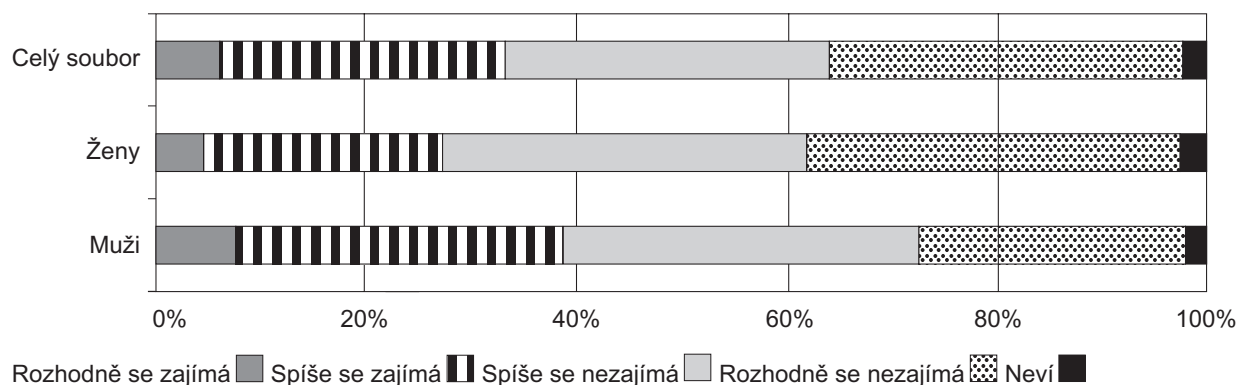
Graf 8.1. Zájem o výsledky vědeckého bádání podle vzdělání (N = 1078, procentuální údaje viz v příloze tabulku P.8.1)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Vzdělání není jedinou sociodemografickou charakteristikou, která štěpí zájem o výsledky vědeckého bádání. Rozdíly byly prokázány také podle pohlaví dotázaných.⁵³ Muži častěji uváděli odpověď „rozhodně se zajímám“ a „spíše se zajímám“, ženy se pak výrazně častěji přikláněly k odpovědi „o výsledky vědeckého bádání se rozhodně nezajímám“.

Graf 8.2. Zájem o výsledky vědeckého bádání podle pohlaví (N = 1078, procentuální údaje viz v příloze tabulku P.8.4)

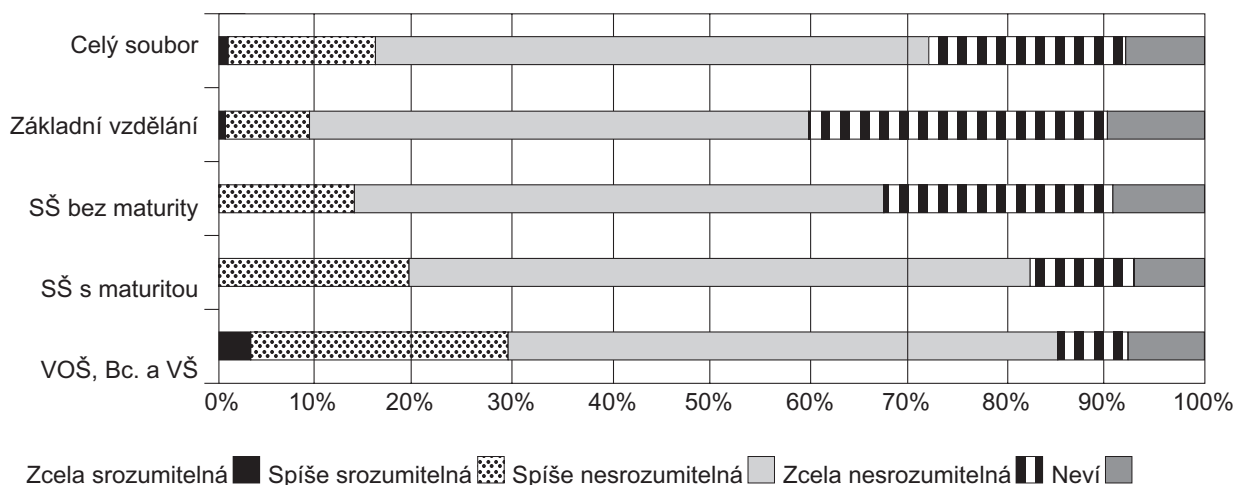
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

53 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = 0,14 (na hladině 0,01).

Obráz vědy v českém veřejném mínění

Další analýza prokázala, že zájem o výsledky vědy souvisí také s názory na míru srozumitelnosti současné vědy obyčejným lidem. Dotázaní, kteří považují vědecké výstupy za běžnému člověku nesrozumitelné, se častěji o tyto výstupy nezajímají, a naopak ti, již se domnívají, že současná věda je pro obyčejné lidi srozumitelná, také častěji projevují zájem o vědecké závěry. Metoda kontingenční tabulky neumožňuje určit směr závislosti těchto zkoumaných proměnných, subtilnější analýzou (tříděním třetího stupně a parciální korelací⁵⁴) bylo však zjištěno, že za názory na srozumitelnost současné vědy obyčejným lidem stojí stejně jako v případě zájmu o výsledky vědecké práce vzdělání respondenta.⁵⁵ Zásadním určujícím předpokladem je tedy v obou případech vzdělání, které pak implikuje vzájemnou závislost zmiňovaných proměnných.

Graf 8.3. Názor na srozumitelnost vědy pro obyčejné lidi podle vzdělání (N = 1078, procentuální údaje viz v příloze tabulku P.8.2)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Názory na srozumitelnost vědy pro veřejnost byly zjišťovány pomocí symetrické čtyřbodové škály se stupňováním zcela a spíše (ne)srozumitelná.⁵⁶ Výrazná převaha tří čtvrtin dotázaných považuje vědu za spíše či rozhodně nesrozumitelnou pro obyčejné lidi. Současně však většina (57 %) věří, že obyčejní lidé by mohli současné vědě rozumět, pokud by jim to vše někdo dobře vysvětlil.⁵⁷

54 Parciální korelace zájmu o výsledky vědeckého bádání a míry srozumitelnosti současné vědy obyčejným lidem za současné kontroly faktoru vzdělání: $r = 0,15$ (na hladině 0,01).

55 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,22 (na hladině 0,01).

56 OR.147 „Do jaké míry je podle Vás současná věda srozumitelná obyčejným lidem?“

57 OR.148 „Myslíte si, že by obyčejní lidé mohli současné vědě rozumět, pokud by jim vše někdo dobře vysvětlil?“

8. Zájem o výsledky vědeckého bádání

Tabulka 8.3. Názory na srozumitelnost vědy obyčejným lidem (v %, N = 1078)

Zcela srozumitelná	Spíše srozumitelná	Spíše nesrozumitelná	Rozhodně nesrozumitelná	Neví	Celkem
1	15	56	20	8	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka 8.4. Mohli by obyčejní lidé vědě rozumět po vysvětlení? (v %, N = 1078)

Rozhodně mohli	Spíše mohli	Spíše nemohli	Rozhodně nemohli	Neví	Celkem
11	46	26	6	11	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Věda je tak podle těchto údajů v očích veřejnosti uzavřena příliš do sebe s tím, že nesrozumitelnost jejích výstupů nemusí být definitivní. Dotázaní zřejmě nepovažují za nesrozumitelné výsledky vědecké práce, ale spíše způsob prezentace těchto výsledků. Těžko však říci, zda za vírou, že dobře vysvětlené vědě by mohli obyčejní lidé rozumět, stojí přeceňování vlastních sil, potažmo sil obyčejných lidí, nepodložené skutečným zájmem o výsledky bádání, nebo neuspokojená poptávka po výsledcích vědecké práce prezentovaných dobře vysvětlenou, srozumitelnou formou. Konkrétní podklad, zda by o zmiňované vysvětlování významnější část veřejnosti stála, k dispozici nemáme. Můžeme však zjistit, že většina účastníků výzkumu se domnívá, že informace o výsledcích vědecké práce jsou obyčejným lidem spíše (47 %) či rozhodně (12 %) nedostupné. Pouze třetina dotázaných hodnotí dostupnost informací o výsledcích vědeckého bádání pro veřejnost příznivě (spíše dostupné 29 %, rozhodně dostupné 3 %).⁵⁸ Jinými slovy, lidé, kteří se domnívají, že informací z oblasti vědy, které by byly srozumitelné široké veřejnosti, je málo, mají v souboru dotázaných převahu.

Tabulka 8.5. Názory na dostupnost informací o výsledcích vědy pro obyčejné lidi (v %, N = 1078)

Rozhodně dostupné	Spíše dostupné	Spíše nedostupné	Rozhodně nedostupné	Neví	Celkem
3	29	47	12	9	100

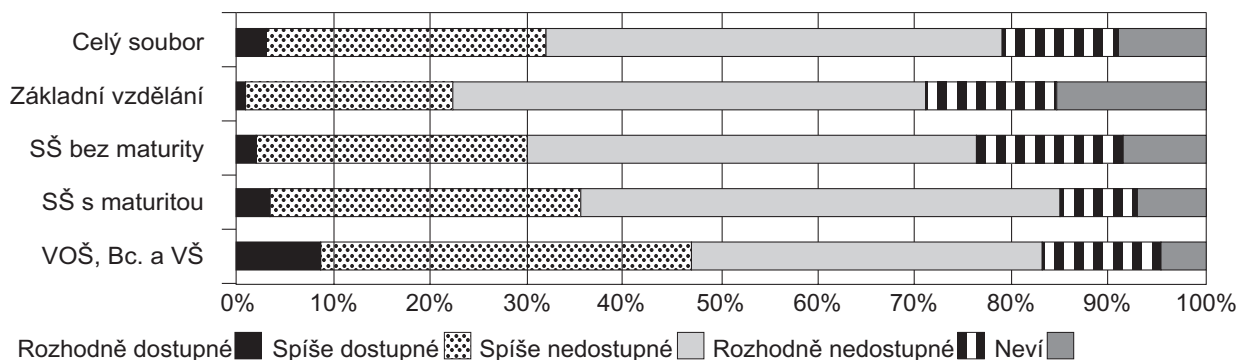
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

58 OR.161 „Co myslíte, jsou informace o výsledcích vědecké práce dostupné nebo nedostupné obyčejným lidem?“

Obráz vědy v českém veřejném mínění

Názory na dostupnost informací o výsledcích vědecké práce pro obyčejné lidi jsou opět významně ovlivněny dosaženým vzděláním respondenta.⁵⁹ Logika závislosti je v tomto případě z pochopitelných důvodů shodná jako u proměnných „zájem o vědu“ a „srozumitelnost vědy“. Lidé s vyšším vzděláním častěji považují vědu za srozumitelnou, zajímají se o výsledky vědecké práce a hodnotí pozitivně i dostupnost informací o těchto výsledcích.

Graf 8.4. Názor na dostupnost informací o vědě pro obyčejné lidi podle vzdělání (N = 1078, procentuální údaj viz v příloze tabulku P.8.3)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Součástí výzkumu byla také otázka zjišťující, do jaké míry jsou jednotlivé vědní obory považovány za srozumitelné pro vědce z jiných oborů (opět na škále zcela a spíše (ne)srozumitelné).⁶⁰ V tomto případě se 42 % dotázaných domnívá, že vědci z odlišných oborů si mohou vzájemně porozumět. Schopnost rozumět ostatním oborům upírá vědcům necelých 30 % dotázaných. Z prosté aritmetiky vyplývá, že u této otázky se nedokázala či nechtěla nezanedbatelná část dotázaných přiklonit k žádné z nabízených možností a uvedla odpověď „nevím“.

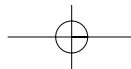
Tabulka 8.6. Názory na srozumitelnost vědy vědcům z jiných oborů (v %, N = 1078)

Zcela srozumitelná	Spíše srozumitelná	Spíše nesrozumitelná	Rozhodně nesrozumitelná	Neví	Celkem
5	37	25	3	30	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

59 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,14 (na hladině 0,01).

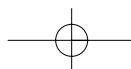
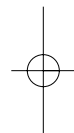
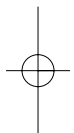
60 OR.149 „Do jaké míry jsou podle Vás v současnosti jednotlivé vědní obory srozumitelné vědcům z jiných oborů?“

8. Zájem o výsledky vědeckého bádání

Jako jedno z možných vysvětlení se nabízí vágnost zadání otázky, ve kterém nebyla specifikována blízkost či rozdílnost vědních oborů, jejichž odborníci by si měli navzájem porozumět. Přes tento nedostatek poukazují výsledky na to, že vědec je považován za někoho, kdo spíše porozumí současné vědě, byť odlišnému oboru, než běžný člověk. Dotázaní zřejmě reflektovali, že pro schopnost porozumění současné vědě a současnému způsobu vědecké komunikace je důležité obsáhlé vzdělání. Tuto dispozici potvrzují data nejen v rovině postojové, tedy ve vyjádřeních respondentů, ale také v rovině diferenciaci podle vzdělání (popsané výše), kdy vzdělanější lidé považují současnou vědu – tedy ne lépe vysvětlovanou – za srozumitelnou, informace o jejích výsledcích za dostupné a častěji se o tyto výsledky také zajímají.

Na základě syntézy výše popsaných výsledků lze učinit souhrnný závěr, že dispozice porozumět výstupům současného vědeckého bádání mají spíše lidé s vyšším vzděláním či dokonce vědeckou kvalifikací. Většinově deklarovaný nedostatek srozumitelných informací o vědě spolu s přesvědčením, že obyčejní lidé mohou výsledky vědecké práce pochopit při správném podání (vysvětlení), by mohl naznačovat, že ve společnosti existuje poptávka po popularizaci vědy zacílené na širokou veřejnost. Dostupnost informací o výsledcích vědy a výzkumu podávaných přístupnou formou, kterou by i lidé z nižších vzdělanostních skupin považovali za srozumitelnou, by mohla vést ke zvýšení zájmu o takové informace.

9. Zdroje informací o výsledcích vědecké práce

Gabriela Šamanová

V souvislosti se zájmem o vědecké bádání byly zkoumány také komunikační kanály, které jsou pro získávání informací o vědě využívány, a zda je vyhledávání a získávání těchto informací většinou systematické či spíše nahodilé.

V tabulce 9.1 jsou zachyceny představy účastníků výzkumu o tom, jakou formou by měly být výsledky vědeckého bádání veřejnosti prezentovány.⁶¹ Všechny nabízené způsoby našly s výjimkou televizních estrád u dotázaných naprosto většinovou podporu, i když určité rozdíly se mezi jednotlivými podporovanými způsoby zprostředkovávání informací objevily. Nejčastěji je za nejvhodnější médium k představení výsledků vědecké práce považována televize (95 % dotázaných), nejslabší (ovšem většinovou) podporu pak získaly přednášky pro veřejnost (79 % dotázaných).

Tabulka 9.1. Jakým způsobem by měly být veřejnosti prezentovány výsledky vědeckého bádání (v %, N = 1078)

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Neví	+/-
Pořady v televizi	53	42	3	0	2	95/3
Články v běžných časopisech	44	43	7	1	5	87/8
Internetové stránky	47	37	4	2	10	84/6
Články v odborné literatuře	46	37	9	2	6	83/11
Přednášky pro veřejnost	28	51	12	2	7	79/14
Televizní estrády	16	25	26	24	9	41/50

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Jediným signifikantním rozdílem v rozložení názorů na vhodnost způsobů prezentace informací o vědě podle základních sociodemografických charakteristik bylo častější upřednostňování internetu příslušníky nejmladší věkové kategorie, tedy 15-29 let.⁶²

61 OR.162 „Jakým způsobem by se podle Vás měly výsledky vědeckého bádání veřejnosti prezentovat?“

62 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01.

9. Zdroje informací o výsledcích vědecké práce

V souvislosti s doporučenými způsoby zprostředkovávání vědeckých informací je zajímavé srovnání s tím, jaké zdroje dotázaní skutečně využívají.⁶³ Současný stav sledování popularizačních vědeckých pořadů prostřednictvím různých informačních kanálů ukazuje tabulka 9.2.⁶⁴

Tabulka 9.2. Sledování vědeckých popularizačních programů či článků (v %, N = 1078)

	Ano, pravidelně	Ano, ale jen příležitostně	Nesleduje	Neví	+/-
V televizi	14	57	28	1	71/28
V denním tisku	12	53	35	0	65/35
V rozhlase	5	32	63	0	37/63
V populárně naučných časopisech	9	27	64	0	36/64
Na internetu	7	25	68	0	32/68
V odborných časopisech	6	16	77	1	22/77
Na speciálních přednáškách	2	11	86	1	13/86

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

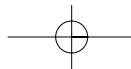
Nejčastěji využívaným zdrojem informací o vědecké práci jsou televize a tisk a současně pouze v těchto dvou typech médií sleduje pořady či články o vědě nadpoloviční většina dotázaných. Další srovnatelné položky, tedy přednášky, odborná literatura (časopisy) a internet, nejsou zdaleka tak vyhledávaným zdrojem informací o vědě, přestože v doporučených způsobech prezentování vědeckých výsledků získaly významnou podporu. Z tabulky 9.2 je dále patrné, že zájem o informace není cílený, zásadní většina dotázaných připustila, že pořady v televizi a články v tisku o vědě sleduje pouze příležitostně. Navštěvování přednášek či sledování odborné literatury vyžaduje aktivní přístup k získávání informací, a tudíž se nedá předpokládat, že by v budoucnu zaznamenal tento způsob popularizace vědy významnější oblibu. V případě internetu se dá očekávat nárůst využívání tohoto informačního zdroje společně s rozšiřováním počítačové gramotnosti v české populaci a také s tím, jak poroste vybavenost domácností připojením k internetové síti.

Většinu informačních kanálů využívají častěji muži než ženy, což ovšem koresponduje s tím, že ženy už v nejobecnější otázce týkající se zájmu o výsledky vědecké práce častěji deklarovaly striktní nezájem. Také častější využívání všech informačních zdrojů lidmi s vysokoškolským vzděláním se shoduje s výše popsanými souvislostmi mezi zájmem o vědu a vzděláním. Rozdílné je využívání některých zdrojů podle věku. Televizi, tisk a rozhlas preferují častěji lidé starší šedesáti let, příslušníci nejmladší věkové skupiny využívají významně častěji než lidé z ostatních věkových skupin internet.⁶⁵

63 OR.141 „Sledujete vědecké popularizační programy či články v televizi, v rozhlase, na internetu, v denním tisku, v běžných časopisech, v populárně naučných časopisech, v odborných vědeckých časopisech a knihách, na speciálních přednáškách, seminářích a kurzech?“

64 Položky v tabulkách 9.1 a 9.2 nejsou sice zcela shodné, některé lze však mezi sebou porovnat.

65 U všech popsaných závislostí je chí-kvadrát test statisticky významný na hladině 0,01.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Předpoklad, že četnosti využívání informačních kanálů ovlivňuje to, zda zprostředkovávají informace, které je možné konzumovat pasivně a nahodile, nebo zda je nutné je aktivně vyhledat, potvrzují i výstupy faktorové analýzy.

Tabulka 9.3. Sledování vědeckých popularizačních programů či článků, faktorová analýza⁶⁶ (N = 1078)

	Faktor 1	Faktor 2
V odborných časopisech	0,82	0,26
Na speciálních přednáškách	0,78	0,10
Na internetu	0,74	0,15
V populárně naučných časopisech	0,63	0,50
V televizi	0,24	0,82
V denním tisku	0,19	0,78
V rozhlasu	0,12	0,74

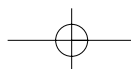
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Poznámka: Tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty faktorových skóre, kurzívou zátěže položek mimo dominantní faktory, zvýšené nad hladinu 0,3.

Faktorová analýza coby metoda redukce proměnných odhalila v četnostech a vzájemných vazbách položek baterie dva faktory. První faktor „aktivního přístupu“ zastupuje informační kanály, u jejichž využívání je předpokladem cílený zájem o konkrétní problematiku, který vede k aktivnímu vyhledávání zdrojů informací. Naopak u televize, denního tisku a rozhlasu, které zastupuje druhý faktor „pasivního konzumování“, může zájem vznikat až na základě cíleně nevyhledávaných impulsů při běžném sledování daného média. Výjimku v jinak jednoznačném rozdělení do dvou faktorů tvoří položka populárně naučné časopisy, která získala významné skóre pro oba faktory. Vysvětlení, které se nabízí, spočívá v tom, že část dotázaných vnímala populárně naučné časopisy spíše jako běžnou tiskovinu, se kterou přichází často do kontaktu, další část dotázaných pak spíše jako časopis, který by si musela cíleně zakoupit.

Typický zájemce o výsledky vědy nevyhledává informace aktivně a cíleně, ale podle zaměření svého zájmu sleduje tyto informace pouze příležitostně. Televize a tisk zůstanou tedy zřejmě i nadále hlavním komunikačním kanálem využívaným k uspokojování zájmu o výsledky vědeckého bádání, protože jsou ideálním zdrojem informací pro tohoto pasivního příjemce. Přestože rozhlas splňuje základní vymezený předpoklad zájmu o jím prezentované informace o vědě, tedy možnost konzumovat tyto informace příležitostně, stejně jako televize a tisk, není zdaleka tak často využíván. Menší „obliba“ rozhlasu pro získávání informací o vědě souvisí zřejmě s celkově nižší sledovaností tohoto média (Šamanová 2006: 108).

66 Metoda hlavních komponent, eigenvalue = 1,0; rotace varimax, 64,2 % vyčerpané variance.

10. Česká republika v Evropském výzkumném a inovačním prostoru

Markéta Škodová

Česká republika je součástí tzv. Evropského výzkumného a inovačního prostoru (ERA), jenž byl zřízen rozhodnutím Evropské rady. Základní ideou ERA je vytvořit evropsky jednotné prostředí pro výzkum a vývoj, dosáhnout tak lepší koheze v této oblasti a přispět ke zlepšení konkurenceschopnosti Evropy vůči USA a některým asijským státům. „Vychází se z toho, že výdaje na výzkum a vývoj v Evropě stále klesají, že se snižuje množství investic do výzkumu, že kariéra vědeckého nebo výzkumného pracovníka nepatří k přitažlivým životním a pracovním cílům, že se snižuje nebo je nedostatečná účast žen ve výzkumu a také, že se nedostatečně a ne zcela vhodně využívají vzácné zdroje pro výzkum k prospěchu společnosti a stále se objevují problémy etiky ve vědě. K řešení výše uvedených problémů by mělo přispět zřízení Evropského výzkumného prostoru. V tomto novém prostředí pak vznikly návrhy na nové rámcové programy. ERA zahrnuje rámcové programy, národní politiky členských států EU a jejich koordinaci a evropské výzkumné organizace. Vše by mělo vyústit ve skutečnou evropskou vědní a výzkumnou politiku. Za nejvýznamnější je nutné považovat to, že rámcové programy jsou zřizovány s cílem přispět k vytváření Evropského výzkumného a inovačního prostoru – ERA. Evropský výzkumný a inovační prostor, jeho strukturování a posilování, má přispět ke zlepšení kvality života v Evropské unii a Evropě obecně, a to tím, že bude zvýšena konkurenceschopnost Evropy vůči USA a Japonsku. Toho by mělo být dosaženo zlepšením využívání prostředků vkládaných do výzkumu a vývoje (a to nejen veřejných, ale zejména soukromých), zvýšením efektivnosti výzkumu a vývoje a podporou výzkumné infrastruktury.“ (Prnka et al. 2003: 106)

K dosažení takto definovaných cílů přispívá tzv. Lisabonská strategie, zahájená v roce 2000, podle které je pro utváření ERA nutno brát v úvahu udržitelný hospodářský růst a sociální soudržnost; s konečným cílem umožnit, aby se Unie do roku 2010 stala nejkonkurenceschopnější a dynamickou ekonomikou založenou na poznacích. Lisabonská strategie vyústila v tzv. Barcelonské cíle, z nichž nejdůležitějším je dosáhnout v EU do roku 2010 podílu výdajů na výzkum a vývoj na HDP průměrně 3 % (1 % by mělo být dosaženo z veřejných zdrojů, 2 % ze soukromé sféry). Podle odhadů EU může v roce 2010 v Evropě chybět až milion pracovníků ve výzkumu a vývoji. Dovoz špičkových výrobků a technologií v Evropě každoročně převyšuje o 25 miliard euro jejich vývoz. Japonci i Američané investují do výzkumu o třetinu více prostředků než Evropané a – což také vyplývá ze statistik EU – každý druhý Evropan, který odjíždí za studiem do USA, se už do Evropy nevrátí (www.ceskahlava.cz).

11. Reflexe stavu české vědy českou veřejností

Markéta Škodová

Právě výše popsaná problematika odchodu perspektivních vědců do zahraničí byla jednou z částí výzkumu. Názor, že odchod mladých vědců ohrožuje českou vědu, sdílí téměř tři čtvrtiny oslovených občanů⁶⁷ (viz tabulku 11.1).

Tabulka 11.1. Ohrožuje českou vědu odchod mladých vědců? (v %, N = 1078)

Rozhodně je to ohrožení	Spíše je to ohrožení	Spíše to ohrožení není	Rozhodně to ohrožení není	Neví	Celkem
35	39	10	2	14	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Ještě větší část z nich přitom považuje za potřebné, aby Česká republika měla vlastní vědce (95 %), vlastní vědecký výzkum (95 %), vlastní vědecké instituce (89 %) i vlastní vědecká periodika (88 %).⁶⁸ Podíl těch, kteří si myslí, že jmenované položky jsou pro Česko nepotřebné, je při tak vysokých podílech kladných odpovědí v podstatě zanedbatelný (viz tabulku 11.2).

Tabulka 11.2. Má mít ČR... (v %, N = 1078)

	Rozhodně potřebné	Spíše potřebné	Spíše nepotřebné	Rozhodně nepotřebné	Neví	Celkem
Vlastní vědce	63	32	2	0	3	100
Vlastní vědecký výzkum	62	33	2	0	3	100
Vlastní vědecké instituce	54	35	5	0	6	100
Vlastní vědecké časopisy	50	38	6	1	5	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

67 OR.167 „Ohrožuje podle Vás českou vědu odchod mladých vědců do zahraničí?“

Rozhodně je to pro českou vědu ohrožení, spíše je to ohrožení, spíše to pro ni ohrožení není, rozhodně to pro ni není ohrožení?“

68 OR.168 „Myslíte si, že je potřebné nebo nepotřebné, aby měla Česká republika vlastní a) vědce, b) vědecký výzkum, bádání, c) vědecké instituce, d) vědecké časopisy?“ „Rozhodně potřebné, spíše potřebné, spíše ne potřebné, rozhodně ne potřebné“.

11. Reflexe stavu české vědy českou veřejností

Třídění podle sociodemografických znaků ukázalo, že štěpící linií se při odpovědi na otázku, zda českou vědu ohrožuje odchod mladých vědců, stal pouze věk respondentů.⁶⁹ Oslovení z věkové kategorie 15-29 let⁷⁰ častěji než lidé starší uváděli, že pro českou vědu odchod mladých vědců do zahraničí ohrožení rozhodně nepředstavuje. Stejný názor dále artikulovali i lidé, podle kterých jsou výdaje na vědu a výzkum v ČR dostatečné:⁷¹ statisticky výrazně častěji než ti, podle nichž stát do této oblasti přispívá z rozpočtu nedostatečně, deklamovali, že odchod mladých vědců do zahraničí tuzemskou vědu neohrožuje. Větší znepokojení z možného „odlivu mozků“ do ciziny tedy projevovali respondenti, kteří i v dalších otázkách vyjadřovali nespokojenost s mírou a způsobem financování české vědy, a dále lidé, podle nichž česká věda přispívá ke zvyšování prestiže České republiky v zahraničí.⁷²

I při rozdělení názorů na potřebnost institucionalizované české vědy se ukázala úzká souvislost s tím, jak respondenti hodnotí její financování. Lidé, kteří si myslí, že pro Českou republiku je „rozhodně potřebné“ mít vlastní vědce, vědecký výzkum, bádání, vědecké instituce a vědecké časopisy, zároveň nejčastěji zmiňovali, že výdaje státu do této oblasti jsou „rozhodně nedostatečné“. Nejmenší míru potřebnosti jednotlivých položek v baterii dále české vědě přisoudili respondenti, kteří se domnívají, že tuzemští vědci v žádném oboru nedosahují světové úrovně.⁷³ Pohlaví respondentů, jejich vzdělání ani věk strukturu odpovědí významně neovlivnily.

Jak dále vyplývá z výsledků šetření, nejen personální vyhlídky, ale i postavení české vědy v globalizovaném a prosítovaném prostoru „společnosti vědění“ reflektuje česká veřejnost pozorně. Na „světovou úroveň“ staví českou vědu jako celek pouhá 3 % občanů.⁷⁴ Téměř dvě třetiny oslovených si myslí, že česká věda dosahuje světové úrovně jen v některých oborech, 22 % pak soudí, že je to ve většině oborů (viz tabulku 11.3).

Tabulka 11.3. Je česká věda na světové úrovni? (v %, N = 1078)

Ve všech oborech	Ve většině oborů	Jen v některých oborech	V žádném oboru	Neví	Celkem
3	22	59	3	13	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

69 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01.

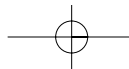
70 Podle třídění do čtyř věkových skupin 15 – 29, 30 – 44, 45 – 59, 60+.

71 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,34 (na hladině 0,01).

72 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01.

73 U všech popsanych závislostí je chí-kvadrát test statisticky významný na hladině 0,01.

74 OR.164 „Myslíte si, že je česká věda na světové úrovni: ve všech oborech, ve většině oborů, jen v některých oborech, v žádném oboru?“

Obráz vědy v českém veřejném mínění

S výjimkou těch, kteří si myslí, že je česká věda na světové úrovni ve všech oborech, jsme se respondentů zeptali, co by česká věda nejvíce potřebovala k tomu, aby se jako celek na světovou úroveň dostala.⁷⁵ Pro „zlepšení“ její bilance by to podle názoru 56 % oslovených bylo více finančních prostředků, čtvrtina oslovených usoudila, že věda potřebuje více schopných lidí, kteří by se jí chtěli věnovat (viz tabulku 11.4). Téměř desetina oslovených se domnívá, že česká věda potřebuje větší podporu vlády, podle názoru 8 % z nich pak více společenského uznání.

Významná část veřejnosti vyjádřila názor, že česká věda trpí zejména nedostatkem peněz, ať už se jedná o finance potřebné k jejímu běžnému fungování (74 % souhlasných odpovědí), finance ke zvyšování kvality (77 % souhlasných odpovědí) nebo finance k ocenění vědců (68 % souhlasných odpovědí).⁷⁶ Celých 70 % respondentů se domnívá, že české vědě schází podpora od státu, více než polovina (53 % oslovených) uvedla, že česká věda má nedostatek mladých vědců (podrobněji viz tabulku 11.5).

Tabulka 11.4. Co česká věda potřebuje? (v %, N = 1078)

Více finančních prostředků	Více společenského uznání	Více schopných lidí, kteří by se chtěli vědě věnovat	Více podpory vlády	Neví	Celkem
56	8	24	9	3	100

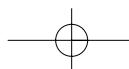
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

To, že česká věda by potřebovala injekci v podobě většího počtu schopných lidí, kteří by se jí chtěli věnovat, si významně častěji myslí respondenti, podle jejichž názoru je financování vědy českým státem dostatečné. Naopak lidé, kteří soudí, že stát vydává na vědu ze svého rozpočtu peněz málo, hodnotí častěji jako potřebný dostatek finančních prostředků. Tuto štěpící linii potvrdila i srovnávací analýza struktury odpovědí na otázky „co česká věda potřebuje“ a „čeho má dostatek“.⁷⁷ Analýza ukázala, že respondenti, podle kterých má česká věda dostatek peněz k běžnému fungování, ke zvyšování kvality i k ocenění vědců, spatřují její největší problém v nedostatečném personálním obsazení. A naopak oslovení, podle kterých je objem peněz ve vědě nedostatečný, nedefinují její největší potřebu jako nedostatečný pracovní potenciál.

75 OR.165 „Co by podle Vás česká věda nejvíce potřebovala k tomu, aby se dostala na světovou úroveň? Více finančních prostředků, více společenského uznání, více schopných lidí, kteří by se jí chtěli věnovat, více podpory vlády?“

76 OR.166 „Myslíte si, že česká věda má dostatek nebo nedostatek a) zájemců o práci ve vědě, b) mladých vědců, kteří se vědě věnují v České republice, c) podpory ze strany státu, d) společenského uznání, e) finančních prostředků k běžnému fungování, f) finančních prostředků k tomu, aby neustále zvyšovala svou kvalitu, g) finančních prostředků k náležitému ocenění vědců?“ „Rozhodně dostatek, spíše dostatek, spíše nedostatek, rozhodně nedostatek“.

77 U všech popsanych závislostí je chí-kvadrát test statisticky významný na hladině 0,01.

Tabulka 11.5. Česká věda má (ne)dostatek... (v %, N = 1078)

	Rozhodně dostatek	Spíše dostatek	Spíše nedostatek	Rozhodně nedostatek	Neví	Celkem
Zájemců o práci	7	30	36	3	24	100
Mladých vědců	5	22	45	8	20	100
Podpory od státu	2	13	53	17	15	100
Společenského uznání	2	22	51	12	13	100
Financí k běžnému fungování	2	11	48	26	13	100
Financí ke zvyšování kvality	2	7	46	31	14	100
Financí k ocenění vědců	1	10	41	27	21	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Vysledovanou dělicí linii mezi názory na financování a personální podmínky české vědy potvrzuje i subtilnější metoda faktorové analýzy, která i při různých hodnotách eigenvalue nabízí jako nejspíše vyhovující dvoufaktorové řešení. Pro předkládanou analýzu byla použita metoda hlavních komponent, rotace varimax, minimální hodnota eigenvalues byla 1. Celkem oba faktory vysvětlují 71 % celkové variability. První z faktorů zahrnuje finanční a společenské zázemí vědy, druhý pak její personální stav. První faktor obsahuje následující položky: finance k běžnému fungování, finance ke zvyšování kvality, finance k ocenění vědců, společenské uznání, podpora od státu; druhý zájemce o práci a mladé vědce.

Tabulka 11.6. Česká věda má (ne)dostatek..., faktorová analýza⁷⁸ (N = 1078)

	Faktor 1	Faktor 2
Finance k běžnému fungování	0,88	0,10
Finance ke zvyšování kvality	0,87	0,03
Finance k ocenění vědců	0,84	0,40
Podpora od státu	0,76	0,16
Společenské uznání	0,65	0,23
Zájemci o práci	0,02	0,91
Mladí vědci	0,12	0,89

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Poznámka: Tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty faktorových skóre, kurzívou zátěže položek mimo dominantní faktory, zvýšené nad hladinu 0,3.

78 Metoda hlavních komponent, eigenvalue = 1,0; rotace varimax, 71 % vyčerpané variance.

12. Hodnocení konkrétních požadavků na českou vědu

Markéta Škodová

Krom odpovědi na otázku po naplňování cílů vědou obecně nás přirozeně též zajímalo, jak si v tomto ohledu stojí podle mínění respondentů konkrétně věda v České republice.⁷⁹ Češi jsou nejskeptičtější při pohledu na vědu jako oblast, z níž by vycházely důležité impulzy vedoucí k řešení praktických problémů české společnosti – polovina oslovených (50 %) se domnívá, že tento cíl naplňuje věda nedostatečně (pro podrobnější strukturu odpovědí viz tabulku 12.1). O jeden procentní bod více dotázaných (51 %) proklamovalo, že věda dostatečně zajišťuje pokrok české společnosti např. prostřednictvím inovací ve výrobě, vzdělávání a správě. Stejný podíl dotázaných pak našim tazatelům sdělil, že česká věda dostatečně přispívá ke zvyšování kvality života lidí v ČR. Z takového rozložení odpovědí lze usuzovat, že veřejnost má tendenci vnímat vědu celkově jako spíše teoretickou a více „technickou“ součást veřejného života než jako oblast, která by mohla přispívat k řešení aktuálních společenských problémů. To dokazuje i spíše negativní pohled oslovených na využitelnost výsledků české vědy v běžném životě lidí v ČR – 46 % ji hodnotilo jako nedostatečnou, že je naopak dostatečná, se domnívá 37 % oslovených.

Polovina dotázaných soudí, že česká věda dostatečně přispívá ke zvyšování prestiže ČR v zahraničí, opačný názor artikulovala třetina z nich (resp. 30 %). Celkem vyrovnaný je podíl negativního a pozitivního hodnocení toho, jak česká věda přispívá k ekonomickému růstu země a ochraně životního prostředí. Zatímco 45 % Čechů se domnívá, že příspěvek vědy k ekonomickému růstu ČR je dostatečný, jako nedostatečný ho hodnotí 40 % oslovených. K ochraně životního prostředí v ČR pak česká věda přispívá dostatečně podle názoru 45 % respondentů, že je tento příspěvek nedostatečný, si naopak myslí 42 % z nich.

Je třeba si též povšimnout toho, že významná část respondentů nebyla schopná jednotlivým položkám přisoudit nabízená hodnocení, a zvolila tedy odpověď „neví“. Nejvíce z nich – téměř pětina – tak odpovědělo na otázku po tom, zda česká věda přispívá ke zvyšování prestiže ČR v zahraničí. To může být dáno malou obeznameností české veřejnosti s prezentováním výsledků práce českých vědců na mezinárodní úrovni, ať už prostřednictvím vědecké komunity samotné nebo za pomoci komunikační strategie decizní sféry v této oblasti. Lidé, kteří se domnívají, že česká věda je v některých oborech na světové úrov-

79 OR.163 „Do jaké míry podle Vás česká věda naplňuje následující cíle? a) Zvyšování kvality života lidí v ČR; b) Přispívání k ekonomickému růstu ČR; c) Řešení praktických problémů české společnosti; d) Zajišťování pokroku české společnosti např. prostřednictvím inovací ve výrobě, vzdělávání, správě atp.; e) Využitelnost výsledků v běžném životě lidí v ČR; f) Přispívání k ochraně životního prostředí v ČR; g) Zvyšování prestiže ČR v zahraničí.“ „Rozhodně dostatečně, spíše dostatečně, spíše nedostatečně, rozhodně nedostatečně“.

12. Hodnocení konkrétních požadavků na českou vědu

ni, významně častěji než ti, podle kterých mají čeští vědci v tomto ohledu ještě „co“ nebo „koho dohnět“, uváděli, že česká věda naplňuje dané cíle rozhodně dostatečně nebo spíše dostatečně. Analýza neprokázala statisticky významné štěpící rozdíly při třídění podle základních demografických ukazatelů, což znamená, že názory na naplňování daných cílů českou vědou jsou v populaci rozloženy rovnoměrně.

Tabulka 12.1. Jak česká věda naplňuje cíle? (v %, N = 1078)

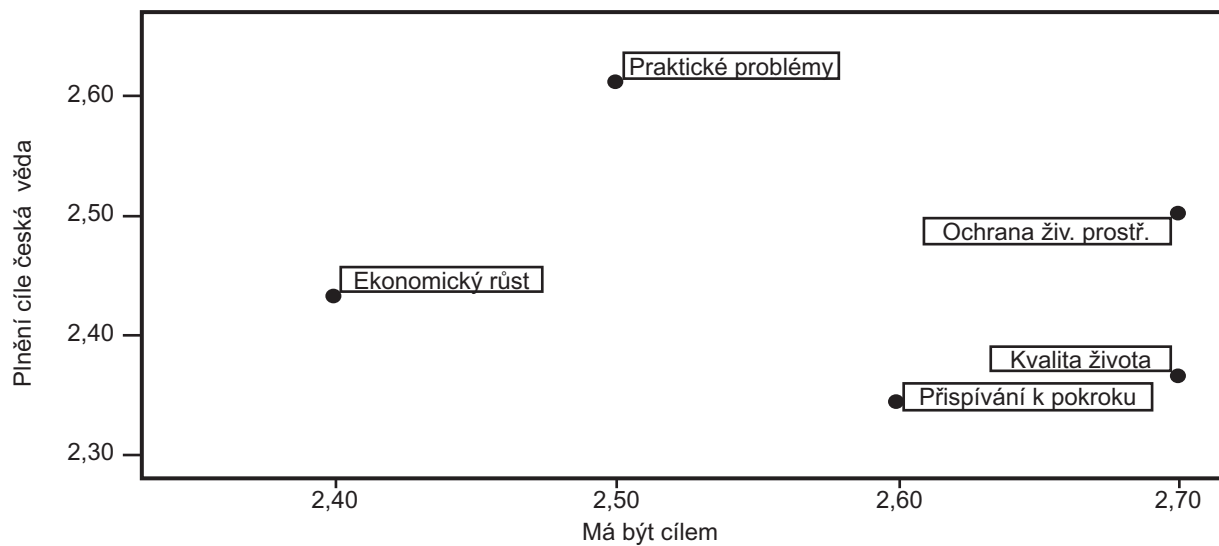
	Rozhodně dostatečně	Spíše dostatečně	Spíše nedostatečně	Rozhodně nedostatečně	Neví	+/-
Zvyšování kvality života	5	46	33	2	14	51/35
Zvyšování prestiže ČR	11	39	27	3	20	50/30
Ekonomický růst	6	39	37	3	15	45/40
Ochrana životního prostředí	5	40	36	6	13	45/42
Řešení problémů	4	29	45	5	17	33/50
Zajišťování pokroku	7	44	30	3	16	51/33
Využitelnost výsledků	4	33	40	6	17	37/46

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Pokusme se nyní porovnat odpovědi na otázku po tom, do jaké míry naplňuje česká věda dané cíle, se strukturou odpovědí na otázku, co má být cílem vědy obecně. Jak je patrné z grafu 12.1, cíle zvyšovat kvalitu lidského života a přispívat k pokroku lidstva, které jsou veřejností nejvíce vyžadovány jako cíle vědy obecně, naplňuje česká věda velmi slabě. To může souviset s vnímáním postavení české vědy na mezinárodním poli – jak už bylo řečeno, na „světovou“ úroveň ji jako celek staví tři procenta oslovených. Nejvíce pak v tomto srovnání naplňuje česká věda podle respondentů cíl řešení praktických problémů, který ovšem v požadavcích na vědu obecně následuje až za cílem ochrana životního prostředí.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

**Graf 12.1. Vztah vyžadování cílů po současné vědě a míry jejich naplňování⁸⁰
(N = 1078)**

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

⁸⁰ Osy grafu tvoří průměrné hodnoty „žádoucnosti“ a „úspěšnosti plnění“ pro každou položku. Průměrné hodnoty byly oproti původním směrům škál v dotazníku matematicky převráceny za účelem snazší srozumitelnosti grafu: čím vyšší je hodnota na ose x, tím silnější přesvědčení panuje o tom, že daná položka má být cílem vědy. Čím vyšší je hodnota na ose y, tím lépe věda daný cíl podle veřejnosti naplňuje.

13. Hodnocení financování české vědy veřejností

Markéta Škodová

Devět Čechů z deseti se domnívá, že česká věda má být podporována státem (distribuce odpovědí viz tabulku 13.1).⁸¹ Současně v českém veřejném mínění převládá názor, že výdaje státu na vědu jsou nedostatečné (43 % hodnotilo tyto výdaje jako „spíše nedostatečné“, 19 % jako „rozhodně nedostatečné“). K opačnému názoru, tedy že výdaje státu na vědu jsou dostatečné, se přiklonila pouze přibližně šestina oslovených, resp. 15 % (viz tabulku 13.2).⁸²

Tabulka 13.1. Názory na podporu české vědy ze státního rozpočtu (v %, N = 1078)

Nemá být podporována	Spíše má být podporována	Rozhodně má být podporována	Neví	Celkem
3	34	56	7	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Tabulka 13.2. Jaké jsou výdaje státu na vědu? (v %, N = 1078)

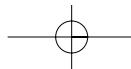
Rozhodně dostatečné	Spíše dostatečné	Spíše nedostatečné	Rozhodně nedostatečné	Neví	Celkem
2	13	43	19	23	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

81 OR.169 „Domníváte se, že česká věda má nebo nemá být podporována ze státního rozpočtu?“

a) Nemá být podporována; b) Spíše má být podporována, ale jen když na to v rozpočtu zbydou prostředky; c) Rozhodně má být podporována, třeba i na úkor jiných oblastí?“

82 OR.170 „Myslíte si, že současné výdaje českého státu na vědu jsou rozhodně dostatečné, spíše dostatečné, spíše nedostatečné, rozhodně nedostatečné?“

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Podle mínění veřejnosti by se na financování české vědy měla podílet i Evropská unie – tento názor vyslovilo celých 95 % respondentů, soukromé firmy (72 % kladných odpovědí) a soukromé osoby: S touto alternativou souhlasí 47 % dotázaných, 39 % naopak vyjádřilo svůj nesouhlas.⁸³ Pro podrobnou strukturu odpovědí na otázku po zdrojích financování české vědy viz tabulku 13.3.

Tabulka 13.3. Názory na zdroje financování české vědy (v %, N = 1078)

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Neví	+/-
Z EU	64	31	1	0	4	95/1
Ze státního rozpočtu	62	30	3	1	4	92/4
Soukromými firmami	30	42	14	4	10	72/18
Soukromými osobami	16	30	27	12	15	46/39

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Třídění druhého stupně ukázalo, že při rozložení odpovědí na otázku po podpoře české vědy ze státního rozpočtu hraje podstatnou roli vzdělání respondentů.⁸⁴ Lidé, kteří mají středoškolské vzdělání s maturitou, absolvovali vyšší odbornou školu nebo mají vysokoškolský diplom, si významně častěji než lidé s nižšími stupni vzdělání myslí, že stát by měl vědu rozhodně podporovat.⁸⁵ K názoru, že česká věda by měla být rozhodně podporována ze státního rozpočtu, se dále přikláněli oslovení s deklamovanou dobrou životní úrovní častěji než respondenti, kteří svou životní úroveň označili buď jako „špatnou“ nebo „ani dobrou, ani špatnou“.⁸⁶ Nijak překvapivě jsme pak vysoké procento kategorického požadavku financování vědy státem zaznamenali u skupiny dotázaných, podle kterých jsou výdaje státu na vědu nedostatečné.⁸⁷ Do rozložení odpovědí se promítl také zájem o výsledky vědeckého bádání obecně: respondenti, kteří se o vědu zajímají, by jí rozhodně přisoudili finanční podporu od státu spíše než ti, pro něž stojí výsledky vědeckého bádání mimo oblast jejich zájmu.⁸⁸ Finanční podporu od státu by vědě nepřičklí spíše respondenti, kteří se domnívají, že nedosahuje v žádném z oborů světové úrovně, než ti, již hodnotí její úroveň lépe.⁸⁹

83 OR.171 „A má nebo nemá být podle Vás česká věda financována z následujících zdrojů? a) Z prostředků Evropské unie, b) z prostředků soukromých firem a společností, c) z prostředků soukromých osob, d) ze státního rozpočtu?“ „Rozhodně má být financována, spíše má být financována, spíše nemá být financována, rozhodně nemá být financována“.

84 Transformované vzdělání – 4 kategorie: (neúplné) základní; střední bez maturity a vyučení; střední s maturitou; VOŠ, bakalářské a VŠ.

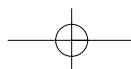
85 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = 0,16 (na hladině 0,01).

86 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,12 (na hladině 0,01).

87 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = 0,43 (na hladině 0,01).

88 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = -0,20 (na hladině 0,01).

89 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01.

13. Hodnocení financování české vědy veřejností

Také při hodnocení výdajů státu na vědu hrálo důležitou roli vzdělání respondentů. Lidé s různými stupni vysokoškolského vzdělání častěji než respondenti se vzděláním nižším uváděli, že výdaje státu do této oblasti jsou rozhodně nedostatečné.⁹⁰ Že jsou rozhodně dostatečné, si naopak myslí spíše oslovení, kteří označili svoji životní úroveň jako špatnou, než respondenti s jinak subjektivně vnímanou životní úrovní.⁹¹ Proklamovaný zájem o výsledky vědeckého bádání pak ovlivnil i u této otázky rozložení odpovědí – nedostatečně je věda státem podporována podle té části veřejnosti, která se o vědu zajímá; lidé, kteří o výsledky badatelského úsilí českých vědců zájem nejeví, si naproti tomu spíše myslí, že výdaje státu na vědu jsou dostatečné.⁹²

Pokud se zaměříme na hodnocení úrovně české vědy, pro respondenty, kteří se domnívají, že dosahuje světové úrovně ve většině nebo alespoň v některých oborech, jsou výdaje státu na VaV „spíše nedostatečné“ ve větší míře než pro ty, kteří českou vědu jako celek řadí buď na světovou špičku nebo ji naopak v mezinárodním měřítku hodnotí podprůměrně.⁹³

Všechny nabízené zdroje financování české vědy by „rozhodně“ využili nejčastěji respondenti, podle nichž je tuzemská věda financována „rozhodně“ nedostatečně, z čehož se dá usuzovat na to, že právě tato skupina lidí vnímá nedostatek peněz ve VaV jako opravdu velký problém, pro jehož řešení by se mělo použít různých zdrojů. Větší podporu od státu by pak v třídění podle vzdělanostních kategorií uvítali nejčastěji opět vysokoškoláci. Zařazení se na pravolevé škále se do struktury výpovědí, v nichž respondenti hodnotili stav financování české vědy, výrazně nepromítlo, což znamená, že politická orientace dotázaných neměla podstatný vliv na rozložení názorů na zdroje financování české vědy ani na míru její podpory státem.⁹⁴

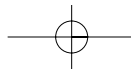
90 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = 0,12 (na hladině 0,01).

91 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01.

92 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = 0,20 (na hladině 0,01).

93 Chí-kvadrát test významný na hladině 0,01; Spearmanův korelační koef. = 0,23 (na hladině 0,01).

94 U všech popsanych závislostí je chí-kvadrát test statisticky významný na hladině 0,01.

Závěr

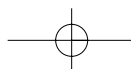
Závěrem nelze než říci, že obraz vědy a vědeckého bádání v očích české veřejnosti nenabývá příliš překvapivých rysů. Ačkoli ne všechny hypotézy formulované v projektu výzkumu se potvrdily a ačkoli se objevily i některé nečekané výsledky, ve svém celku vykreslená podoba odpovídá předběžným očekáváním.

V první řadě se prokázalo, že veřejnost si pod označením věda stále představuje především model bádání přírodovědných oborů, sociální a humanitní disciplíny do obecného pojetí vědy tak dobře nezapadají. Ačkoli tato asociace není možná tak silná, jak jsme očekávali, a v prvním plánu může být překryta obecnějšími představami o složkách vědeckého bádání, jako je jeho průběh, výsledky a aplikace, přesto evidentně existuje a projevuje se v mnoha aspektech výsledného obrazu provedených analýz (mají-li lidé uvést, o které oblasti vědeckého bádání se zajímají, dominují přírodovědné obory; tytéž se umisťují na předních pozicích, jsou-li hodnoceny z hlediska své vědeckosti nebo užitečnosti).

Takové pojetí není nikterak nepochopitelné ani příliš překvapující, přičemž jeho příčin je velké množství. Historie společenských věd často není zdaleka tak dlouhá, jako historie disciplín přírodovědných a jejich etablování v nejrůznějších společenských strukturách (např. učebních osnovách) nemohla dojít tak daleko, aby obory jako sociologie, ekonomie nebo psychologie byly v představách veřejnosti postaveny na roveň matematice, fyzice nebo chemii. Výsledky bádání společenských věd navíc obvykle nemají pro lidstvo tak zásadní význam jako například objevení elektřiny, nezpůsobují tak zásadní změny v chápání vývoje živé přírody jako evoluční teorie a nejsou ani tak tajuplné jako teorie velkého třesku.

Neméně důležitou příčinou však nepochybně je také mentální nastavení, akcentující novověký model matematizovaného přírodovědného bádání (Husserl 1996; Petříček 1997) jakožto kritéria vědeckosti oboru, které vědu neustále doprovází jako historicky podmíněný stereotyp. Laboratoř, experiment, měření, výpočty nebo objektivita jsou stále podstatnými aspekty obrazu vědeckého bádání. Důležitosti tohoto aspektu nasvědčuje mimo jiné také vnímání oborů s dějinami sahajícími až k samotným počátkům vědy, jako je filozofie, nebo oborů plně etablovaných ve společenských strukturách, jako je historie.⁹⁵

⁹⁵ V souvislosti s Husserlovým pojetím krize vědy je pak na místě uvést poznámku k problematice objektivit (která se u něj primárně vztahuje k otázce celkového vnímání světa), která se jako drobné téma ve výzkumu objevila také. Ideál objektivního vědeckého poznání, nezatíženého žádnými osobními ani společenskými vlivy, je platný i v současné společnosti. Přitom je zřejmé, že ze samotné povahy předmětu jejich zkoumání mají jednotlivé obory dosti odlišné postavení (v principu jde o klasické rozlišení věd přírodních (nomotetických) a duchovních (kulturních, ideografických), ke kterému došlo již v tradici německého novoidealismu u W. Diltheye a Bádenské novokantovské školy u W. Windelbanda, H. Rickerta). Společenské vědy tak obtížněji (pokud vůbec) mohou dosahovat objektivit svého poznání ve smyslu odosobněného, neutrálního poznání (ostatně, občas se podobná otázka objevuje i v souvislosti s obory přírodovědnými). Je celkem pravděpodobné, že veřejnost tuto „nižší objektivitu“ společenských a humanitních disciplín vnímá také a v důsledku toho je nepovažuje za vědy tak dokonalé, jako je například matematika nebo fyzika.

Neméně významnou příčinou v současnosti převládajících přírodovědných kontur celkového obrazu vědy (ne-li příčinou nejdůležitější) ovšem bezesporu je také praktická využitelnost výsledků bádání v jednotlivých disciplínách.

Apel na její praktickou využitelnost je totiž dalším významným atributem obrazu vědy v mínění současné české společnosti. Klasické rysy filozofie vědy, stavějící ji do role studnice stále rozšiřující naše vědění o světě nebo do role motoru hnacího pokrok lidstva, sice jakožto žádoucí cíle a zaměření vědeckého úsilí v myslích lidí přezívají, v současné době jsou však upozaděny praktickými požadavky na produkci výsledků využitelných v běžném životě a tím na zvyšování kvality života. Je zřejmé, že věda není v současné době vnímána jako oblast mimo společenské dění, které jen nezaujatě pozoruje a analyzuje svět, ani jako privilegovaná oblast se speciálním posláním vést lidstvo na a za hranice jeho možností. Věda je chápána jako integrální součást současné společnosti, jako složka, která může (a má být) prospěšná každodennímu životu a jako taková má být do něj také svými institucemi plně začleněna.

Ne vždy se však současné vědě daří dostatečně plnit cíle, které před ní veřejnost klade, a to se týká i požadavku praktické využitelnosti. V mnoha případech to může být způsobeno ambivalencí a nejednoznačností definic cílů na straně samotné společnosti, jako je tomu pravděpodobně v případě požadavku ochrany životního prostředí. Částečně však může být na vině sama věda, která nedokáže účinně veřejně komunikovat samu sebe. Lidé jsou přesvědčeni, že pokud by byly vědecké informace předávány odpovídajícími kanály a ve srozumitelné formě, bylo by jejich chápání laickou veřejností mnohem snazší, než tomu v současnosti je. Možná právě tento krok by vedl k lepšímu fungování zpětnovazebních reakcí, kdy na jedné straně veřejnost cítí, že věda ví, co se od ní očekává, a na druhé straně věda vnímá, jaké požadavky jsou na ni kladeny a následně, že jejím výsledkům se dostává společenského využití a uznání. Jak podstatné je nastolení těchto vazeb v oblasti sociálních a humanitních disciplín, vyplývá už ze samotného faktu jejich upozadování přírodovědnými obory. Je velmi pravděpodobné, že nízký zájem o ně a nepřilíživá důvěra v jejich vědeckost a užitečnost je do značné míry způsobena právě nedostatečnou komunikací jejich východisek, programů a výsledků směrem k veřejnosti.

Pro tuzemskou vědeckou komunitu jistě může být potěšující, že existence institucionalizované české vědy má bezmála stoprocentní podporu veřejnosti. Ačkoli občané proklamují širokou podporu vědě, jejich mínění zároveň vcelku poučeně a do jisté míry též kriticky reflektuje personální a finanční stav, v němž se oblast výzkumu a vývoje v České republice aktuálně nachází, i úroveň české vědy samotné.

Realistický pohled veřejnosti na zasazení českých badatelů jako celku do mezinárodního vědního kontextu pak doprovází spíše nejednoznačné, rozporuplné až rozpačité hodnocení toho, jak česká věda naplňuje cíle před ní kladené. Převládá-li ve veřejném mínění názor, že využitelnost výsledků české vědy je pro život obyvatel České republiky nedostatečná, i tady nutně vyvstává otázka, zda by vhodně zvolená „komunikační strategie“ – a zvláště pak pro humanitní obory – nepomohla ve veřejnosti vytvořit širší konotace (krátko- i dlouhodobých) dopadů české vědy na společnost.

I když českou vědu podle mínění veřejnosti ohrožuje jak nedostatek lidí, kteří by se jí chtěli věnovat, tak migrace mladých badatelů do zahraničí, v ohnisku jeho kritiky stojí nedostatečné peněžní zdroje, ze kterých výzkum a vývoj čerpají. Veřejnou podporu vědy a současně silný apel na zvýšení finanční subvence české vědě, a to zejména ze strany státu a Evropské unie (ačkoli silnou podporu veřejnosti má i podpora ze strany soukromého sektoru), lze považovat za vhodné podpůrné argumenty při debatách o jejím dalším směřování.

Appendix: Právní rámec, základní pojmy a problematika financování české vědy

Markéta Škodová

Rámec fungování vědy v České republice

Fungování vědy, resp. výzkumu a vývoje (VaV), v České republice přirozeně reflektuje a ohraničuje legislativa. Pro obeznámení se se zákonným rámcem, v němž je česká věda ukotvena, uvádíme výčet nejdůležitějších, základních právních předpisů:

1. Zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů.
2. Zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích.
3. Zákon č. 342/2005 Sb., o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o veřejných výzkumných institucích.
4. Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 283/1992 Sb., o Akademii věd České republiky, ve znění pozdějších předpisů (úplné znění vyhlášeno pod č. 420/2005 Sb.).
6. Nařízení vlády č. 267/2002 Sb., o informačním systému výzkumu a vývoje.
7. Nařízení vlády č. 461/2002 Sb., o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji.
8. Nařízení vlády č. 462/2002 Sb., o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů.
9. Nařízení vlády č. 28/2003 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 462/2002 Sb., o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů.
10. Statut Rady pro výzkum a vývoj (příloha k usnesení vlády ze dne 19. ledna 2005 č. 82+P).
11. Statut Grantové agentury České republiky (příloha k usnesení vlády ze dne 7. srpna 2002 č. 770+P).

Zákon o podpoře výzkumu a vývoje č. 130/2002 Sb. byl k 13. září 2005 změněn třemi zákony:

1. zákonem č. 41/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných zakázkách, byla zrušena část druhá zákona o podpoře výzkumu a vývoje.
2. zákonem č. 215/2004 Sb., o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory a o změně zákona o podpoře výzkumu a vývoje, byla zrušena část třetí zákona o podpoře výzkumu a vývoje.
3. zákonem č. 342/2005 Sb., o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o veřejných výzkumných institucích.

Apendix: Právní rámec, základní pojmy a problematika financování české vědy

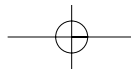
A k 29. květnu 2006 pěti zákony:

4. zákonem č. 41/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných zakázkách, byla zrušena část druhá zákona o podpoře výzkumu a vývoje.
5. zákonem č. 215/2004 Sb., o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory a o změně zákona o podpoře výzkumu a vývoje, byla zrušena část třetí zákona o podpoře výzkumu a vývoje.
6. zákonem č. 342/2005 Sb., o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o veřejných výzkumných institucích, bylo změněno více částí zákona, (např. rozšířeno vymezení příjemce, upřesněno vymezení infrastruktury, umožněno hradit ocenění mimořádných výsledků ve VaV, umožněn zvláštní režim provádění VaV, který je utajovanou skutečností nebo se týká obrany či bezpečnosti státu, upraven způsob vykazování výsledků, upřesněn způsob prokazování způsobilosti uchazečů, umožněno Grantové agentuře ČR vyhlašovat programy).
7. zákonem č. 413/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.
8. zákonem č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů.

Související právní předpisy vztahující se k oblasti VaV

Oblast výzkumu a vývoje a jeho podpory z veřejných prostředků nepřímo upravuje řada souvisejících právních předpisů, a to zejména:

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 283/1992 Sb., o Akademii věd České republiky, ve znění zákona č. 220/2000 Sb.
Zákon č. 299/1992 Sb., o státní podpoře malého a středního podnikání, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění zákona č. 116/2000 Sb.
Zákon č. 40/2004 Sb., o zadávání veřejných zakázek.
Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.
Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění zákona č. 210/2000 Sb.
Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění zákona č. 132/2000 Sb.
Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 227/2000 Sb.

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění zákona č. 493/2000 Sb.

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění zákona č. 492/2000 Sb.

Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu).

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů.

Zákon č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochraně práv k odrůdám).

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže).

Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole).

Zákon č. 215/2004 Sb., o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory a o změně zákona o podpoře výzkumu a vývoje.

Zákon č. 41/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných zakázkách.

Zákon č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách.

Zákon 669/2004 Sb., kterým se mění zákon 568/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

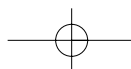
Klíčové pojmy v oblasti výzkumu a vývoje

Právě zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje tvoří základní institucionální rámec fungování vědy a výzkumu v ČR, neboť mimo jiné definuje klíčové pojmy:

Výzkum jako systematickou tvůrčí práci rozšiřující poznání, včetně poznání člověka, kultury nebo společnosti, metodami umožňujícími potvrzení, doplnění či vyvrácení získaných poznatků, prováděná jako:

1. **základní výzkum**, kterým jsou experimentální nebo teoretické práce prováděné s cílem získat znalosti o základech či podstatě pozorovaných jevů, vysvětlení jejich příčin a možných dopadů při využití získaných poznatků, nebo

2. **aplikovaný výzkum**, kterým jsou experimentální nebo teoretické práce prováděné s cílem získání nových poznatků zaměřených na budoucí využití v praxi. Ta část aplikovaného výzkumu, jehož výsledky se prostřednictvím vývoje využívají v nových výrobcích, technologiích a službách, které jsou určeny k podnikání podle zvláštního právního předpisu (např. Obchodní zákoník), se označuje jako **průmyslový výzkum**.

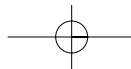

Apendix: Právní rámec, základní pojmy a problematika financování české vědy

Vývoj jako systematické tvůrčí využití poznatků výzkumu nebo jiných námětů k produkci nových nebo zlepšených materiálů, výrobků nebo zařízení anebo k zavedení nových či zlepšených technologií, systémů a služeb, včetně pořízení a ověření prototypů, poloprovozních nebo předváděcích zařízení.

Zákon dále stanoví, že pro účely poskytování podpory VaV ze státních prostředků je (jsou):

- a) **poskytovatelem** správce kapitoly státního rozpočtu nebo územní samosprávný celek, který rozhoduje o poskytnutí podpory a který tuto podporu poskytuje,
- b) **příjemcem** organizační složka, právnická osoba nebo fyzická osoba, v jejíž prospěch bylo o poskytnutí podpory poskytovatelem rozhodnuto,
- c) **spolupříjemcem** organizační složka, právnická osoba nebo fyzická osoba, jejíž podíl na projektu byl vymezen v návrhu projektu a s níž příjemce uzavřel smlouvu o řešení části projektu,
- d) **uchazečem** organizační složka, právnická osoba nebo fyzická osoba, která se uchází o poskytnutí podpory,
- e) **programem** soubor věcných, časových a finančních podmínek pro činnosti potřebné k dosažení cílů výzkumu a vývoje formulovaných poskytovatelem, které poskytovatel vyhláší ve veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji nebo v rámci zadání veřejné zakázky podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek),
- f) **infrastrukturou** podpůrné činnosti pro výzkum a vývoj zahrnující služby nebo činnost speciálních výzkumných zařízení, organizací zajišťujících administrativu a financování výzkumu a vývoje nebo ověřování či rozšiřování výsledků výzkumu a vývoje,
- g) **výsledkem** nové poznatky ve výzkumu a vývoji, vzniklé činností v rámci řešení projektu nebo výzkumného záměru, nebo jejich využití,
- h) **uživatelé** organizační složka, právnická osoba nebo fyzická osoba, která využívá výsledek ve své činnosti,
- i) **uznanými náklady** takové náklady ve výzkumu a vývoji, které poskytovatel schválí jako nutné pro řešení projektu nebo výzkumného záměru a které budou vynaloženy během jejich řešení, jsou zdůvodněné, prokazatelné a přiřazené ke schváleným činnostem,
- j) **účelovou podporou** je poskytnutí účelových prostředků na projekt výzkumu a vývoje, kde projektem je vymezení předmětu činnosti ve výzkumu a vývoji:
 1. v programovém projektu, ve kterém příjemce vyjadřuje, jakým způsobem a za jakých podmínek přispěje k naplnění cílů programu formulovaných poskytovatelem,
 2. v grantovém projektu, ve kterém příjemce cíle a způsoby řešení v základním výzkumu stanovuje sám,
 3. ve veřejné zakázce ve výzkumu a vývoji, ve které příjemce provádí výzkum a vývoj pro potřeby poskytovatele, který je jediným uživatelem jeho výsledků,
- k) **institucionální podporou** je poskytnutí institucionálních prostředků na výzkumný záměr, na specifický výzkum na vysokých školách nebo na mezinárodní spolupráci České republiky ve výzkumu a vývoji, kde je:
 1. výzkumným záměrem vymezení předmětu výzkumné činnosti právnické osoby nebo organizační složky, jeho cílů, strategie, nákladů a předpokládaných výsledků, který zajišťuje v základním nebo aplikovaném výzkumu, s výjimkou průmyslového výzkumu, její koncepční rozvoj na období 5 až 7 let,
 2. specifickým výzkumem na vysokých školách část výzkumu na vysokých školách, která je bezprostředně spojena se vzděláváním a na níž se podílejí studenti,
 3. mezinárodní spoluprací České republiky ve výzkumu a vývoji spolupráce realizovaná na základě mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Na počátku roku 2006 předložila Rada pro výzkum a vývoj (RVV) k veřejné diskusi výzkumné obci a zainteresovaným orgánům a institucím návrh Koncepce novely zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje. Dokument (www.vyzkum.cz) RVV zpracovala na základě námětů členů RVV, Odborných komisí RVV a zástupců MŠMT – v první etapě přípravy novely od listopadu 2005 do ledna 2006 shromáždila RVV řadu námětů, které projednala a logicky uspořádala do koncepce novely zákona. Veřejná diskuse byla ukončena dne 15. března 2006. Do tohoto dne obdržela RVV celkem 190 využitelných příspěvků v požadované struktuře. Další podněty zaslali jednotliví členové Rady pro výzkum a vývoj a členové odborných komisí RVV. Všechny podněty projednala RVV na svém 212. zasedání, které se konalo dne 14. dubna 2006. Výsledky veřejné diskuse vzala na vědomí a uložila zahájit práce na přípravě věcného záměru novely zákona č. 130/2002 Sb.

Akademie věd ČR ve veřejné diskusi proklamovala, že považuje přípravu novely zákona za velmi důležitou příležitost, jak uvést zákon do souladu se současným vývojem v ČR a v EU, a zároveň požadovala upravit ty části zákona, které umožňovaly nejednoznačný nebo nevhodný výklad a zvyšování administrativní zátěže (Stanovisko pracovní skupiny... 2006).

Financování vědy v České republice

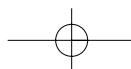
Kromě soukromých zdrojů, jichž si zde podrobněji všímat nebudeme, je česká věda financována ze státního rozpočtu. Veřejná podpora výzkumu a vývoje má dvě složky: účelové a institucionální financování.

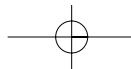
1. Účelové financování rozlišuje tři typy projektů výzkumu a vývoje:

- a) **grantový projekt** jako projekt navržený fyzickými nebo právníckými osobami, které si cíle a způsoby řešení v základním výzkumu stanovují samy,
- b) **programový projekt** jako projekt naplňující programy vyhlášené poskytovateli. Programy navrhuje a vyhlašují správci rozpočtových kapitol a posuzuje je Rada pro výzkum a vývoj,
- c) **veřejnou zakázku ve výzkumu a vývoji** nazývanou též **projekt pro státní správu** jako projekt, kde státní správa coby jediný uživatel výsledků určuje jejich parametry. Jelikož je jediným uživatelem výsledků stát, vyhlašuje se veřejná soutěž podle zákona č. 199/1994 Sb.

Účelové finanční prostředky poskytují správci kapitol státního rozpočtu buď a) jako dotace právníckým a fyzickým osobám a financováním činnosti příspěvkových a rozpočtových organizací u projektů, jejichž výsledky jsou určeny ke zveřejnění, pro potřebu orgánů státní správy nebo pro více uživatelů, nebo b) jako půjčky (návratnou finanční výpomoc) právníckým a fyzickým osobám u těch projektů, jejichž výsledky jsou určeny pro jednoho uživatele (s výjimkou výsledků určených pro potřeby orgánů státní správy).

K účelovému financování vědy v ČR se v rámci diskuse nad návrhem Koncepce novely zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje, vyjádřila též Vědecká rada AV ČR, která po svém 18. zasedání dne 30. května 2006 vydala následující prohlášení: „Bohužel musíme konstatovat, že současně tzv. účelové financování vědy v ČR nevede ke koncepční vědecké činnosti. Vědecká kvalita a excelence, po níž se dnes tak často volá, je bytostně spojena s řešením těžkých, zásadních problémů, které je nutně dlouhodobé a vyžaduje jasně daná pravidla dlouhodobého financování. Prostředí finančně malých a časově krátkých projektů, na poslední chvíli a nepředvídatelně vyhlášených programů s měnícími se pravidly, většinou

Apendix: Právní rámec, základní pojmy a problematika financování české vědy

bez zodpovědného vyhodnocování předchozích výsledků uchazečů, nepodporuje skutečnou vědeckou kvalitu. Důsledkem je stav, že instituce není schopna plně prosazovat svoji dlouhodobou vědeckou koncepci, neboť současný systém účelového financování podporuje z hlediska kvality spíše většinový vědecký průměr na národní úrovni. Tím tento systém nepodporuje vytvoření vědecké excelence a vede v mnoha případech ke plýtvání finančních prostředků... V současné době značná část kapacity vědeckých pracovníků je nutně věnována formulaci návrhů a hlášení formálních ukazatelů projektů. Tím se nemalá část kapacity vědeckých pracovníků odčerpává mimo oblast jejich vědecké činnosti. Situace v oblasti programů a projektů udělovaných EU je v tomto směru časově ještě náročnější a některé požadované informace jsou zcela vzdáleny relevantním problémům vlastního tématu projektu.“ (Rámcová úvaha... 2006: II)

2. *Institucionální financování* poskytuje institucionální prostředky na výzkumný záměr, na specifický výzkum na vysokých školách nebo na mezinárodní spolupráci České republiky ve výzkumu a vývoji.

Podle stanoviska Vědecké rady AV ČR má instituce „poskytovat spolehlivý rámec pro široký proud vědeckého oboru, který zaštiťuje. Pro posouzení tohoto kritéria je rozhodující postavení instituce ve světě, uznání vědeckých výsledků, vybavení instituce, její personální zajištění, tradice, jakož i dynamický vývoj. Financování výzkumného záměru zajišťuje základní chod instituce a stabilní prostředí nutné pro vědeckou činnost.“ (Rámcová úvaha... 2006: II) O institucionální podporu se mohou od roku 2004 při splnění určitých podmínek ucházet i právnické osoby ze soukromého sektoru. Zatímco se institucionální podpora týká podpory celého vědeckého programu (oboru), je účelové financování zaměřeno na podporu řešení jednotlivého projektu.

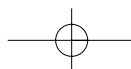
Základním dokumentem pro všechny záležitosti související s financováním výzkumu a vývoje z veřejných prostředků je zmiňovaný „Zákon 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje)“. Použití tzv. účelového financování upřesňuje „Nařízení vlády 461/2002 o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji“ a „Nařízení vlády 462/2002 o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů“. Pro poskytování informací o obou typech financování upravuje „Nařízení vlády 267/2002 o informačním systému výzkumu a vývoje“ (www.avo.cz).

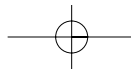
Vývoj podpory VaV v České republice v posledním desetiletí

Z vývoje celkové podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků v ČR v letech 1996-2006 vyplývá, že:

1. Podpora VaV z veřejných prostředků, vyjádřená standardním ukazatelem podílu na hrubém domácím produktu (HDP) v procentech, rostla do roku 2000, relativně dynamicky přitom v letech 1998-2000. V roce 2000 dosáhla hodnoty 0,6 % HDP, zatím nejvyšší za dobu existence ČR. V dalších dvou letech podpora klesala, v roce 2001 na hodnotu 0,59 % HDP a v roce 2002 dokonce na hodnotu 0,54 % HDP. V roce 2003 došlo k mírnému růstu na úroveň 0,58 % HDP.

2. Pokles v letech 2001 a 2002 byl způsoben tím, že vláda i jednotlivé resorty začaly jako rozpočtové priority preferovat spíše řešení aktuálních problémů před vytvářením předpokladů pro ekonomický růst

Obráz vědy v českém veřejném mínění

v budoucnosti. Opakovaně vyhlášený cíl dosáhnout úrovně podpory 0,7 % HDP se počátkem milénia odložil na neurčito přes opakovanou kritiku ze strany EU. Již v té době bylo jasné, že ČR tak zřejmě nesplní výzvu EU dosáhnout do roku 2010 celkových výdajů na VaV ve výši 3 % HDP, z toho 1 % HDP z veřejných zdrojů (o tzv. Lisabonské strategii, která tento požadavek na členské země unie definovala, podrobněji pojednáváme výše v kapitole „ČR v Evropském výzkumném a inovačním prostoru“).

3. Výdaje na VaV v mil. Kč běžných cen rostly vlivem růstu HDP až do roku 2001 (cca 12,6 mld. Kč). V roce 2002 však došlo i při růstu HDP k poklesu na cca 12,5 mld. Kč. V roce 2003 bylo vydáno na VaV z veřejných prostředků cca 13,9 mld. Kč (Prnka et al. 2003: 19n.).

4. Původní předpokládaná hodnota 0,58 % HDP pro rok 2004 byla snížena na 0,54 % HDP, k předpokládanému nárůstu celkové podpory na 17,669 mld. Kč nedošlo (Prnka et al. 2004: 20).

5. V roce 2005 se očekával vzrůst celkových prostředků na 16 258 mil. Kč a vzrůst podílu na HDP na 0,596 %. Ve skutečnosti ovšem tvořily výdaje 16 374 mil. Kč (www.vyzkum.cz), což představuje 0,55 % HDP (www.czso.cz).

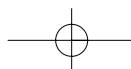
6. Usnesením vlády ze dne 7. září 2005 č. 1131 byl schválen návrh zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2006, včetně rozpočtové dokumentace a návrhu střednědobého výhledu výdajů na výzkum a vývoj na roky 2007 a 2008, v Radou pro výzkum a vývoj navržené výši. Celkový objem výdajů na výzkum a vývoj v roce 2006 byl schválen ve výši 18 167 883 tis. Kč, tj. 0,58 % HDP (meziroční nárůst 2006/2005 je 1,8 mld. Kč). Na rok 2007 byly schváleny výdaje ve výši 22 439 568 tis. Kč, tj. 0,66 % HDP (meziroční nárůst 2007/2006 je 4,2 mld. Kč) a na rok 2008 ve výši 25 778 505 tis. Kč, tj. 0,72 % HDP (meziroční nárůst 2008/07 je 3,4 mld. Kč) (Prnka et al. 2005: 16n.).

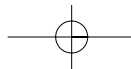
Národní politika výzkumu a vývoje ČR

Další soubor opatření, jak navrhovaných, tak již naplňovaných, která mají podpořit investice do výzkumu a vývoje, představuje dokument Komise Evropských společenství (dále Evropská komise) **Investovat do výzkumu: Akční plán pro Evropu** (dále jen Akční plán pro Evropu). Dokument (www.msmt.cz) má pomoci zajistit podmínky určité specifické oblasti směřující k úspěšnému završení Lisabonského procesu v roce 2010. Opatření navržená v akčním plánu se přitom soustředí na zmíněné zabezpečení nárůstu prostředků na výzkum a vývoj na 3 % HDP do konce první dekády 21. století. Konkrétní cíle pro zajištění 3 % HDP na výzkum již byly uvedeny v materiálu Evropské komise **Více výzkumu pro Evropu: vzhůru ke 3 % HDP**, ze kterého Akční plán pro Evropu vycházel.

V únoru roku 2004 vydala Evropská komise v materiálu **Budování společné budoucnosti: hlavní politické úkoly a rozpočtové prostředky v rozšířené Unii 2007 – 2013** dlouhodobý výhled financování rozšířené Evropské unie. Tento materiál zahrnuje politicky náročné úkoly a prostředky na jejich realizaci v horizontu 2007 – 2013. Posílení úsilí k podpoře výzkumu a technologického rozvoje zde zaujímá místo mezi hlavními prioritami.

Akční plán pro Evropu vychází ze zkušeností, že nejdůležitějším nástrojem pro zkvalitnění výzkumné a vývojové základny a zajištění její inovační funkce je odstranění příčin váhavosti investorů podporovat

Apendix: Právní rámec, základní pojmy a problematika financování české vědy

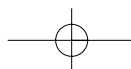
výzkum a vývoj. Tyto příčiny jsou společné přístupujícím i členským zemím Evropské unie, Českou republiku nevyjímaje. Akční plán definuje především následující slabiny výzkumu a vývoje:

- malá flexibilita profesionální kariéry výzkumníků, vypuzující špičkové vědce do zámoří,
- roztržitost a malá rozlišitelnost excelentního výzkumu,
- obtížné získávání podpory výzkumu a inovace technologicky špičkovým malým a středním podnikům,
- nedostatečné vědomosti pracovníků a manažerů výzkumu v oblasti duševního vlastnictví a šíření výsledků výzkumu a vývoje do praxe.

Na opatření Akčního plánu pro Evropu reaguje **Národní politika výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 – 2008**, která navrhuje jejich konkrétní aplikace v tuzemských podmínkách. Bere přitom na zřetel nejen mezinárodní závazky České republiky, ale i vnitropolitickou situaci, především pak reformou veřejných financí. Přístup České republiky k Akčnímu plánu pro Evropu a dalším mezinárodním dokumentům z oblasti výzkumu a vývoje obsahuje všechna konkrétní opatření zmiňovaného akčního plánu a vedle případného zhodnocení stavu plnění příslušného opatření v domácích podmínkách určuje tři základní prvky: 1. navrhované opatření pro Českou republiku, 2. realizované opatření v České republice (pokud existuje), 3. odpovědnost za plnění příslušného opatření.

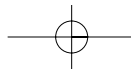
Jak ovšem upozornil eurokomisař Vladimír Špidla (2005), Evropská komise ve svém hodnocení Lisabonské strategie „na půli cesty“ v roce 2004 shledala, že oblasti vědy a výzkumu zůstávají členské země ještě hodně dlužny. Cíl stanovený v Lisabonské strategii, 3 % HDP na vědu a výzkum, totiž plní jen málokterá z nich. Výsledkem je, že EU jako celek věnuje na vědu a výzkum méně než 2 % HDP, zatímco v USA je to asi 2,8 % a v Japonsku 3,1 %. „Za touto statistikou se ovšem skrývají propastné rozdíly mezi jednotlivými evropskými zeměmi – zatímco Švédsko věnuje na vědu a výzkum úctyhodných 4,5 % HDP, Řecko, Polsko a další ekonomicky slabší státy jen asi 0,5 % HDP. Jenže vyšší výdaje na vědu a výzkum se opět promítají do růstu produktivity práce, čímž opět udržují náskok vyspělejších zemí před těmi slabšími.“ (Špidla 2005)

Slova Vladimíra Špidly potvrzuje i aktuální statistika OECD, podle které se Česká republika zařadila v roce 2004 v podpoře VaV z veřejných prostředků nejen za průměr zemí OECD i Evropské unie, ale i za státy jako Korea, Kanada a Austrálie (www.oecd.org).

Literatura

- Capra, F. 2002. *Bod obratu. Věda, společnost a nová kultura*. Praha: DharmaGaia, Maťa.
- Červenka, J. 2001. *Věda a výzkum z pohledu veřejného mínění*. Tisková zpráva CVVM SOÚ AV ČR. 19. 11. 2001.
- Červenka, J. 2005. „Prestiž povolání z pohledu veřejného mínění.“ *Naše společnost* 3 (1): 28-30.
- Fajkus, B. 2005. *Filosofie a metodologie vědy. Vývoj, současnost a perspektivy*. Praha: Academia.
- Feyerabend, P. K. 2001. *Rozprava proti metodě*. Praha: Aurora.
- Habermas, J. 2000. *Strukturální přeměna veřejnosti*. Praha: Filosofia.
- Husserl, E. 1996. *Krise evropských věd a transcendentální fenomenologie: úvod do fenomenologické filozofie*. Praha: Academia.
- Kuhn, T. S. 1997. *Struktura vědeckých revolucí*. Praha: OIKOYMENH.
- Mannheim, K. 1991. *Ideologie a utopie*. Bratislava: Archa.
- Petříček, M. 1997. *Úvod do (současné) filosofie*. Praha: Herrmann & synové.
- Popper, K. R. 1997. *Logika vědeckého bádání*. Praha: OIKOYMENH.
- Prnka, T. et al. 2003. *Průvodce systémem veřejné podpory výzkumu a vývoje v České republice 2004*. Ostrava: Repronis.
- Prnka, T. et al. 2004. *Průvodce systémem veřejné podpory výzkumu a vývoje v České republice 2005*. Ostrava: Repronis.
- Prnka, T. et al. 2005. *Průvodce systémem veřejné podpory výzkumu a vývoje v České republice 2006*. Ostrava: Repronis.
- „Rámcová úvaha o systému financování vědy v ČR.“ 2006. [online]. *Akademický bulletin* 7-8: II-III. [cit. 3. 9. 2006].
Dostupné z: <http://press.avcr.cz/bulletin_txt_show_clanek.php?Cislo=07/2006&Poradi=36>.
- Rezková, M. 2001. *Veřejnost k postavení české vědy*. Tisková zpráva CVVM SOÚ AV ČR. 20. 11. 2001.
- Schwarz, N., S. Sudman (eds.). 1996. *Answering Questions. Methodology for Determining Cognitive and Communicative Processes in Survey Research*. San Francisco: Jossey-Bass Publisher.
- Sirken, M. G., D. J. Hermann, S. Schechter, N. Schwarz, J. M. Tanur, R. Tourangeau (eds.). 1999. *Cognition and Survey Research*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- „Stanovisko pracovní skupiny Akademické rady AV ČR ke Koncepti novely zákona č. 130/2002 (na základě diskuse 1. února 2006).“ 2006. [online]. Praha: AV ČR. [cit. 4. 9. 2006].
Dostupné z: <http://www.cas.cz/data/aktuality_man/stanovisko_ar_diskuse_fin.pdf>.
- Sudman, S., N. Schwarz, N. M. Bradburn (eds.). 1996. *Thinking About Answers. The Application of Cognitive Processes to Survey Methodology*. San Francisco: Jossey-Bass Publisher.
- Šamanová, G. 2006. „Důvěra v média.“ Pp. 105-111 in D. Kunštát (ed). *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Špidla, V. 2005. „Věda, technika a zaměstnanost.“ [online]. Příspěvek na *Evropském fóru vědy a techniky*, Praha, 16. 6. 2005. [cit. 4. 9. 2006]. Dostupné z: <<http://www.ceskahlava.cz/index.php?a=evybor>>.
- Tourangeau R., L. J. Rips, K. Rasinski. 2000. *The Psychology of Survey Response*. Cambridge: Cambridge University Press.

Literatura

Webové stránky

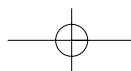
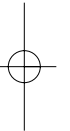
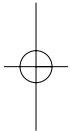
www.avo.cz – webové stránky Asociace výzkumných organizací.

www.czso.cz – webové stránky Českého statistického úřadu.

www.msmt.cz – webové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

www.oecd.org – webové stránky OECD, zvláště pak
<http://www.oecd.org/document/26/0,2340,en_2825_497105_1901082_1_1_1_1,00.html>.

www.vyzkum.cz – webové stránky Rady pro výzkum a vývoj ČR, zvláště pak Veřejná diskuse o návrhu Koncepce novely zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje, dostupné z: <<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=615>>.

Příloha I: Doplnující tabulky k textu

Tabulka P.2.1. Kritéria vědeckého poznání. Souhlas s výroky (v %, N = 1078)

	Rozhodně souhlasí	Spíše souhlasí	Spíše nesouhlasí	Rozhodně nesouhlasí	Neví	Celkem
Vést k pokroku lidstva	57,3	36,6	3,8	0,3	2,0	100
Objektivní, bez osob. a spol. vlivů	61,5	30,1	3,0	0,7	4,7	100
Podložena praktickým zkoumáním	43,8	42,8	8,3	1,3	3,8	100
Objevovat zákony fungování světa	40,8	42,7	9,5	1,0	6,0	100
Věda má řídit společnost	23,8	39,5	19,8	4,5	12,4	100
Nesmí se mýlit	20,0	34,0	28,4	9,9	7,7	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.4.1.1. Cíle vědy podle mínění veřejnosti (v %, N = 1078)

	Rozhodně má být cílem	Spíše má být cílem	Spíše nemá být cílem	Rozhodně nemá být cílem	Neví	Celkem
Zvyšovat kvalitu života lidí	68,7	29,5	1,3	0,0	0,5	100
Přispívat k ochraně životního prostředí	68,0	28,9	1,4	0,2	1,5	100
Přispívat k pokroku společnosti	61,2	33,4	3,3	0,0	2,1	100
Řešit praktické problémy lidstva/spol.	54,3	36,1	7,0	0,4	2,2	100
Přispívat k ekonomickému růstu	49,5	40,5	7,0	0,9	2,1	100
Kultivovat lidskou přirozenost, povahu	30,6	38,5	16,9	4,7	9,3	100
Odstraňovat nedostatky přírody	25,6	31,1	20,2	12,2	10,9	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.4.2.1. Naplňování cílů vědy podle mínění veřejnosti (v %, N = 1078)

	Rozhodně dosta- tečně	Spíše dosta- tečně	Spíše nedosta- tečně	Rozhodně nedosta- tečně	Neví	Celkem
Přispívat k pokroku společnosti	12,2	55,2	19,9	1,2	11,5	100
Zvyšovat kvalitu života lidí	6,0	50,4	31,2	1,9	10,5	100
Přispívat k ekonom. růstu	7,1	46,3	32,9	2,1	11,6	100
Řešit praktické problémy lidstva/spol.	5,9	40,0	38,3	2,9	12,9	100
Přispívat k ochraně životního prostředí	6,1	35,2	41,4	8,9	8,4	100
Odstraňovat nedostatky přírody	5,7	26,5	32,8	5,5	29,5	100
Kultivovat lidskou přirozenost, povahu	4,2	23,2	38,0	9,6	25,0	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.5.1.1. Hodnocení vědeckosti oborů (v %, N = 1078)

	Rozhodně je to věda	Spíše je to věda	Spíše není věda	Rozhodně není věda	Nezná	Neví	Celkem
Medicína	84,0	13,1	1,3	0,3	0,0	1,3	100
Chemie	77,5	19,1	1,6	0,6	0,1	1,3	100
Fyzika	74,7	21,0	2,3	0,8	0,1	1,1	100
Biologie	70,4	24,2	3,2	0,2	0,1	1,9	100
Matematika	61,2	24,0	9,3	3,1	0,1	2,3	100
Technika	58,0	26,3	8,9	2,7	0,0	4,1	100
Psychologie	44,5	32,7	14,5	4,7	0,5	3,1	100
Informatika	45,0	29,1	15,9	5,2	0,3	4,5	100
Filozofie	39,0	31,8	19,7	5,1	0,3	4,1	100
Historie	36,1	31,2	21,8	8,4	0,0	2,5	100
Ekonomie	31,7	35,3	22,3	7,5	0,2	3,0	100
Sociologie	32,9	31,9	22,2	5,9	1,4	5,7	100
Homeopatie	23,9	31,1	20,3	9,5	4,8	10,4	100
Teologie	14,9	21,6	27,0	23,6	3,2	9,7	100
Numerologie	13,3	21,6	26,8	23,7	5,1	9,5	100
Astrologie	12,0	22,3	30,6	27,9	0,6	6,6	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Obráz vědy v českém veřejném mínění

Tabulka P.5.1.2. Dimenze ovlivňující posuzování vědeckosti oborů (3-faktorové řešení)⁹⁶

	Příroda	Společnost	Duchovno
Vyčerpáná variance:	35,2	13,3	9,6
Chemie	0,82	0,20	0,13
Medicína	0,80	0,19	0,12
Fyzika	0,78	0,26	0,06
Biologie	0,69	0,29	0,23
Matematika	0,57	0,50	0,05
Technika	0,45	0,33	0,32
Historie	0,33	0,72	0,10
Ekonomie	0,30	0,72	0,07
Filozofie	0,22	0,70	0,17
Sociologie	0,16	0,67	0,41
Psychologie	0,32	0,65	0,33
Informatika	0,41	0,44	0,27
Numerologie	0,04	0,21	0,76
Homeopatie	0,14	0,16	0,72
Astrologie	0,25	0,00	0,71
Teologie	0,04	0,41	0,59

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

Poznámka: Tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty faktorových skóreů, kurzívou zátěže položek mimo dominantní faktory, zvýšené nad hladinu 0,3.

Tabulka P.5.2.1. Hodnocení užitečnosti oborů (v %, N = 1078)

	Rozhodně užitečné	Spíše užitečné	Spíše neužitečné	Rozhodně neužitečné	Nezná	Neví	Celkem
Teologie	12,2	25,0	25,9	19,7	3,1	14,1	100
Technika	65,9	28,3	2,6	0,5	0,3	2,4	100
Sociologie	31,5	41,8	13,8	2,5	1,3	9,1	100
Psychologie	39,6	40,5	11,6	1,9	0,5	5,9	100
Numerologie	10,5	20,6	30,1	18,9	5,5	14,4	100
Medicína	86,7	12,2	0,5	0,0	0,1	0,5	100
Matematika	54,0	34,0	6,5	1,9	0,2	3,4	100
Informatika	61,6	30,4	3,5	0,7	0,6	3,2	100
Chemie	64,7	28,6	3,6	0,7	0,2	2,2	100
Homeopatie	28,4	35,7	12,9	5,8	4,6	12,6	100
Historie	31,5	44,1	17,3	2,5	0,2	4,4	100
Fyzika	62,0	30,3	4,5	0,9	0,3	2,0	100
Filozofie	25,8	38,4	23,2	4,5	0,3	7,8	100
Ekonomie	44,5	44,2	6,6	0,9	0,2	3,6	100
Biologie	62,6	32,6	2,0	0,6	0,3	1,9	100
Astrologie	7,1	22,4	37,2	24,7	1,3	7,3	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt *Naše společnost*, únor 2006.

⁹⁶ Metoda hlavních komponent, eigenvalue = 1,0, rotace varimax, 64,3 % vysvětlené variance.

Tabulka P.6.4. Hodnocení společenského uznání vědců podle vzdělání (v %, N = 1078)

	Celý soubor	Základní vzdělání	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ, Bc. a VŠ
Méně, než si zaslouží	51,1	39,3	46,5	60,8	69,6
Akorát, jak si zaslouží	27,0	27,8	29,7	25,5	19,1
Více, než si zaslouží	3,1	3,6	3,9	2,1	1,7
Neví	18,8	29,3	19,9	11,6	9,6
Celkem	100	100	100	100	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.6.5. Hodnocení společenského uznání vědců podle zájmu o výsledky vědeckého bádání (v %, N = 1078)

	Celý soubor	Rozhodně se zajímá	Spíše se zajímá	Spíše se nezajímá	Rozhodně se nezajímá
Méně, než si zaslouží	51,1	79,4	68,4	54,1	28,5
Akorát, jak si zaslouží	27,0	17,5	24,3	26,5	31,2
Více, než si zaslouží	3,1	0,0	0,4	2,7	6,4
Neví	18,8	3,1	6,9	16,7	33,9
Celkem	100	100	100	100	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.6.6. Hodnocení společenského uznání vědců podle znalosti lidí, pracujících ve vědě (v %, N = 1078)

	Celý soubor	Žádného	Jednoho	Několik
Méně, než si zaslouží	51,1	45,1	64,1	74,4
Akorát, jak si zaslouží	27,0	29,8	20,4	18,0
Více, než si zaslouží	3,1	3,3	4,9	1,5
Neví	18,8	21,8	10,6	6,1
Celkem	100	100	100	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Tabulka P.8.1. Zájem o výsledky vědeckého bádání podle vzdělání (v %, N = 1078)

	Celý soubor	Základní vzdělání	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ, Bc. a VŠ
Rozhodně se zajímá	5,9	2,7	2,9	8,6	16,5
Spíše se zajímá	27,1	16,9	21,3	33,1	54,8
Spíše se nezajímá	31,2	38,8	36,8	34,1	14,8
Rozhodně se nezajímá	33,8	38,4	37,1	23,1	10,4
Neví	2,0	3,2	1,9	1,1	3,5
Celkem	100	100	100	100	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.8.2. Názory na srozumitelnost vědy pro obyčejné lidi (v %, N = 1078)

	Celý soubor	Základní vzdělání	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ, Bc. a VŠ
Zcela srozumitelná	1,1	0,8	0,0	0,0	3,5
Spíše srozumitelná	15,2	8,6	14,1	19,3	26,1
Spíše nesrozumitelná	55,9	50,6	53,6	63,1	55,7
Zcela nesrozumitelná	19,9	30,2	23,0	10,7	6,9
Neví	7,9	9,8	9,3	6,9	7,8
Celkem	100	100	100	100	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.8.3. Názory na dostupnost informací o vědě pro obyčejné lidi podle vzdělání (v %, N = 1078)

	Celý soubor	Základní vzdělání	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VOŠ, Bc. a VŠ
Rozhodně dostupné	2,9	0,8	2,2	3,4	8,7
Spíše dostupné	29,1	21,6	27,8	32,1	38,3
Spíše nedostupné	47,3	49,0	46,7	49,7	36,5
Rozhodně nedostupné	11,8	13,3	15,1	7,9	12,2
Neví	8,9	15,3	8,2	6,9	4,3
Celkem	100	100	100	100	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Tabulka P.8.4. Zájem o výsledky vědeckého bádání podle pohlaví (v %, N = 1078)

	Celý soubor	Muži	Ženy
Rozhodně se zajímá	5,9	7,4	4,3
Spíše se zajímá	27,1	31,4	22,8
Spíše se nezajímá	31,2	33,7	34,8
Rozhodně se nezajímá	33,8	25,7	35,7
Neví	2,0	1,8	2,4
Celkem	100	100	100

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, výzkumný projekt Naše společnost, únor 2006.

Příloha II: Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj

Tabulka A. Podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP

Rok	HDP (v mld. Kč)	Výdaje na VaV (v mld. Kč)	Výdaje na VaV (v %)
1996	1 683,3	6,23	0,37
1997	1 811,1	7,55	0,42
1998	1 996,5	8,73	0,44
1999	2 080,8	9,67	0,46
2000	2 189,2	11,64	0,53
2001	2 352,2	12,58	0,53
2002	2 464,4	12,50	0,51
2003	2 577,1	13,92	0,54
2004	2 781,1	14,66	0,53
2005	2 978,2	16,37	0,55

Zdroj: Český statistický úřad.

Tabulka B. Popis rozpočtových kapitol

Kapitola	Popis
Úř.vlády	Úřad vlády ČR
BIS	Bezpečnostní a informační služba
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
MO	Ministerstvo obrany
NBÚ	Národní bezpečnostní úřad
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MV	Ministerstvo vnitra
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
GA ČR	Grantová agentura ČR
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MDS *)	Ministerstvo dopravy a spojů

Příloha II: Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj

MZe	Ministerstvo zemědělství
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MK	Ministerstvo kultury
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MS	Ministerstvo spravedlnosti
ČÚZK	Český úřad zeměměřičský a katastrální
ČBÚ	Český báňský úřad
AV ČR	Akademie věd ČR
SÚJB	Státní úřad pro jadernou bezpečnost ČR

Zdroj: Rada pro výzkum a vývoj ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (odbor výzkumu a vývoje)

*) od 1. 1. 2003 změna názvu na „MD“ (Ministerstvo dopravy)

Tabulka C. Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj v letech 1996 a 1997 (tis. Kč)

Roz- počtová kapitola	Státní rozpočet 1996			Státní rozpočet 1997						Celkem
	účelové	institucionální	celkem	účelové			institucionální			
				neinvest.	invest.	celkem	neinvest.	invest.	celkem	
AV	365 000	1 348 071	1 713 071	410 000	70 000	480 000	1 425 000	230 000	1 655 000	2 135 000
BIS	0	0	0	1 200	4 800	6 000	0	0	0	6 000
ČÚZK	11 200	4 173	15 373	9 750	0	9 750	7 650	400	8 050	17 800
GA	750 000	18 729	768 729	620 000	200 000	820 000	16 055	7 000	23 055	843 055
MDS	46 520	14 076	60 596	52 336	38 205	90 541	17 664	0	17 664	108 205
MK	33 547	19 177	52 724	42 788	41 000	83 788	19 612	0	19 612	103 400
MO	80 000	0	80 000	1 300	90 000	91 300	0	0	0	91 300
MPO+MH	606 950	0	606 950	930 700	0	930 700	0	0	0	930 700
MPSV	5 200	12 811	18 011	5 000	0	5 000	14 612	1 600	16 212	21 212
MS	1 648	7 553	9 201	2 700	300	3 000	7 750	150	7 900	10 900
MŠMT	707 611	789 857	1 497 468	468 800	350 000	818 800	910 000	0	910 000	1 728 800
MV	8 901	30 490	39 391	7 000	3 000	10 000	11 700	21 680	33 380	43 380
MZ	357 229	270 000	627 229	318 600	71 000	389 600	271 400	0	271 400	661 000
MZe	268 000	143 000	411 000	300 891	0	300 891	159 109	5 000	164 109	465 000
MZV	5 600	6 412	12 012	7 500	0	7 500	6 412	0	6 412	13 912
MŽP	130 933	174 576	305 509	150 970	10 000	160 970	161 730	30 000	191 730	352 700
SÚJB	8 000	6 230	14 230	9 650	0	9 650	7 000	0	7 000	16 650
Úřad vlády	500	2 000	2 500	250	0	250	2 177	1 750	3 927	4 177
Celkem	3 386 839	2 847 155	6 233 994	3 339 435	878 305	4 217 740	3 037 871	297 580	3 335 451	7 553 191

Zdroj: Rada pro výzkum a vývoj ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (odbor výzkumu a vývoje)

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Tabulka D. Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj v letech 1998 až 2000 (tis. Kč)

Rozpočtová kapitola	Státní rozpočet 1998			Státní rozpočet 1999			Státní rozpočet 2000		
	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje
AV ČR	1 690 645	456 479	2 147 124	1 896 894	513 433	2 410 327	2 149 521	629 759	2 779 280
BIS	0	6 364	6 364	0	6 218	6 218	0	2 650	2 650
ČBÚ	0	0	0	0	17 000	17 000	0	17 000	17 000
ČÚZK	8 128	8 835	16 963	13 140	3 433	16 573	14 525	3 900	18 425
GA ČR	21 759	849 542	871 301	20 883	944 531	965 414	19 800	992 935	1 012 735
MDS	25 420	65 500	90 920	35 925	52 904	88 829	20 000	75 115	95 115
MK	18 317	78 324	96 641	17 079	77 339	94 418	17 933	89 993	107 926
MO	211 332	997 997	1 209 329	270 470	290 905	561 375	107 400	444 025	551 425
MPO	0	964 165	964 165	0	1 198 389	1 198 389	0	1 419 783	1 419 783
MPSV	15 387	4 606	19 993	14 605	4 928	19 533	20 150	6 520	26 670
MS	7 750	2 848	10 598	7 876	3 230	11 106	9 314	4 000	13 314
MŠMT	815 371	988 679	1 804 050	2 103 117	703 000	2 806 117	2 769 944	1 167 045	3 936 989
MV	26 846	10 994	37 840	7 930	10 680	18 610	11 080	8 000	19 080
MZ	250 287	388 331	638 618	70 761	548 707	619 468	178 530	499 527	678 057
MZe	155 870	285 798	441 668	179 747	261 921	441 668	180 054	301 614	481 668
MZV	6 219	8 193	14 412	6 800	10 000	16 800	6 800	10 500	17 300
MŽP	188 338	152 418	340 756	188 578	152 418	340 996	211 207	201 349	412 556
NBÚ	0	0	0	16 540	1 820	18 360	16 715	4 900	21 615
SÚJB	7 150	9 500	16 650	8 000	8 267	16 267	8 960	12 500	21 460
Úřad vlády	2 139	2 062	4 201	2 634	1 470	4 104	6 869	1 400	8 269
Celkem	3 450 958	5 280 635	8 731 593	4 860 979	4 810 593	9 671 572	5 748 802	5 892 515	11 641 317

Zdroj: Rada pro výzkum a vývoj ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (odbor výzkumu a vývoje)

Příloha II: Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj

Tabulka E. Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj v letech 2001 a 2002 (tis. Kč)

Rozpočtová kapitola	Státní rozpočet 2001			Státní rozpočet 2002		
	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje
Úř. vlády	6 019	2 250	8 269	9 046	2 250	11 296
BIS	0	5 100	5 100	0	5 100	5 100
MZV	7 000	11 000	18 000	8 050	9 950	18 000
MO	107 400	390 805	498 205	107 400	283 212	390 612
NBÚ	10 000	10 005	20 005	7 000	12 000	19 000
MPSV	36 050	15 800	51 850	38 200	18 140	56 340
MV	9 634	9 466	19 100	11 550	7 550	19 100
MŽP	201 707	210 849	412 556	201 707	210 849	412 556
GA ČR	21 235	1 051 500	1 072 735	23 237	1 051 241	1 074 478
MPO	0	1 200 000	1 200 000	0	1 100 000	1 100 000
MDS *)	24 550	69 534	94 084	25 400	68 584	93 984
MZe	244 056	231 235	475 291	266 000	249 000	515 000
MŠMT	3 408 159	1 325 423	4 733 582	3 408 159	1 322 326	4 730 485
MK	31 104	85 002	116 106	44 523	50 583	95 106
MZ	253 229	459 329	712 558	253 229	459 329	712 558
MS	12 073	0	12 073	15 973	0	15 973
ČÚZK	16 555	4 250	20 805	18 730	3 550	22 280
ČBÚ	0	23 000	23 000	0	23 000	23 000
AV ČR	2 465 845	581 687	3 047 532	2 682 012	458 515	3 140 527
SÚJB	16 500	20 640	37 140	23 750	18 390	42 140
Celkem	6 871 116	5 706 875	12 577 991	7 143 966	5 353 569	12 497 535

Zdroj: Rada pro výzkum a vývoj ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (odbor výzkumu a vývoje)

*) od 1. 1. 2003 změna názvu na „MD“ (Ministerstvo dopravy)

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Tabulka F. Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj v letech 2003 a 2004 (tis. Kč)

Rozpočtová kapitola	Státní rozpočet 2003			Státní rozpočet 2004		
	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje
Úř. vlády	12 137	2 350	14 487	12 944	3 300	16 244
BIS	0	5 400	5 400	0	7 130	7 130
MZV	8 800	10 000	18 800	8 800	10 500	19 300
MOP	107 400	423 155	530 555	150 000	333 889	483 889
NBÚ	6 000	13 200	19 200	6 600	19 000	25 600
MPSV	42 270	49 150	91 420	42 480	71 460	113 940
MV	14 810	4 290	19 100	14 810	4 174	18 984
MŽP	219 006	344 987	563 993	222 706	343 217	565 923
MMR	0	0	0	0	30 000	30 000
GA ČR	24 860	1 172 237	1 197 097	29 460	1 223 000	1 252 460
MPO	0	1 195 000	1 195 000	0	1 559 350	1 559 350
MD	19 940	76 121	96 061	20 030	137 766	157 796
MZe	293 406	289 000	582 406	320 662	347 650	668 312
MŠMT	3 609 972	1 371 927	4 981 899	3 272 655	1 415 734	4 688 389
MK	49 048	33 508	82 556	59 536	22 835	82 371
MZ	238 043	500 696	738 739	238 043	562 440	800 483
MS	16 110	0	16 110	16 110	0	16 110
MI	8 000	13 470	21 470	7 850	13 467	21 317
ČÚKZ	20 450	3 668	24 118	22 495	2 105	24 600
ČBÚ	0	22 540	22 540	0	27 540	27 540
AV ČR	3 171 388	479 746	3 651 134	3 399 654	633 684	4 033 338
SÚJB	24 000	24 500	48 500	23 800	27 000	50 800
Celkem	7 885 640	6 034 945	13 920 585	7 868 635	6 795 241	14 663 876

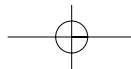
Zdroj: Rada pro výzkum a vývoj ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (odbor výzkumu a vývoje)

Příloha II: Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj

Tabulka G. Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj v letech 2005 a 2006 (tis. Kč)

Rozpočtová kapitola	Státní rozpočet 2005			Státní rozpočet 2006		
	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Celkové výdaje
Úř. vlády	12 794	5 000	17 794	14 824	5 970	20 794
BIS	0	4 530	4 530	0	5 500	5 500
MZV	14 000	6 881	20 881	14 274	5 978	20 252
MO	133 647	355 932	489 579	127 886	353 806	481 692
NBÚ	0	21 000	21 000	6 000	21 712	27 712
MPSV	50 062	72 523	122 585	53 235	42 500	93 538
MV	13 350	57 613	70 963	1 820	10 250	12 070
MŽP	230 000	330 488	560 488	228 008	173 563	401 571
MMR	0	31 500	31 500	0	31 500	31 500
GA ČR	26 610	1 299 000	1 325 610	27 940	1 370 670	1 398 610
MPO	0	1 830 802	1 830 802	0	2 186 000	2 186 000
MD	24 040	143 037	167 077	31 512	136 681	168 193
Mze	414 847	309 319	724 166	449 259	317 860	767 119
MŠMT	4 118 228	1 360 244	5 478 472	4 210 930	2 555 388	6 766 318
MK	75 159	13 889	89 048	82 541	10 582	93 123
MZ	220 994	629 476	850 470	148 596	721 790	870 386
MS	0	0	0	0	0	0
MI	8 200	14 140	22 340	8 213	14 125	22 338
ČÚKZ	27 405	0	27 405	28 664	0	28 664
ČBÚ	0	28 917	28 917	0	28 917	28 917
AV ČR	3 975 341	464 439	4 439 780	4 089 059	600 000	4 689 059
SÚJB	17 950	33 050	51 000	19 240	33 090	52 330
Celkem	9 362 627	7 011 780	16 374 407	9 542 001	8 625 882	18 167 883

Zdroj: Rada pro výzkum a vývoj ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (odbory výzkumu a vývoje)

Příloha III: Dotazník

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ
SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR
Jilská 1
110 00 Praha 1

NAŠE SPOLEČNOST 2006

13. – 20. 2. 2006

ÚNOR

KÓDÉR:

SUPERKONTROLOR:

POŘIZOVAC:

...

„V dalším bloku rozhovoru se budeme poněkud podrobněji věnovat tématu vědy a vědeckého bádání.“

OR.139 „Zajímáte se Vy osobně o výsledky vědeckého bádání?“

Rozhodně se zajímáte, 1

spíše se zajímáte, 2

spíše se nezajímáte, 3

rozhodně se nezajímáte?“ 4

NEVÍ 9

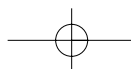
FILTR: POLOŽTE POUZE TĚM, KTEŘÍ V OTÁZCE OR.139 ODPOVĚDĚLI VARIANTOU 1- 3.

OR.140 „Řekněte mi prosím, které z oblastí vědy Vás zajímají?“

a)

b)

c)

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.141

OR.141 „Sledujete vědecké popularizační programy či články

ANO, PRAVIDELNĚ 1	ANO, ALE JEN PŘÍLEŽITOSTNĚ 2	NESLEDUJE 3	NEVÍ 9
a) v televizi,	1	2	3 9
b) v rozhlase,	1	2	3 9
c) na internetu,	1	2	3 9
d) v denním tisku, běžných časopisech,	1	2	3 9
e) v populárně naučných časopisech,	1	2	3 9
f) v odborných vědeckých časopisech a knihách,	1	2	3 9
g) na speciálních přednáškách, seminářích a kurzech?“	1	2	3 9

OR.142 „Co je podle Vás věda? Popište prosím vlastními slovy, co pro Vás znamená věda jako taková?“

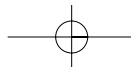
- a)
- b)
- c)

OR.143 „Jak myslíte, že jsou lidé, kteří se věnují vědě, v současné době ve společnosti uznávání?“

- Jsou uznávání méně, než si zaslouží, 1
- jsou uznávání tak akorát, jak si zaslouží, 2
- jsou uznávání až příliš, více, než si zaslouží?“ 3
- NEVÍ 9

OR.144 „Jak si Vy sám představujete muže a ženy, kteří se věnují vědě? Pokuste se prosím vědce i vědkyni výstižně charakterizovat. Nejprve mi řekněte, jak byste třemi charakteristikami co nejvýstižněji popsal osobu vědce-muže?“

- a)
- b)
- c)

Obraz vědy v českém veřejném mínění

OR.145 „A nyní mi prosím řekněte, jak byste třemi charakteristikami co nejuvstíženji popsal osobu vědkyně-ženy?“

- a)
- b)
- c)

OR.146 „Znáte osobně někoho, koho byste označil za vědce/vědkyni, tedy člověka, který se zabývá vědou?“

- Ano, jednoho, 1
- ano, několik, 2
- ne, nikoho?“ 3
- NEVÍ 9

OR.147 „Do jaké míry je podle Vás současná věda srozumitelná obyčejným lidem?“

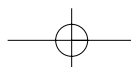
- Je zcela srozumitelná, 1
- spíše srozumitelná, 2
- spíše nesrozumitelná, 3
- nebo zcela nesrozumitelná?“ 4
- NEVÍ 9

OR.148 „Myslíte, že by obyčejní lidé mohli současné vědě rozumět, pokud by jim to vše někdo dobře vysvětlil?“

- Rozhodně by mohli, 1
- spíše by mohli, 2
- spíše by nemohli, 3
- nebo by rozhodně nemohli?“ 4
- NEVÍ 9

OR.149 „Do jaké míry jsou podle Vás v současnosti jednotlivé vědní obory srozumitelné vědcům z jiných oborů?“

- Zcela srozumitelné, 1
- spíše srozumitelné, 2
- spíše nesrozumitelné, 3
- nebo zcela nesrozumitelné?“ 4
- NEVÍ 9

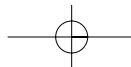
POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.150

OR.150 „Do jaké míry jsou podle Vás následující oblasti poznání vědou?”

	ROZHODNĚ JE TO VĚDA 1	SPÍŠE JE TO VĚDA 2	SPÍŠE TO NENÍ VĚDA 3	ROZHODNĚ TO NENÍ VĚDA 4	NEZNÁ 8	NEVÍ 9	
a) Astrologie (horoskopy),	1	2	3	4	8	9	
b) Biologie,	1	2	3	4	8	9	
c) Ekonomie,	1	2	3	4	8	9	
d) Filozofie,	1	2	3	4	8	9	
e) Fyzika,	1	2	3	4	8	9	
f) Historie,	1	2	3	4	8	9	
g) Homeopatie,	1	2	3	4	8	9	
h) Chemie,	1	2	3	4	8	9	
i) Informatika a výpočetní technika (počítače),	1	2	3	4	8	9	
j) Matematika,	1	2	3	4	8	9	
k) Medicína,	1	2	3	4	8	9	
l) Numerologie,	1	2	3	4	8	9	
m) Psychologie,	1	2	3	4	8	9	
n) Sociologie,	1	2	3	4	8	9	
o) Technika,	1	2	3	4	8	9	
p) Teologie.“	1	2	3	4	8	9	

OR.151 „Má podle Vás věda spíše rozšiřovat poznání o světě bez ohledu na to, zda je prakticky využitelné, nebo se soustředit hlavně na to, aby byly její výsledky využitelné v běžném životě?”

Spíše má rozšiřovat poznání o světě,	1	
stejnou měrou má rozšiřovat poznání o světě i produkovat výsledky využitelné v běžném životě,	2	
spíše má produkovat výsledky využitelné v běžném životě?“	3	☐
NEVÍ	9	

Obraz vědy v českém veřejném mínění

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.152

OR.152 „Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky?“

	ROZHODNĚ SOUHLASÍ 1	SPÍŠE SOUHLASÍ 2	SPÍŠE NESOUHLASÍ 3	ROZHODNĚ NESOUHLASÍ 4	NEVÍ 9	
a) Vědecké poznání musí vést k pokroku lidstva.	1	2	3	4	9	
b) Věda musí objevovat zákony fungování světa.	1	2	3	4	9	
c) Věda se nesmí mýlit.	1	2	3	4	9	
d) Všechny vědecké poznatky musí být podloženy praktickým zkoumáním.	1	2	3	4	9	
e) Vědecké poznání musí být objektivní, nesmí být zatíženo žádnými osobními ani společenskými vlivy.	1	2	3	4	9	
f) Společnost má být řízena na základě vědeckých poznatků.“	1	2	3	4	9	

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.153

OR.153 „Co by podle Vás mělo být cílem vědy?“

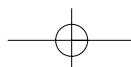
	ROZHODNĚ MÁ BÝT CÍLEM 1	SPÍŠE MÁ BÝT CÍLEM 2	SPÍŠE NEMÁ BÝT CÍLEM 3	ROZHODNĚ NEMÁ BÝT CÍLEM 4	NEVÍ 9	
a) Zvyšovat kvalitu života lidí.	1	2	3	4	9	
b) Přispívat k ekonomickému růstu.	1	2	3	4	9	
c) Řešit praktické problémy lidstva/společnosti.	1	2	3	4	9	
d) Přispívat k pokroku společnosti např. prostřednictvím inovací ve výrobě, vzdělávání, správě atp.	1	2	3	4	9	
e) Kultivovat lidskou přirozenost, povahu.	1	2	3	4	9	
f) Přispívat k ochraně životního prostředí na Zemi.	1	2	3	4	9	
g) Odstraňovat nedostatky přírody.“	1	2	3	4	9	

POKYN: PŘEDLOŽTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.154

OR.154 „A pokud byste měl vybrat cíl nejdůležitější, co by to bylo?“

NEVÍ 9

VEPIŠTE ČÍSELNÝ KÓD:

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.155

OR.155 „A myslíte si, že současná věda plní tyto cíle dostatečně nebo nedostatečně?“

	ROZHODNĚ DOSTATEČNĚ 1	SPÍŠE DOSTATEČNĚ 2	SPÍŠE NEDOSTATEČNĚ 3	ROZHODNĚ NEDOSTATEČNĚ 4	NEVÍ 9			
a) Zvyšování kvality života lidí.			1	2	3	4	9	
b) Přispívání k ekonomickému růstu.			1	2	3	4	9	
c) Řešení praktických problémů lidstva/společnosti.			1	2	3	4	9	
d) Přispívání k pokroku společnosti např. prostřednictvím inovací ve výrobě, vzdělávání, správě atp.			1	2	3	4	9	
e) Kultivování lidské přirozenosti, povahy.			1	2	3	4	9	
f) Přispívání k ochraně životního prostředí na Zemi.			1	2	3	4	9	
g) Odstraňování nedostatků přírody.“			1	2	3	4	9	

OR.156 „Jakým způsobem podle Vás výsledky vědeckého bádání ovlivňují život lidí?“

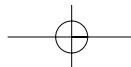
Rozhodně k lepšímu,	1	
spíše k lepšímu,	2	
spíše k horšímu,	3	
rozhodně k horšímu?“	4	☐
NEVÍ	9	☐

OR.157 „Myslíte si, že věda ovlivňuje současný svět

příliš mnoho, měla by mít menší vliv,	1	
tak akorát,	2	
příliš málo, měla by mít větší vliv?“	3	☐
NEVÍ	9	☐

OR.158 „Využíváte nových výsledků vědeckého bádání ve Vašem vlastním životě?“

Ano, prakticky neustále,	1	
ano, docela často,	2	
ano, ale jen ojediněle,	3	
ne, nevyužíváte?“	4	☐
NEVÍ	9	☐

Obraz vědy v českém veřejném mínění

OR.159 „Jakým způsobem výsledky vědeckého bádání ovlivňují Váš vlastní život?“

Rozhodně k lepšímu,	1	
spíše k lepšímu,	2	
spíše k horšímu,	3	
rozhodně k horšímu?“	4	☐
NEVÍ	9	

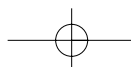
POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.160

OR.160 „Jak užitečné jsou podle Vás následující obory pro lidstvo?“

	ROZHODNĚ UŽITEČNÉ 1	SPÍŠE UŽITEČNÉ 2	SPÍŠE NEUŽITEČNÉ 3	ROZHODNĚ NEUŽITEČNÉ 4	NEZNÁ 8	NEVÍ 9	
a) Astrologie (horoskopy),	1	2	3	4	8	9	
b) Biologie,	1	2	3	4	8	9	
c) Ekonomie,	1	2	3	4	8	9	
d) Filozofie,	1	2	3	4	8	9	
e) Fyzika,	1	2	3	4	8	9	
f) Historie,	1	2	3	4	8	9	
g) Homeopatie,	1	2	3	4	8	9	
h) Chemie,	1	2	3	4	8	9	
i) Informatika a výpočetní technika (počítače,	1	2	3	4	8	9	
j) Matematika,	1	2	3	4	8	9	
k) Medicína,	1	2	3	4	8	9	
l) Numerologie,	1	2	3	4	8	9	
m) Psychologie,	1	2	3	4	8	9	
n) Sociologie,	1	2	3	4	8	9	
o) Technika,	1	2	3	4	8	9	
p) Teologie.“	1	2	3	4	8	9	

OR.161 „Co myslíte, jsou informace o výsledcích vědecké práce dostupné nebo nedostupné obyčejným lidem?“

Rozhodně dostupné,	1	
spíše dostupné,	2	
spíše jsou nedostupné,	3	
rozhodně nedostupné?“	4	☐
NEVÍ	9	

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.162

OR.162 „Jakým způsobem by se podle Vás měly výsledky vědeckého bádání veřejnosti prezentovat?“

ROZHODNĚ ANO 1	SPÍŠE ANO 2	SPÍŠE NE 3	ROZHODNĚ NE 4	NEVÍ 9
a) Populárně naučnými pořady v televizi, rozhlasu,		1 2 3	4 9	
b) vědeckými články v odborné literatuře,		1 2 3	4 9	
c) populárně naučnými články v běžných časopisech a novinách,		1 2 3	4 9	
d) zábavnou formou televizních estrád,		1 2 3	4 9	
e) prostřednictvím popularizačních přednášek pro veřejnost,		1 2 3	4 9	
f) prostřednictvím internetových stránek?“		1 2 3	4 9	

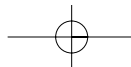
POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.163

OR.163 „Do jaké míry podle Vás česká věda naplňuje následující cíle?“

ROZHODNĚ DOSTATEČNĚ 1	SPÍŠE DOSTATEČNĚ 2	SPÍŠE NEDOSTATEČNĚ 3	ROZHODNĚ NEDOSTATEČNĚ 4	NEVÍ 9
a) Zvyšování kvality života lidí v ČR.		1 2 3	4 9	
b) Přispívání k ekonomickému růstu ČR.		1 2 3	4 9	
c) Řešení praktických problémů české společnosti.		1 2 3	4 9	
d) Zajišťování pokroku české společnosti např. prostřednictvím inovací ve výrobě, vzdělávání, správě atp.		1 2 3	4 9	
e) Využitelnost výsledků v běžném životě lidí v ČR.		1 2 3	4 9	
f) Přispívání k ochraně životního prostředí v ČR.		1 2 3	4 9	
g) Zvyšování prestiže ČR v zahraničí.“		1 2 3	4 9	

OR.164 „Myslíte si, že je česká věda na světové úrovni:

- ve všech oborech,1
- ve většině oborů,2
- jen v některých oborech,3
- v žádném oboru?“4
- NEVÍ9

Obraz vědy v českém veřejném mínění

FILTR: POUZE PRO TY, KTEŘÍ V OTÁZCE OR.164 ODPOVĚDĚLI VARIANTAMI 2, 3 NEBO 4

OR.165 „Co by podle Vás česká věda nejvíce potřebovala k tomu, aby se dostala na světovou úroveň?

Více finančních prostředků,	1	
více společenského uznání,	2	
více schopných lidí, kteří by se jí chtěli věnovat,	3	
více podpory vlády?	4	☐
NEVÍ	9	

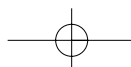
POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.166

OR.166 „Myslíte si, že česká věda má dostatek nebo nedostatek

	ROZHODNĚ DOSTATEK 1	SPÍŠE DOSTATEK 2	SPÍŠE NEDOSTATEK 3	ROZHODNĚ NEDOSTATEK 4	NEVÍ 9			
a) zájemců o práci ve vědě,			1	2	3	4	9	
b) mladých vědců, kteří se vědě věnují v České republice,			1	2	3	4	9	
c) podpory ze strany státu,			1	2	3	4	9	
d) společenského uznání,			1	2	3	4	9	
e) finančních prostředků k běžnému fungování,			1	2	3	4	9	
f) finančních prostředků k tomu, aby neustále zvyšovala svou kvalitu,			1	2	3	4	9	
g) finančních prostředků k náležitému ocenění vědců?“			1	2	3	4	9	

OR.167 „Ohrožuje podle Vás českou vědu odchod mladých vědců do zahraničí?

Rozhodně je to pro českou vědu ohrožení,	1	
spíše je to ohrožení,	2	
spíše to pro ni ohrožení není,	3	
rozhodně to pro ni není ohrožení?“	4	☐
NEVÍ	9	

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.168

OR.168 „Myslíte si, že je potřebné nebo nepotřebné, aby měla Česká republika vlastní

ROZHODNĚ POTŘEBNÉ 1	SPÍŠE POTŘEBNÉ 2	SPÍŠE NEPOTŘEBNÉ 3	ROZHODNĚ NEPOTŘEBNÉ 4	NEVÍ 9			
a) vědce,		1	2	3	4	9	
b) vědecký výzkum, bádání,		1	2	3	4	9	
c) vědecké instituce,		1	2	3	4	9	
d) vědecké časopisy?“		1	2	3	4	9	

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.169

OR.169 „Domníváte se, že česká věda má nebo nemá být podporována ze státního rozpočtu?

Nemá být podporována.	1	
Spíše má být podporována, ale jen když na to v rozpočtu zbudou prostředky.	2	
Rozhodně má být podporována, třeba i na úkor jiných oblastí?“	3	☐
NEVÍ	9	☐

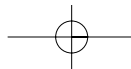
OR.170 „Myslíte si, že současné výdaje českého státu na vědu jsou

rozhodně dostatečné,	1	
spíše dostatečné,	2	
spíše nedostatečné,	3	
rozhodně nedostatečné?“	4	☐
NEVÍ	9	☐

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU OR.171

OR.171 „A má nebo nemá být podle Vás česká věda financována z následujících zdrojů?

ROZHODNĚ MÁ BÝT FINANCOVÁNA 1	SPÍŠE MÁ BÝT FINANCOVÁNA 2	SPÍŠE NEMÁ BÝT FINANCOVÁNA 3	ROZHODNĚ NEMÁ BÝT FINANCOVÁNA 4	NEVÍ 9			
a) Z prostředků Evropské unie,		1	2	3	4	9	
b) z prostředků soukromých firem a společností,		1	2	3	4	9	
c) z prostředků soukromých osob,		1	2	3	4	9	
d) ze státního rozpočtu?“		1	2	3	4	9	

Příloha IV: Technická zpráva

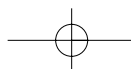
TECHNICKÁ ZPRÁVA

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ
SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR
Jilská 1, 110 00 Praha 1
Tel./fax: 286 840 129
E-mail: cvvm@soc.cas.cz

Obraz vědy v českém veřejném mínění 2006

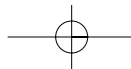
Výzkum:	Obraz vědy v českém veřejném mínění 2006
Autor výzkumu:	Mgr. Jiří Vinopal
Realizátor:	Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR
Projekt:	Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR
Termín terénního šetření:	13. – 20. 2. 2006
Výběr respondentů:	Kvótní výběr
Kvóty:	Region (oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání
Zdroj dat pro kvótní výběr:	Český statistický úřad (Sčítání lidu, domů a bytů 2001)
Reprezentativita:	Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Počet dotázaných:	1078
Metoda sběru dat:	Osobní rozhovor tazatele s respondentem
Výzkumný nástroj:	Standardizovaný dotazník
Počet proměnných:	117
Dostupnost datového souboru:	Sociologický datový archiv, Sociologický ústav AV ČR

Struktura výběrového souboru

	Rozložení obyvatelstva ČR		Výběrový soubor	
	rel.	abs.	rel.	
CELÝ SOUBOR	100,0	1078	100,0	
POHLAVÍ				
Muži	48,2	526	48,8	
Ženy	51,8	552	51,2	
VĚK				
18 – 30 let	27,9	302	28,0	
31 – 45 let	23,9	259	24,0	
46 – 60 let	26,2	280	26,0	
61 a více let	22,0	237	22,0	
VZDĚLÁNÍ				
Základní	23,8	255	23,7	
Střední bez maturity	38,5	418	38,7	
Střední s maturitou	27,4	290	26,9	
Vysokoškolské	10,3	115	10,7	
VELIKOST MÍSTA BYDLIŠTĚ				
do 799 obyvatel	14,6	157	14,5	
800 – 1999 obyvatel	11,9	126	11,7	
2000 – 4999 obyvatel	11,2	122	11,3	
5000 – 14999 obyvatel	14,1	143	13,3	
15000 – 29999 obyvatel	10,8	118	10,9	
30000 – 79999 obyvatel	11,4	131	12,2	
80000 – 99999 obyvatel	14,2	151	14,0	
100000 a více obyvatel	11,8	130	12,1	
NUTS 2				
Praha	11,8	130	12,1	
Střední Čechy	11,0	124	11,5	
Jihozápad	11,5	129	12,0	
Severozápad	10,9	120	11,1	
Severovýchod	14,4	147	13,6	
Jihovýchod	16,1	176	16,3	
Střední Morava	12,0	120	11,1	
Moravskoslezsko	12,3	132	12,2	

Poznámka: Možný rozdíl mezi celkovým počtem dotázaných a součtem dotazníků v jednotlivých kvótních znacích je způsoben nezodpovězením otázky.

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Naše společnost

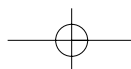
Dlouhodobý projekt Centra pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR je zaměřený na kontinuální sledování názorového klimatu v české společnosti. Jeho výstupem jsou analýzy jednak stavu českého veřejného mínění, zejména však jeho vývoje. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru jde o ojedinělý vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice a jeho výstupy jsou cenným materiálem pravidelně využívaným širokou odbornou veřejností, studenty nebo žurnalisty.

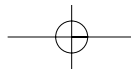
V rámci projektu Naše společnost je prováděno 10 empirických šetření ročně, a to na reprezentativním vzorku české populace od 15 let. Účastní se jej vždy minimálně 1000 respondentů. Tematicky pokrývá velkou šíři námětů a do šetření jsou pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Omnibusová podoba dotazníku využívá jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění.

Základní přehledové informace z výzkumů jsou zveřejňovány formou tiskových zpráv na internetových stránkách CVVM SOÚ AV ČR (www.cvvm.cas.cz), hlubšího zpracování se jim dostává v odborném časopisu Naše společnost a dalších odborných publikacích. Archiv CVVM obsahuje tiskové zprávy od roku 1990, přičemž v rámci jednoho z projektů byl zpracován také archiv závěrečných zpráv z výzkumů Ústavu pro výzkum veřejného mínění (a jeho následovníka IVVM) od konce 60. let až roku 1999. Kopie jsou veřejně zpřístupněny v knihovně Sociologického ústavu, knihovně Akademie věd ČR a v Národní knihovně. Tiskové zprávy, a po 6 měsících od realizace výzkumů také kompletní datové soubory, jsou k nekomerčním účelům poskytovány zdarma.

Obraz vědy v českém veřejném mínění 2006

Výzkumné otázky se v relevanci s přístupem z pozic zkoumání veřejného mínění týkají obrazu vědy a vědeckého bádání v české společnosti. Cílem je mimo jiné odhalit například představu běžných lidí o tom, co je to vlastně věda a vědecké poznání, jaké jsou jejich atributy, společenské funkce i vliv na běžné životy lidí. Dalšími body jsou také způsob vnímání vědců a vědeckých institucí, problematika konkrétně české vědy – její znalosti, prestiže a financování nebo otázka jejich vědeckých institucí atp.

Shrnutí

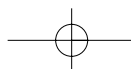
Stať zpracovává výsledky výzkumu Obraz vědy v českém veřejném mínění, který uskutečnilo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR v rámci kontinuálního projektu výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR Naše společnost v únoru roku 2006.

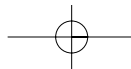
Výzkumné otázky se ve shodě s přístupem zkoumání veřejného mínění týkaly obrazu vědy a vědeckého bádání v české společnosti. Cílem bylo mimo jiné odhalit například představu běžných lidí o tom, co je to vlastně věda a vědecké poznání, jaké jsou jejich atributy, společenské funkce i vliv na běžné životy lidí. Kromě toho výzkum zahrnuje také způsob vnímání vědců a vědeckých institucí, a konečně také tematiku konkrétně vědy české – její znalosti, prestiže a financování nebo problematiku jejich vědeckých institucí. Kromě manifestních témat sledoval výzkum také několik skrytých linií, které se projevují napříč jednotlivými okruhy. V první řadě je to otázka odlišností ve vnímání přírodovědných a sociálních/humanitních oborů a z toho plynoucí předpokládaný převažující obraz vědy jako bádání v přírodovědné sféře; další průběžně sledovanou linií byla tematika komercializace vědeckého bádání, tj. odklon od tradiční představy čistého obohacování poznání a možná i od klasické představy vědy coby nástroje pokroku lidstva ve prospěch chápání vědy jako praktické činnosti, jež slouží zvyšování životní úrovně.

Publikace je uvedena zarámováním projektu do kontextu reflexe vědy a vědeckého bádání, ve kterém jsou vysvětlena jeho východiska a základní přístupy. Autor a autorky dále postupně zpracovávají všechna témata, která se objevila v dotazníku, a to ve sledu od obecných otázek ke konkrétnějším problémům. Na prvním místě analyzují obecný obraz vědy v představách české veřejnosti a názory na obecná pravidla vědeckého bádání, které vytváří kontury celého tématu – stanovují základní přístup veřejnosti k oblasti vědy a vědeckého bádání. Následující části o zaměření a cílech vědy informují o nárocích a požadavcích, které na vědu veřejnost klade. Další konkretizace obrazu vědy je provedena v kapitole o vnímání některých jednotlivých oborů bádání a uzavírá ji část o společenském obrazu vědce a vědkyně.

Následující kapitoly jsou zaměřeny na konkrétnější roviny vztahu vědy a vědeckého bádání a života lidí, a to v rovině vlivu vědy na život, zájmu o výsledky vědeckého bádání a využívání informačních zdrojů. Závěrečnými kapitolami se text dotýká problematiky vědy a výzkumu v České republice, zejména s ohledem na reflexi stavu české vědy, požadavků, které jsou na ni kladeny, a jejího financování.

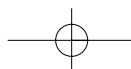
Podobu apendixu pak mají závěrečné kontextové informace o právním rámci, základních pojmech a financování české vědy. V přílohách čtenář najde informace o provedeném výzkumu, tj. kompletní dotazník a technickou zprávu.

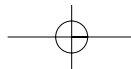

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Výsledky výzkumu, uvedené v těchto Sociologických studiích, lze využít v mnoha rovinách. Jako jednoduché a snadno přístupné informace o obrazu a postavení vědy v české společnosti, pro přípravu některých doporučení stran komunikace vědy a veřejnosti a konečně také jako odrazový můstek pro formulaci hypotéz pro další zkoumání a výzkumné přístupy.

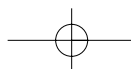
Summary

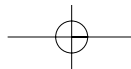
The study examines the results of a study on the “Image of Science in Czech Public Opinion”, which was conducted in February 2006 by the Public Opinion Research Centre at the Institute of Sociology, Academy of Sciences of the Czech Republic, as part of the continuous research project “Our Society”.

Using standard public opinion research methodology the survey posed questions relating to the image of science and scientific research in Czech society. One of the objectives was to reveal, for example, the notions the public has about what constitutes science and scientific knowledge, what the attributes and social functions of science and research are, and what kind of impact they have on people’s everyday lives. In addition the research also examined the public perception of scientists and scientific institutions and looked specifically at Czech science with regard to knowledge, prestige, funding and its scientific institutions. In addition to these topics, the research also studied several deeper lines of inquiry manifested across individual topic areas. First there is the question of the difference between the perception of the natural sciences and the social sciences and humanities and the related assumed predominant image of science as research in the field of the natural sciences. Another line of study was the issue of the commercialisation of scientific research, i.e. the gradual departure from the traditional notion of scientific research as the pure enrichment of knowledge and perhaps also from the classic notion of science as a tool of human advancement, and a move more toward an understanding of science as a practical activity aimed at improving the standard of living in society.

The volume opens with an introduction to the context of reflections on science and scientific research, wherein the basic approaches and theses are explained. The authors gradually cover each of the topics that were included in the survey questionnaire, proceeding from general questions to specific issues. They focus on analysing the general image that the Czech public maintains toward science and the public’s opinions about the general rules of scientific research, which form a general framework for the issue as a whole, as the authors establish the public’s basic view of science and scientific research. The following sections look at the goals and directions of science and provide information on the demands and expectations the public puts on science. More specific details on the image of science are presented in the chapter on how individual fields of research are perceived, which is followed by a section on the image of men and women scientists in society.

Subsequent chapters focus on more specific levels of the relationship between science and scientific research and people’s lives, including the impact of science on life, public interest in the results of scientific research, and the use of information sources. The final chapters deal with the issue of science

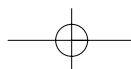

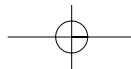
Obraz vědy v českém veřejném mínění

and research in the Czech Republic primarily from the perspective of reflections on the current state of Czech science, the demands that are put on it, and scientific funding.

The appendices contain contextual information about relevant legislation, basic terminology, and the funding of Czech science, along with more detailed information about the survey, including a full questionnaire and a technical report.

The results of the research presented in this volume can be applied at a number of levels: as straightforward and easily accessible information about the image and the position of science in Czech society, for the preparation of recommendations relating to aspects of communication between science and the public, and as a reflective platform for formulating further research and methodological hypotheses.

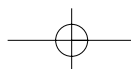

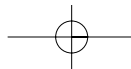
Zusammenfassung

Dieser Artikel verarbeitet die Ergebnisse der Studie „Bild der Wissenschaft in der tschechischen öffentlichen Meinung“, die vom öffentlichen Meinungsforschungszentrum des Soziologischen Instituts der tschechischen Akademie der Wissenschaften (CVVM SOÚ AV ČR) im Rahmen des kontinuierlichen Projekts zur Erforschung der öffentlichen Meinung CVVM SOÚ AV ČR „Unsere Gesellschaft“ im Februar 2006 durchgeführt wurde.

Die Forschungsfragen betrafen in Übereinstimmung mit der Methodik zur Untersuchung der öffentlichen Meinung das Bild der Wissenschaft und der wissenschaftlichen Forschung in der tschechischen Gesellschaft. Ziel war es unter anderem herauszufinden, welche Vorstellung normale Menschen davon haben, was eigentlich Wissenschaft und wissenschaftliche Erkenntnisse sind, welche Attribute, gesellschaftlichen Funktionen und welchen Einfluss sie auf den Alltag der Menschen haben. Außerdem umfasste die Forschung auch die Art der Wahrnehmung der Wissenschaftler und wissenschaftlichen Institutionen sowie konkret die tschechische Wissenschaft – ihre Kenntnisse, ihr Prestige und ihre Finanzierung – und die Problematik ihrer wissenschaftlichen Institutionen. Zusätzlich zu den genannten Themen beobachtete die Studie auch einige verdeckte Linien, die sich quer durch die einzelnen Gebiete erstrecken. In erster Linie handelt es sich um Unterschiede in der Wahrnehmung der naturwissenschaftlichen und sozial- und geisteswissenschaftlichen Fachbereiche und das daraus hervorgehende vorausgesetzte vorrangige Bild von der Wissenschaft als Forschung im naturwissenschaftlichen Bereich. Eine weitere, kontinuierlich beobachtete Linie war die Thematik der Kommerzialisierung der wissenschaftlichen Forschung, d. h. die Verschiebung der traditionellen Vorstellung der reinen Wissensbereicherung und möglicherweise auch der klassischen Vorstellung über die Wissenschaft als eine Art Instrument des Fortschritts der Menschheit zugunsten des Verständnisses der Wissenschaft als praktischer Tätigkeit, das zur Erhöhung des Lebensstandards dient.

Die Publikation wird durch die Einordnung des Projekts in den Kontext der Reflexion der Wissenschaft und der wissenschaftlichen Forschung eingeleitet, in dem die Ausgangspunkte und die Grundmethodik des Projekts erläutert werden. Der Autor und die Autorinnen bearbeiten anschließend alle Themen, die im Fragebogen auftraten, angefangen bei allgemeinen Fragen bis hin zu konkreteren Problemen. An erster Stelle analysieren sie das allgemeine Bild der Wissenschaft in den Vorstellungen der tschechischen Öffentlichkeit und die Ansichten zu den allgemeinen Regeln der wissenschaftlichen Forschung, die die Konturen des gesamten Themas herausbilden – sie determinieren die Grundeinstellung der Öffentlichkeit zum Gebiet Wissenschaft und wissenschaftliche Forschung. Die folgenden Teile zur Orientierung und zu den Zielen der Wissenschaft informieren über die Ansprüche und Anforderun-

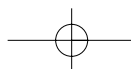
Obraz vědy v českém veřejném mínění

gen, die die Öffentlichkeit an die Wissenschaft stellt. Eine weitere Konkretisierung des Bildes von der Wissenschaft wird im Kapitel über die Wahrnehmung einiger ausgewählter Forschungsgebiete vorgenommen. Abgerundet wird das Bild durch ein Kapitel zum gesellschaftlichen Bild über Wissenschaftler und Wissenschaftlerinnen.

Die folgenden Kapitel richten sich auf die konkreteren Ebenen der Beziehungen zwischen Wissenschaft und wissenschaftlicher Forschung und dem Leben der Menschen – auf der Ebene des Einflusses der Wissenschaft auf das Leben, des Interesses für die Ergebnisse der wissenschaftlichen Forschungen und die Nutzung von Informationsquellen. In den abschließenden Kapiteln berührt der Text die Problematik der Wissenschaft und wissenschaftlichen Forschung in Tschechien, insbesondere mit Blick auf die Reflexion des Zustandes der tschechischen Wissenschaft, der Anforderungen, die an sie gestellt werden, und ihrer Finanzierung.

In Form eines Anhangs werden abschließenden Kontextinformationen zum rechtlichen Rahmen, den Grundbegriffen und der Finanzierung der tschechischen Wissenschaft geliefert. In den Anlagen findet der Leser Informationen zur Studie, d.h. den kompletten Fragebogen und den technischen Bericht.

Die Ergebnisse der Studie, die hier beschrieben werden, können auf vielen Ebenen verwendet werden. Als einfache und leicht zugängliche Informationen zum Bild und der Stellung der Wissenschaft in der tschechischen Gesellschaft, für die Vorbereitung einiger Empfehlungen für die Kommunikation von Wissenschaft und Öffentlichkeit und schließlich auch als Sprungbrett für die Formulierung von Hypothesen für die weitere Erforschung und Forschungsmethodik.

Sociologické studie/Sociological Studies

- SS 05:06 J. Stachová: Občanská společnost v regionech České republiky; 51 s., 71 Kč
- SS 05:05 P. Rakušanová: Civil Society and Participation in the Czech Republic; 47 s., 113 Kč
- SS 05:04 A. Křížková (ed.), R. Dudová, H. Hašková, H. Maříková: Kombinace pracovního a rodinného života v ČR: politiky, čas, peníze a individuální, rodinné a firemní strategie; 91 s., 156 Kč
- SS 05:03 T. Kostecký, J. Vobecká (eds.): Regionální elity 2004; 152 s., 150 Kč
- SS 05:02 T. Kostecký: Political Behavior in Metropolitan Areas in the Czech Republic between 1990 and 2002 – Patterns, Trends, and the Relation to Suburbanization and Its Socio-Spatial Patterns; 104 s., 206 Kč
- SS 05:01 B. Řeháková: Measuring Value Orientations with the Use of S.H. Schwartz's Value Portraits; 47 s., 113 Kč
- SS 04:11 J. Černý, M. Sedláčková, M. Tuček: Zdroje utváření skupinových mentalit v České republice po roce 1989; 101 s., 121 Kč
- SS 04:10 M. Hájek (ed.): Hierarchy as the Strength and Weakness of Communist Rule. The Legacy of Communist Rule IV: A Volume of Papers from the Seminar Held in Prague on September 11–12, 2003; 167 s., 187 Kč
- SS 04:09 K. Vlachová, B. Řeháková: Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie; 39 s., 71 Kč
- SS 04:08 A. Křížková: Životní strategie podnikatelek a podnikatelů na přelomu tisíciletí; 63 s., 112 Kč
- SS 04:07 J. Chaloupková, P. Šalamounová: Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě; 60 s., 94 Kč
- SS 04:06 D. Hamplová: Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory; 43 s., 81 Kč

- SS 04:05 Z. R. Nešpor (ed.): Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství; 115 s., 114 Kč
- SS 04:04 J. Večerník: Structural Tensions in the Interface between the Labour Market and Social Policy in the Czech Republic; 87 s., 116 Kč
- SS 04:03 T. Kostecký, D. Čermák: Metropolitan Areas in the Czech Republic – Definitions, Basic Characteristics, Patterns of Suburbanisation and Their Impact on Political Behaviour; 57 s., 148 Kč
- SS 04:02 S. Pikálková (ed.): Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika / 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině; 152 s., 191 Kč
- SS 04:01 L. Linek: Volby do Evropského parlamentu 2004 – analýza volební účasti a stranické podpory v České republice; 73 s., 109 Kč

Sociologické texty/Sociological Papers

(vycházely do roku 2003, jedná se o edici pracovních textů od autorů ze Sociologického ústavu AV ČR a jejich spolupracovníků, na kterou Sociologické studie/Sociological Studies navazují)

- SP 03:12 M Hájek (ed.): Hierarchie jako přednost i slabina komunistického vládnutí; 112 s., 161 Kč
- SP 03:11 M. Tuček, J. Mišovič: Pohled české veřejnosti na elity působící v politice a ekonomice; 57 s., 86 Kč
- SP 03:10 M Hájek, T. Holeček, J. Kabele, P. Kohútek, J. Maršálek, Z. Vajdová: Rekonstrukce komunistického vládnutí na konci 80. let; 202 s., 234 Kč
- SP 03:9 A. Křížková, H. Hašková: Women's Civic and Political Participation in the CR and the Role of the Gender Equality and Accession Policies; 102 s., 146 Kč
- SP 03:8 M. Kreidl, T. Lebeda: Pre-election polls, election results and validity of measurement before the 2002 elections; 43 s., 57 Kč
- SP 03:7 J. Krejčí: Výzkumy stranických preferencí, jejich uplatnění ve společnosti a jejich kvalita; 68 s., 103 Kč
- SP 03:6 Z. R. Nešpor, P. Holub, M. Skovajsa: Proměny českých socioekonomických hodnot na přelomu 20. a 21. století; 69 s., 123 Kč
- SP 03:5 P. Sunega: Objektivní a subjektivní hodnocení finanční dostupnosti bydlení v ČR v průběhu 90. let; 100 s., 148 Kč
- SP 03:4 D. Hamplová: Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním; 50 s., 67 Kč
- SP 03:3 J. Večerník: Work and Job Values in CEE and EU Countries; 50 s., 134 Kč
- SP 03:2 F. Zich, O. Roubal, B. Spalová: Mezigenerační biografická konfigurace obyvatel české části Euroregionu Nisa; 120 s., 134 Kč
- SP 03:1 P. Matějů, B. Řeháková, N. Simonová: Strukturální determinace růstu nerovností; 49 s., 80 Kč

- SP 02:13 E. Rendlová, T. Lebeda: Výzkumy veřejného mínění – teoretické souvislosti a praktická aplikace; 52 s., 100 Kč
- SP 02:12 M. Havelka, M. Tuček, J. Černý, J. Česal, M. Hudema: Skupinové mentality; 85 s., 154 Kč
- SP 02:11 M. Hájek, T. Holeček, J. Kabele, J. Kandert, P. Kohútek, Z. Vajdová: The World of Hierarchies and Real Socialism; 108 s., 190 Kč
- SP 02:10 A. Křížková, L. Václavíková-Helšusová: Sociální kontext života žen pracujících v řídicích pozicích; 48 s., 107 Kč
- SP 02:9 L. Linek, P. Rakušanová: Parties in the Parliament. Why, When and How do Parties Act in Unity?; 73 s., 81 Kč
- SP 02:8 A. Křížková: Životní strategie manažerek: případová studie; 67 s., 129 Kč
- SP 02:7 T. Kostecký, J. Stachová, D. Čermák: Region a politika; 76 s., 116 Kč
- SP 02:6 M. Hájek, T. Holeček, J. Kabele, J. Kandert, P. Kohútek, Z. Vajdová: Svět hierarchií a reálný socialismus; 97 s., 169 Kč
- SP 02:5 P. Sunega, D. Čermák, Z. Vajdová: Dráhy bydlení v ČR 1960 – 2001. 97 s., 177 Kč
- SP 02:4 Z. R. Nešpor: Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty. Prolegomena k sociologickému studiu českých emigračních procesů 20. století se zvláštním zřetelem k západní reemigraci 90. let; 85 s., 148 Kč
- SP 02:3 M. Lux: Spokojenost českých občanů s bydlením; 56 s., 93 Kč
- SP 02:2 N. Simonová: The Influence of Family Origin on the Evolution of Educational Inequalities in the Czech Republic after 1989; 36 s., 73 Kč
- SP 02:1 P. Machonin, M. Tuček: Zrod a další vývoj nových elit v České republice (od konce osmdesátých let 20. století do jara 2002; 64 s., 97 Kč
- SP 01:12 M. Hájek, T. Holeček, J. Kabele, P. Kohútek, Z. Vajdová: Kdo se bojí hierarchií? Dědictví komunistické vlády; 99 s., 133 Kč
- SP 01:11 H. Jeřábek a E. Veisová: 11 September. Mezinárodní internetový komunikační výzkum International On-line Communication Research; 60 s., 95 Kč
- SP 01:10 J. Rychtaříková, S. Pikálková, D. Hamplová: Diferenciace reprodukčního a rodinného chování v evropských populacích; 83 s., 117 Kč
- SP 01:9 T. Kostecký: Vzestup nebo pád politického regionalismu? Změny na

politické mapě v letech 1992 až 1998 – srovnání České a Slovenské republiky; 96 s., 133 Kč

- SP 01:8 M. Novák a K. Vlachová: Linie štěpení v České republice. Komparace národní úrovně s příkladem konkrétní lokality; 32 s., 68 Kč
- SP 01:7 D. Kozlíková: Romská otázka – překážka vstupu České republiky do Evropské unie?; 64 s., 100 Kč
- SP 01:6 P. Soukup: ISSP – Životní prostředí; 74 s., 105 Kč
- SP 01:5 J. Večerník: Mzdová a příjmová diference v České republice v transformačním období; 66 s., 111 Kč
- SP 01:4 F. Zich: The Bearers of Development of the Cross-Border Community on Czech-German Border; 54 s., 88 Kč
- SP 01:3 P. Sunega: Adresný příspěvek na nájemné v prostředí České republiky: komparace vybraných modelů; 96 s., 138 Kč
- SP 01:2 M. Kreidl: The Role of Political, Social and Cultural Capital in Secondary School Selection in Socialist Czechoslovakia, 1948–1989; 48 pp., 89 Kč
- SP 01:1 P. Štěpánková: Income Maintenance Policies, Household Characteristics and Work Incentives in the Czech Republic; 40 pp., 77 Kč
- SP 00:7 L. Simerská, I. Smetáčková: Pracovní a rodinná praxe mladých lékařek; 70 s., 95 Kč
- SP 00:6 P. Machonin, L. Gatnar, M. Tuček: Vývoj sociální struktury v české společnosti 1988–1999; 70 s., 101 Kč
- SP 00:5 K. Vlachová: Stranická identifikace v České republice; 38 s., 62 Kč
- SP 00:4 M. Kreidl: What makes inequalities legitimate? An international comparison; 54 pp., 80 Kč
- SP 00:3 D. Hamplová: Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti (mezinárodní srovnání na základě jednoho empirického výzkumu); 64 s., 90 Kč
- SP 00:2 K. Müller, V. Štědrónský: Transformace a modernizace společnosti na příkladech vybraných institucí. První část případových studií: střední průmyslový podnik, softwarová firma, banka, různá zdravotnická zařízení, vysokoškolský institut; 116 s., 109 Kč
- SP 00:1 M. Lux: The housing policy changes and housing expenditures in the Czech Republic; 64 pp., 82 Kč

Sociologický datový archiv (SDA) je pracoviště Sociologického ústavu AV ČR. Jeho hlavním cílem je uchování a zpřístupnění elektronických datových souborů z projektů sociologického výzkumu pro jejich další použití v akademickém výzkumu a při výuce. Mezi další cíle archivu patří podpora sekundární analýzy dat ze sociologických výzkumů a podpora pro speciální výzkumné projekty. SDA je členem Evropské rady sociálně vědních datových archivů CESSDA.

SDA na Internetu: <http://archiv.soc.cas.cz/>

- přístup k datům ze sociologických výzkumů: Elektronický katalog dat obsahuje základní informace o výzkumných projektech, datových souborech a jejich proměnných a dotazníky a kódovníky v elektronické podobě. Datové soubory z archivu je možné objednat a získat prostřednictvím Internetu, vybrané datové soubory jsou přístupné „on-line“ bez předchozí objednávky. Data jsou poskytována ve formátu pro SPSS, případně v dalších formátech vhodných pro statistické zpracování dat.
- vybrané publikace Sociologického ústavu AV ČR: Řada publikací je dostupná „on-line“ v elektronické podobě, další je možné prostřednictvím Internetu objednat.
- adresář internetových odkazů z oblasti sociálních věd: Adresář [www odkazů](http://www.odkazy.net) na další zdroje sociálních dat a užitečné informace z oblasti sociálních věd.

SDA Info — Informační bulletin Archivu

SDA Info se věnuje problematice sekundární analýzy sociologických dat: poskytuje přehled o datových službách, přináší informace o výzkumných projektech a zabývá se metodologií analýzy dat. Bulletin vychází nepravidelně od roku 1999 a je distribuován zdarma na cca 200 adres z oblasti sociálního výzkumu, univerzit a médií. Zasílání je možno zajistit v Sociologickém datovém archivu na výše uvedené adrese. Starší čísla jsou dostupná v elektronické podobě na Internetu: <http://archiv.soc.cas.cz/czech/bull-cz.phtml>

SDA SOCIOLOGICAL DATA ARCHIVE

Institute of Sociology, Jilská 1, 110 00 Praha 1; tel. 221 183 231; fax 222 221 658

e-mail: archiv@soc.cas.cz; Internet: <http://archiv.soc.cas.cz>

SDA collects computerised data files from sociological surveys. Its main objective is to make Czech sociological data publicly available for academic, educational and other non-commercial purposes. Other activities of the Archive include the promotion of data dissemination and secondary analysis, and support for special research projects. SDA is a member of the CESSDA (Council of European Social Science Data Archives). An electronic data catalogue and access to services is provided via the Internet: <http://archiv.soc.cas.cz>

Sociologický ústav AV ČR

Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel.: 221 183 231, fax: 222 221 658, e-mail: archiv@soc.cas.cz, Internet: <http://archiv.soc.cas.cz>

Sociologický časopis Czech Sociological Review

Recenzovaný oborový vědecký časopis vydávaný Sociologickým ústavem Akademie věd ČR.

V jednotlivých číslech naleznete:

- stati zabývající se otázkami teoretické sociologie
- stati o transformaci střední a východní Evropy
- články z příbuzných oborů, jako je sociální politika, politická sociologie, demografie, regionální rozvoj, gender, sociální práce apod.
- překlady zajímavých textů zahraniční provenience
- přehledové stati
- metodologické články
- studentské práce
- recenze, anotace, informace o dění v sociologické obci, zprávy z konferencí a další zajímavosti

Časopis je citován v Current Contents/Social&Behavioral Sciences (CC/S&BS), v počítačové databázi Social SciSearch a v aktuálních oznámeních Research Alert, publikacích Institute of Scientific Information (ISI), USA.

Obsah časopisu (od roku 1993) je uveřejněn na internetu na URL <http://sreview.soc.cas.cz>
Vychází 6 x ročně (4 x česky, 2 x anglicky).

Cena jednoho výtisku je od roku 2007 75 Kč bez DPH. Předplatné na rok je 450 Kč.

Informace o předplatném a objednávky vyřizuje:

Sociologický časopis/Czech Sociological Review - redakce, Jilská 1, 110 00 Praha 1,

tel. +420 222 221 761, +420 221 183 217, fax +420 222 220 143

e-mail: sreview@soc.cas.cz, prodej@soc.cas.cz

Sociologická knihovna

Knihovna vznikla oddělením od Knihovny Filozofického a Sociologického ústavu AV ČR, která byla zničena povodní v létě 2002. Po dlouhé době, která byla vyplněna snahou o náhradu velkých ztrát na knižním fondu způsobených povodní a budováním nových prostor v přízemí budovy Sociologického ústavu AV ČR v Jilské ulici, se zejména díky darům mnoha domácích i zahraničních jednotlivců i institucí podařilo nově vybudovat samostatnou Sociologickou knihovnu. Je koncipována jako moderní oborová knihovna a má sloužit jak vědeckým pracovníkům, tak studentům a široké akademické veřejnosti. Dary a příspěvky na její další budování jsou vítány. V souvislosti s otevřením nové knihovny v dubnu 2004 vydal Sociologický ústav AV ČR publikaci, která zachycuje její budování od povodní až k jejímu zpřístupnění veřejnosti v dubnu 2004.

Kde nás najdete?

V centru Prahy v blízkosti metra B – stanice Národní třída, v budově Sociologického ústavu Akademie věd ČR,
Jilská 1, 110 00 Praha 1
tel.: +420 222 221 753,
221 183 111 (provolba)
fax: +420 222 220 143
e-mail: socmail@soc.cas.cz
URL: <http://www.soc.cas.cz>

Otevírací doba:

pondělí – čtvrtek 9-18 hodin
pátek 9-14 hodin

Kontakty:

Mgr. Nela Hesová — tel. 221 183 568, Nela.Hesova@soc.cas.cz
Ing. Eva Mikolášová — tel. 221 183 568, Eva.Mikolasova@soc.cas.cz
Mgr. Radka Taucová — tel. 221 183 567, Radka.Taucova@soc.cas.cz
Studovna: tel. 221 183 569, knihovna@soc.cas.cz

Naše společnost

časopis Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR

Recenzovaný časopis, který se primárně zaměřuje na oblast výzkumu veřejného mínění a jeho výsledků, a to s důrazem na širší mezioborové souvislosti i aktuálnost témat. Analytické stati čerpají zejména z dat z kontinuálního šetření veřejného mínění CVVM.

Časopis vychází dvakrát ročně, je distribuován zdarma. Elektronickou verzi a další informace naleznete na <http://www.cvvm.cas.cz/>

Naděžda Čadová, Miloš Paleček (eds.), Jan Červenka,
Lenka Svobodová, Jiří Vinopal

Jak je v Česku vnímána práce

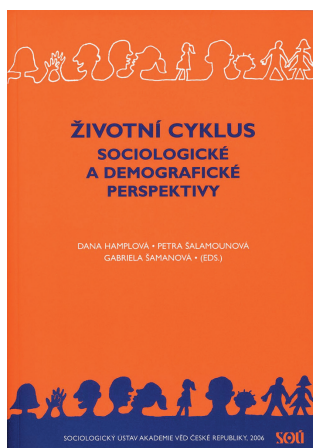
Publikace, která je výsledkem spolupráce odborníků z Výzkumného ústavu bezpečnosti práce a Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR, si klade za cíl seznámit čtenáře s pojmem kvalita pracovního života, s jeho vztahem ke kvalitě života obecně i s různými přístupy a pojetími daných kategorií. Kvalita pracovního života však není mapována pouze v teoretické rovině, ale hledá i odpověď na otázku, jak lze kvalitu pracovního života zkoumat v empirických sociologických šetřeních. Svému čtenáři tato publikace nabízí řadu informací o kvalitě pracovního života v českém prostředí i o proměnách, kterými pracovní sféra prošla v letech 1989 až 2006, a to jak objektivně, tak také v subjektivním vnímání českých občanů. Jádrem publikace tvoří podrobná analýza výsledků empirického šetření „Kvalita pracovního života“, které v září 2005 provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Dané výsledky vytvářejí obraz, jak občané České republiky v současnosti práci vnímají, jak ji hodnotí i jak jsou se svou prací spokojeni.

Cena publikace je 226,- Kč bez DPH + poštovné a balné, 228 s.

Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2006.

Distribuce: CVVM, Sociologický ústav AV ČR, Jilská 1, 110 00 Praha 1, e-mail: cvvm@soc.cas.cz, nebo Tiskové a ediční oddělení Sociologického ústavu AV ČR, Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel.: 222 221 761, 221 183 217, 218, fax: 222 220 143, e-mail: prodej@soc.cas.cz, <http://www.soc.cas.cz/>

Dana Hamplová, Petra Šalamounová, Gabriela Šamanová (eds.)

Životní cyklus – sociologické a demografické perspektivy

Kniha se věnuje problematice životního cyklu se zvláštním důrazem na rodinu a její postavení v různých fázích lidského života. Od předchozích prací na toto téma se liší důrazem na demografický a ekonomický aspekt, kombinací kvantitativní a kvalitativní metodologie a zahrnutím témat, která dosud nebyla v popředí zájmu. Zvýšená pozornost patří i „nestandardním“ životním drahám. Publikace se snaží postihnout vývoj moderní rodiny a upřesnit její funkci pro moderního člověka v širším teoretickém rámci. Je rozdělena do několika celků

a pokrývá životní cyklus od hledání partnera a odchodu od rodičů, formování vlastní rodiny, popřípadě rozpadů manželských či partnerských svazků až po stáří a s ním spojená témata.

Cena publikace je 262,- Kč bez DPH + poštovné a balné, 307 s.

Daniel Kunštát (ed.)

České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti

Publikace je souborem odborných statí, který si klade za cíl poskytnout komplexní přehled o výsledcích kontinuálních výzkumů veřejného mínění prováděných CVVM SOÚ AV ČR, a to na pozadí teoretického diskurzu pojmů jako veřejnost, veřejné mínění či média a s přihlédnutím k základním metodologickým otázkám. Širší společenský a historický kontext tvoří ve spojení s analýzami dat z konkrétních šetření v českém prostředí unikátní příspěvek k aktuálním tématům i otázkám výzkumu veřejného mínění. Kniha je určena především profesionálním uživatelům výstupů výzkumů, tj. zejména novinářům, sociologům a politologům. Důraz na vysvětlení terminologie a metod, stejně jako přehledné uspořádání textů však ocení též studenti a učitelé společenských vědních oborů.

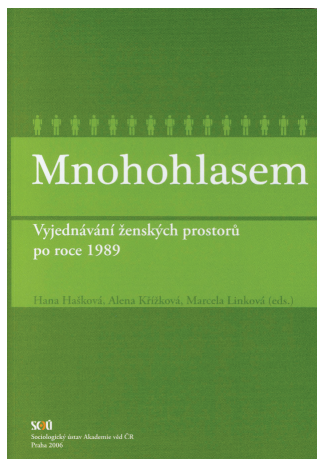
Cena publikace je 229,- Kč bez DPH + poštovné a balné, 226 s.

Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2006.

Distribuce: Tiskové a ediční oddělení Sociologického ústavu AV ČR, Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel.: 222 221 761, fax: 222 220 143, e-mail: prodej@soc.cas.cz

Další informace o publikacích vydaných v Sociologickém ústavu AV ČR: <http://www.soc.cas.cz/>

Hana Hašková, Alena Křížková, Marcela Linková (eds.)

Mnohohlasem

Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989

Publikace „Mnohohlasem“ se pro svou vysokou informativní hodnotu a jako reprezentace mnohostranných aktivit proženských a feministických skupin jistě setká s pozitivním ohlasem u vědecké, politické a aktivistické čtenářské obce. Kniha dokumentuje, že za zdánlivým nezáměrem českých žen o feminismus se skrývá odmítání diskriminujícího „nálepkování“ ze strany jeho odpůrců. „Kdo dává jméno, je v nadřazeném stavu k pojmenovanému“ (I. Noble), a proto není pro ženy snadné si označení přivlastnit v pozitivním smyslu. Rozhodující je proto široké zapojení do proženských aktivit – představa „fragmentace hnutí“

se při čtení textů rychle mění v obraz její rozmanitosti a dynamičnosti. Zvolený feministickoempirický přístup většinou vychází z existence „mužů“ a „žen“, ukazuje se ale také, že v genderu není nic jednoznačné. (Prof. Dr.phil. Gerlinda Šmausová, Priv.-Doz.)

Publikace se zabývá tématem, jehož systematické pokrytí je nutné nejen pro budování odborného diskursu genderových studií u nás, ale také pro úplnější poznání transformačních procesů v České republice po roce 1989. Svým rozsahem a tématem je tato publikace důležitým zdrojem především pro vysokoškolské studující a vyučující v kursech genderových studií, médií, sociálních hnutí a politicko-ekonomické tranzice. Při vzrůstajícím zájmu médií o otázky rovných příležitostí v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie bude zajímat i mediální pracovníky a pracovnice a vzdělanou veřejnost. (M.A. Mgr. Libora Oates-Indruchová, Ph.D.)

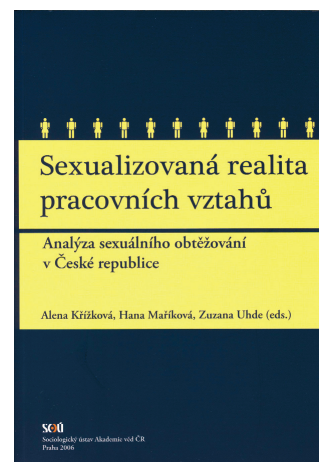
Cena publikace je 231,- Kč bez DPH + poštovné a balné, 331 s.

Alena Křížková, Hana Maříková, Zuzana Uhde (eds.), Marie Čermáková, Radka Dudová, Barbara Havelková

Sexualizovaná realita pracovních vztahů

Analýza sexuálního obtěžování v České republice

Sexuální obtěžování představuje jeden z projevů a současně jednu z příčin genderové nerovnosti na trhu práce. Tento jev má vliv na finanční ohodnocení, možnosti postupu, rovnost příležitostí žen a mužů v zaměstnání, ale i na jednotlivé faktory pracovního prostředí a organizační kultury. Nejedná se ovšem o úzce vymezený pojem, naopak sexuální obtěžování zahrnuje širokou škálu možných nátlaků vytvá-

řejících nepřátelské a stresující prostředí, což často vede oběti k opuštění zaměstnání právě z důvodů dlouhotrvajících tlaků a systematického snižování sebevědomí, které následně nemusí mít explicitně sexuální podtext. Fenomén sexuálního obtěžování představuje jeden z hlavních instrumentů prosazování mužské dominance a působí jako nástroj systematického snižování statusu žen v zaměstnání. V obecném povědomí veřejnosti je ale sexuální obtěžování často vnímáno jako ryze soukromá záležitost, čímž jsou zásadním způsobem popírány mocenské vztahy, které mají v problematice obtěžování a sexuálního obtěžování rozhodující význam.

Kniha *Sexualizovaná realita pracovních vztahů* je výsledkem sociologického výzkumu obtěžování z důvodu pohlaví a sexuálního obtěžování, který realizovalo oddělení Gender & sociologie SOÚ AV ČR. Autorky prezentují jednak teoretická východiska výzkumu, jednak analýzy jednotlivých studií, které byly zaměřeny na konkrétní typ aktérů: zaměstnanci a zaměstnankyně jako celek, vedení podniků a organizací, oběti obtěžování a sexuálního obtěžování, zástupci a zástupkyně odborů. Kniha obsahuje rovněž vysvětlení právních souvislostí problematiky sexuálního obtěžování v českém a evropském právu. Součástí publikace je slovníček pojmů.

Cena publikace je 146,- Kč bez DPH + poštovné a balné, 156 s.

Milan Tuček a kol.

České elity po patnácti letech transformace

Publikace „České elity po patnácti letech transformace“ zahrnuje tři na sebe navazující studie. První, jejímž autorem je Ivo Bayer, je věnována přehledu klasických a především pak současných přístupů k problematice elit ve společnosti a přináší českému čtenáři řadu nových informací o probíhajícím diskursu v dané oblasti sociologického poznání. Druhá studie, kterou napsal Pavel Machonin s přispěním dalších autorů, je věnována faktograficky podloženému vývoji ekonomických a politických elit během postsocialistické transformace. Třetí studie Milana Tučka analyzuje současné ekonomické elity na základě dat ze stratifikačních šetření mobility, životních strategií, hodnotových orientací, životní úrovně a aktivit volného času a srovnává je s celkem populace.

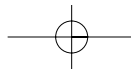
Cena publikace je 236,- Kč bez DPH + poštovné a balné, 107 s.

Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2006.

Distribuce: Tiskové a ediční oddělení Sociologického ústavu AV ČR, Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel.: 222 221 761, fax: 222 220 143, e-mail: prodej@soc.cas.cz

Další informace o publikacích vydaných v Sociologickém ústavu AV ČR: <http://www.soc.cas.cz/>

Obraz vědy v českém veřejném mínění

Gabriela Šamanová, Markéta Škodová, Jiří Vinopal

Edice Sociologické studie/Sociological Studies 06:8

Řídí: Marie Čermáková

Překlady: Robin Cassling, Daniel Meier

Redakce: Anna Gabrielová

Návrh edice a obálka: Zdeněk Trinkewitz

Sazba: blackbarn spol. s r.o., Praha

Tisk a vazba: Adam studio, Praha

Vydal: Sociologický ústav AV ČR

Jilská 1, 110 00 Praha 1

Náklad 180 výtisků

1. vydání

Praha 2006

Prodej zajišťuje Tiskové a ediční oddělení

Sociologického ústavu AV ČR

tel.: 222 221 761, fax: 222 220 143

e-mail: prodej@soc.cas.cz

